

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TARİH DERSLERİNDE TARİHİ MEKAN KULLANIMININ
ÖĞRENCİLERİN TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİNE KATKISI:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Betül TOSUN
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2024

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**TARİH DERSLERİNDE TARİHİ MEKAN KULLANIMININ
ÖĞRENCİLERİN TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİNE KATKISI:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

THE CONTRIBUTION OF USING HISTORICAL PLACES IN HISTORY LESSONS TO
STUDENT'S HISTORICAL THINKING SKILLS: AN ACTION RESEARCH

**Betül TOSUN
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Danışman
Doç. Dr. Akif PAMUK**

İstanbul, 2024

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2024**

ETİK BEYAN

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım çalışmamda;

- Sunduğum bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Çalışmamda yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı bildirir, aksi bir durumda aleyhimde doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Betül TOSUN

ONAY

Betül Tosun tarafından hazırlanan “Tarih Derslerinde Tarihi Mekan Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine Katkısı: Bir Eylem Araştırması” konulu bu çalışma, 24/09/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda aşağıdaki jüri üyeleri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Akif PAMUK

JÜRİ ÜYESİ

Doç. Dr. Ahmet VURGUN

JÜRİ ÜYESİ

Doç. Dr. Genç Osman İLHAN

ÖZ GEÇMİŞ

2008	Maltepe Çoşkun Anadolu Lisesi
2013	Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun olma
2014	Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Programından mezun olma
2016	Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programına giriş
2016-2018	Bağcılar Otocenter Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde Tarih öğretmeni.
2018-	Mihraplı Abdülkadir Can Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde Tarih öğretmeni.

ÖN SÖZ

Eğitim alanında hem dünyada hem ülkemizde son yıllarda yaşanan gelişmeler ile öğrencilerin ve öğretmenlerin okullardaki rolü de günden güne değişmektedir. Tarih derslerinde yenilikçi bir yaklaşımla, öğrencilerin aktif olarak rol alacakları öğrenme ortamlarında tarihi bilginin yapılandırılması ve tarihsel düşünme becerilerini kazanmaları beklenmektedir. Bu sayede tarih dersleri ezberlenmesi gereken bilgi yığınları olmaktan çıkacaktır.

Bu çalışma sürecindeki teşekkürlerimi ilk olarak bana rehberlik yapan tez danışmanım Doç. Dr. Akif Pamuk'a yöneliktir. Ayrıca bu çalışmaya katılımcı olarak destek veren öğrencilerime de teşekkür ediyorum. Eğitim hayatım süresince beni her zaman destekleyen aileme de teşekkürlerimi sunuyorum.

Betül Tosun

İstanbul

2024

ÖZET

TARİH DERSLERİNDE TARİHİ MEKAN KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN TARİHSEL DÜŞÜNME BECERİLERİNE KATKISI: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

20. yüzyıl başlarında psikolojide öne çıkan iki temel yaklaşım yapısalcılık ve işlevselcilikti; ancak bu yaklaşımlar net araştırma yöntemlerine sahip değillerdi. Yapısalcılık, insan davranışlarını iç gözlemle açıklamaya çalışırken, davranışçılığın sadece gözlemlenebilen davranışlara odaklanan bu tek yönlü bakışı zamanla eleştirilmeye başlandı ve başkalarının davranışlarını gözlemleyerek de öğrenmenin mümkün olduğunu savunan sosyal öğrenme kuramı gelişti. Daha sonra bu kuram, zihinsel süreçleri de kapsayacak şekilde sosyal bilişsel kurama dönüştü. Bilişsel yaklaşım, öğrenmenin etkileşimli bir süreç olduğunu vurgulayarak, tarih öğretimine daha öğrenci merkezli bir yaklaşım getirdi. Bu yaklaşımla öğrenme ortamları sınıfların dışına taşarak tarihsel mekanların ve hafıza mekanları tarih derslerinde öğrenme sürecine katıldı. Öğrenme kuramlarının bu tarihsel gelişimi paralel olarak tarihsel düşünme becerileri de tarih dersleri içinde önemini arttırdı. Araştırmanın amacı; tarih öğretiminde tarihsel mekan kullanımının tarihsel düşünme becerilerine (tarihsel kavrama becerisi, kronolojik düşünme becerisi, tarihsel analiz ve yorum becerisi, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi, tarihsel empati becerisi) katkısını ortaya koymaktır.

Bu çalışmada araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemi ve desen olarak da eylem araştırması (aksiyon araştırma) seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak doküman analizi, görüşme (yarı yapılandırılmış görüşme) ve çalışma yapıtları kullanılmıştır. Veriler analiz edilirken içerik analizi kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Bursa Osmangazi ilçesinde bir devlet okulunda eğitim gören 21, 10. Sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar değerlendirildiğinde; tarihsel mekanların tarih derslerinde kullanılmasının, öğrencilerin tarihsel düşünme becerileri kazanmalarına katkı sağladığı görülmüştür. Araştırma sonuçlarının, mekan temelli tarih öğretiminin, tarih eğitiminde kullanımının yaygınlaşmasını da sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul dışı öğrenme, tarih eğitimi, tarihsel mekanlar, tarihsel düşünme becerileri

ABSTRACT

THE CONTRIBUTION OF USING HISTORICAL PLACES IN HISTORY LESSONS TO STUDENT'S HISTORICAL THINKING SKILLS: AN ACTION RESEARCH

The two main approaches that came to the fore in psychology in the early 20th century were structuralism and functionalism; however, these approaches lacked clear research methods. While structuralism tried to explain human behavior through introspection, this one-sided view of behaviorism, focusing only on observable behaviors, began to be criticized over time, and social learning theory, which argues that it is possible to learn by observing the behavior of others, developed. Later, this theory evolved into social cognitive theory to include mental processes. The cognitive approach brought a more student-centered approach to history teaching, emphasizing that learning is an interactive process. With this approach, learning environments extended beyond the classrooms and historical places and places of memory joined the learning process in history classes. In parallel with this historical development of learning theories, historical thinking skills have also increased their importance in history courses. The purpose of the research; To reveal the contribution of the use of historical space in history teaching to historical thinking skills (historical comprehension skills, chronological thinking skills, historical analysis and interpretation skills, research skills based on historical inquiry, historical empathy skills).

In this research, qualitative research method and action research were chosen as the research methods. Document analysis, interview (semi-structured interview) and worksheets were used as data collection tools. Content analysis was used when analyzing the data. The study group consists of 21 10th grade students studying at a public school in Bursa Osmangazi district in the 2023-2024 academic year.

When the results obtained in the research are evaluated; It has been observed that the use of historical places in history lessons contributes to students' acquisition of historical thinking skills. It is thought that the results of the research will also enable the widespread use of place-based history teaching in history education.

Key words.: Out-of-school learning, history education, historical places, historical thinking skills

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ETİK BEYAN.....	i
ÖZ GEÇMİŞ	iii
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.2. Alt problemler	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.5. Araştırmanın Varsayımları	4
BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Tarih Eğitiminin Doğası	5
2.2. Mekan Temelli Öğrenme	7
2.3. Sınıf Dışı Tarih Öğretimi	7
2.4. Tarihsel Düşünme Becerileri	9
2.4.1. Tarih dersinde tarihsel kavrama becerisi ve öğretimi	11
2.4.2. Tarih dersinde kronolojik düşünme becerisi ve öğretimi.....	11
2.4.3. Tarih dersinde tarihsel analiz ve yorum becerisi ve öğretimi	13
2.4.4. Tarih dersinde tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi ve öğretimi ...	15
2.4.5. Tarih dersinde tarihsel empati becerisi ve öğretimi	16
2.5. 2023 Tarih Öğretim Programı ve Mekansal Öğrenme	17
2.6. 2024 Tarih Öğretim Programı ve Mekansal Öğrenme	18
2.7. Tarihsel Mekan Olarak Bursa Hanlar Bölgesi	18
2.8. İlgili Araştırmalar	20

BÖLÜM III: YÖNTEM	23
3.1. Araştırmanın Yöntemi	23
3.2. Araştırma Süreci ve Verilerin Toplanması	24
3.2.1. İhtiyaç Analizi	24
3.2.2. Uygulama süreci	28
3.3. Katılımcılar /Çalışma Grubu	32
3.3.1. Öğrenciler	32
3.3.2. Araştırmacı/öğretmen	33
3.3.3. Araştırma ortamı	34
3.4. Veri Toplama Araçları.....	34
3.4.1. Görüşme.....	34
3.4.2. Doküman analizi	34
3.5. Verilerin Analizi.....	35
3.5.1. İçerik analizi	35
3.6. Geçerlik ve Güvenirlilik	35
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	37
4.1. Tarihsel Kavrama Becerisine Yönelik Bulgular	37
4.2. Kronolojik Düşünme Becerisine Yönelik Bulgular.....	43
4.3. Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisine Yönelik Bulgular.....	53
4.4. Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisine Yönelik Bulgular	59
4.5. Tarihsel Empati Becerisine Yönelik Bulgular	63
BÖLÜM V: SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	71
5.1. Sonuçlar ve Tartışma	71
5.2. Öneriler.....	73
5.2.1. MEB'e yönelik öneriler	73
5.2.2. Araştırmacılara yönelik öneriler	73
5.2.3. Öğretmenlere yönelik öneriler	73
KAYNAKÇA.....	74
EKLER	78
Ek 1: Veli Onam Formu.....	78
Ek 2: Katılımcı Onam Formu	79
Ek 3: Meb İzin Dilekçesi	80
Ek 4: Gezi Öncesinde Uygulanan Etkinlik Kağıdı	81
Ek 5: Gezi Esnasında Uygulanan Etkinlik Kağıdı.....	88
Ek 6: Gezi Sonrasında Uygulanan Çalışma Kağıdı.....	97

KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı.
Ö	: Öğrenci.
K	: Katılımcı.
TTK	: Talim Terbiye Kurulu.

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 3.1. Tarihsel Düşünme Becerileri	24
Tablo 3.2. Katılımcı öğrenciler ile yapılan görüşmede sorulan sorular	25
Tablo 3.3. Katılımcı öğretmenler ile yapılan görüşmede yöneltilen sorular	25
Tablo 3.4. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Demografik Özellikleri	33
Tablo 4.1. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Tarihsel Kavrama Becerisi Kazanımlar	37
Tablo 4.2. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Kronolojik Düşünme Becerisi Kazanımları	43
Tablo 4.3. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi Kazanımları	53
Tablo 4.4. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi Kazanımları.....	60
Tablo 4.5. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Tarihsel Empati Becerisi Kazanımları	63

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 2.1. Hanlar bölgesi'nin miras alanı berat belgesi	20
Şekil 3.1. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği.	26
Şekil 3.2. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği	26
Şekil 3.3. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği.	27
Şekil 3.4. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği	27
Şekil 3.5. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği.	27
Şekil 3.6. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği	28
Şekil 3.7. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı'dan bir kesit..	29
Şekil 3.8. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı'dan bir kesit..	29
Şekil 3.9. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı'dan bir kesit..	30
Şekil 3.10. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı içerisindeki Kuyumcular çarşısından bir kesit. 20.05.2024	30
Şekil 3.11. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı'dan bir kesit..	31
Şekil 3.12. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Koza Han'dan bir kesit.....	32
Şekil 4.1. Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdından bir kesit	38
Şekil 4.2. Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği.....	39
Şekil 4.3. Ö10'un Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği.....	39
Şekil 4.4. Ö12'nin Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği.....	39
Şekil 4.5. Ö15'in Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği.....	40
Şekil 4.6. Ö16'nın Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği.....	40
Şekil 4.7. Ö12'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği	41
Şekil 4.8. Ö8'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği	41
Şekil 4.9. Ö4'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	42
Şekil 4.10. Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği	42
Şekil 4.11. Ö2'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği	42
Şekil 4.12. Ö10'un Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	44
Şekil 4.13. Ö2'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği	45
Şekil 4.14. Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	45
Şekil 4.15. Ö18'in Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği	46
Şekil 4.16. Ö5'in Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği	46
Şekil 4.17. Ö10'Gezi sonrası etkinliğe (EK-6) ait çalışma kağıdı örneği	47

Şekil 4.18.	Ö20'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği	49
Şekil 4.19.	Ö8'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği	49
Şekil 4.20.	Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği	49
Şekil 4.21.	Ö2'nin Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği	50
Şekil 4.22.	Ö10'un Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği	50
Şekil 4.23.	Ö1'in Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği	51
Şekil 4.24.	Ö4'ün Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği	51
Şekil 4.25.	Ö8'in Gezi öncesi etkinliği (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği.....	52
Şekil 4.26.	Ö19'un Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	54
Şekil 4.27.	Ö16'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	55
Şekil 4.28.	Ö8'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	55
Şekil 4.29.	Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe ait (EK-5) çalışma kağıdı örneği	55
Şekil 4.30.	Ö5'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği	56
Şekil 4.31.	Ö4'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	56
Şekil 4.32.	Ö18'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	57
Şekil 4.33.	Ö16'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	57
Şekil 4.34.	Ö18'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	57
Şekil 4.35.	Ö2'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	58
Şekil 4.36.	Ö10'un Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	58
Şekil 4.37.	Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	59
Şekil 4.38.	Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	61
Şekil 4.39.	Ö8'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	61
Şekil 4.40.	Ö12'nin Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği.	62
Şekil 4.41.	Ö3'ün Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği.	62
Şekil 4.42.	Ö1'in Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği.	62
Şekil 4.43.	Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	64
Şekil 4.44.	Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	64
Şekil 4.45.	Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	65
Şekil 4.46.	Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	65
Şekil 4.47.	Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	66
Şekil 4.48.	Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	66
Şekil 4.49.	Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	67
Şekil 4.50.	Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	67
Şekil 4.51.	Ö13'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	68

Şekil 4.52.	Ö1'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	68
Şekil 4.53.	Ö4'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	68
Şekil 4.54.	Ö2'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	69
Şekil 4.55.	Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.....	69
Şekil 4.56.	Ö1'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği.	70

BÖLÜM I: GİRİŞ

Öğretimin hala geleneksel usuller ile yapıldığı sınıf ortamlarında öğretmenin anlatıcı rolü ile sınıfta olması öğrenciyi pasif hale getirmektedir. Bu da öğrencinin derse uzun süre odaklanamamasına neden olmaktadır. Öğrencinin sadece dinleyici olarak bulunduğu ortamda, belki de ilk defa duyduğu ifadeleri anlaması beklenirken, o bu durumda derse daha da yabancılaşacaktır ve bu durum sonraki dersleri de etkileyecektir. Sınıfta öğretmenin görevi bilgiyi öğrenciye aktarmak ve öğrenciyi kontrol etmek değildir, olmamalıdır. Eğer bunun aksi olursa öğrenci kendini, bilgiyi yalnızca ezberlemekten sorumlu olarak görür (Şahinel,2021).

Özellikle son yıllarda en hızlı değişim teknoloji ile yarışacak şekilde eğitimde yaşanmaktadır. Bu hızlı gelişmeler, öğrencilerin bilgiye kolayca ulaşabildikleri ortamlar, keşfetme ve özgürce hareket etme alanlarını artırırken, geleneksel yöntemlerin de işlevselliğinin giderek azalmasına, yetmemesine neden olmuştur.

Eğitimde alanında yaşanan bu değişimler tarih derslerinde de kendini göstermeye başlamıştır. Tarih dersleri geleneksel anlayıştan uzaklaşarak öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olarak yer aldıkları bir yere doğru evrilmeye başlamıştır. Ortaöğretim Tarih öğretimi programında yer alan esaslar göz önünde bulundurularak Ortaöğretim 10. sınıf tarih dersi kazanımları incelenmiştir. Bu kazanımlar içinden 10.4.3. nolu ç bendinde yer alan: *“Osmanlı hakimiyetiyle birlikte Anadolu ve Rumeli’deki şehirlerin yapısındaki dönüşüme (şehir planı, mimari anlayış) değinilir. Öğrencilerin Bursa ve İstanbul örnekleri üzerinden bir islam şehrinin nasıl şekillendiğini analiz etmeleri sağlanır.”* (MEB, 2023,29). Kazanımı öğrencilere, Osmanlı Devleti’nin ilk payitahtı olan, İstanbul başkent olduğunda dahi önemini yitirmeyen Bursa örneği üzerinden, tarihi mekanlar kullanılarak kazandırılmak istenmektedir. Bursa’da, özellikle kuruluş dönemi eserlerinden cami, han, hamam, bedesten gibi örnekler seçilerek, öğrencilerin katılımı ile bu tarihi mekanlarda çalışma yürütülecektir.

1.1. Problem Durumu

2023 Ortaöğretim Tarih Öğretim programının genel amaçlarının, felsefesinin, alana özgü sahip olunması gereken yeterlilik ve beceriler ile uygulayıcıların öğretim programını uygularken dikkat etmeleri gereken konular incelenmiş; tarih derslerinin öğretiminde tarihi mekan kullanımının öneminin üzerinde durulduğu görülmüştür. Tarihsel mekanların tarih

derslerinde kullanılmasının öğrencilerin istenen kazanımları elde etmelerinde ve tarihsel düşünme becerileri kazanmalarında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmada cevabı aranan; Tarih derslerinde tarihi mekan kullanımının, öğrencilerin tarihsel kavrama becerisine katkısı nedir? sorusudur. Araştırmanın alt problemleri ise şunlardır:

1.1.2. Alt problemler

- 1) Tarih derslerinde tarihi mekan kullanımının, öğrencilerin tarihsel kavrama becerisine katkısı nedir ?
- 2) Tarih derslerinde tarihi mekan kullanımının, öğrencilerin kronolojik becerisine katkısı nedir ?
- 3) Tarih derslerinde tarihi mekan kullanımının, öğrencilerin tarihsel analiz ve yorum becerisine katkısı nedir ?
- 4) Tarih derslerinde tarihi mekan kullanımının, öğrencilerin tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisine katkısı nedir ?
- 5) Tarih derslerinde tarihi mekan kullanımının, öğrencilerin tarihsel empati becerisine katkısı nedir ?

1.2. Araştırmanın Amacı

Yirminci yüzyıl sonlarına doğru ortaya çıkan yeni tarih öğretimi anlayışında sadece ve sadece bilginin kullanımı önemini yitirirken tarihsel düşünme becerilerinin önem kazandığı görülmüştür (MEB, 2023). Yapılandırmacı eğitim programlarının uygulanmaya başlaması ile, derslerde öğretmenden çok öğrencinin aktif olması beklenmektedir. Tarih derslerinde öğrencilerin kaynakları kullanarak, birer tarihçi gibi aktif olarak derse katılımları sağlanmalıdır. Öğrencilerin derste aktif olarak bulunabilecekleri bir öğretim ortamı, tarihsel düşünme becerileri ile mümkündür, öğretmenin anlatıcı, öğrencinin ise sadece dinleyici olduğu geleneksel sınıf ortamında mümkün değil.

Ortaöğretim Tarih öğretimi programında bulunan esaslar göz önünde bulundurularak Ortaöğretim 10. sınıf tarih dersi kazanımları incelenmiştir. Bu kazanımlar içinden 10.4.3. nolu *“Osmanlı coğrafyasındaki bilim, kültür, sanat ve zanaat faaliyetleri ile bunlara bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder. ç: Osmanlı hakimiyetiyle birlikte Anadolu ve Rumeli’deki şehirlerin yapısındaki dönüşüme (şehir planı, mimari anlayış) değinilir. Öğrencilerin Bursa ve İstanbul örnekleri üzerinden bir İslam şehrinin nasıl şekillendiğini analiz etmeleri sağlanır”* (MEB, 2023,28-29). kazanımı öğrencilere, Osmanlı Devleti’nin ilk payitahtı olan, İstanbul başkent olduğunda dahi önemini yitirmeyen Bursa örneği üzerinden, tarihi mekanlar kullanılarak kazandırılmak istenmektedir.

Araştırmanın amacı; tarih öğretiminde tarihsel mekan kullanımının tarihsel düşünme becerilerine (tarihsel kavrama becerisi, kronolojik düşünme becerisi, tarihsel analiz ve yorum becerisi, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi, tarihsel empati becerisi) katkısını ortaya koymaktır. Tarih derslerinde öğrencilerden beklenen tarihi bilgiyi düşünerek şekillendirmeleridir. Çalışmanın tarih derslerinde mekan kullanımının öneminin anlaşılması konusunda da belirleyici olacağı, öğretmenlerinin tarih derslerinin kazanımlar ile uyumlu olacak kısmının tarihi mekanlarda işlemesi uygulamasının yaygınlaşması, hedeflenmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmada sonucunda ulaşılan bulguların MEB Talim ve Terbiye Kurulu’nun müfredat ile ilgili yapacağı çalışmalara katkı sunacağı, tarihsel düşünme becerileri ile ilgili yürütülecek çalışmalara kaynaklık edeceği, tarih öğretmenlerine yol göstericiyi olacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın bulguları 2023-2024 eğitim-öğretim döneminde Bursa'nın Osmangazi ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren bir devlet okulunda öğrenci olan 21, 10 sınıf öğrencisinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Yapılan bu araştırmada katılımcı olarak yer alan öğrencilerin araştırmanın amacına uygun olarak seçildiği ve görüşme sorularını samimiyetle cevapladığı varsayılmıştır.

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Tarih Eğitiminin Doğası

20. yüzyıl başlarında daha davranışçılığın ortaya çıkmadığı dönemde psikolojide iki ana yaklaşım öne çıkıyordu: yapısalcılık ve işlevselcilik. Her ne kadar bu iki yaklaşım farklı perspektiflere sahip olsa da, ikisinin de ortak yönü, belirgin araştırma yöntemlerine sahip olmamalarıydı. Yapısalcılıkta insan davranışlarını anlamlandırmak için iç gözlem önemli bir yer tutarken öğrenmeyi, sonradan yaşantı ile kazanılan bir şey olarak tanımlayan davranışçılık düşüncesi savunucuları ise gözlenebilen görülen davranışlarla ilgilenip davranışların değişmesinde dıştan gelen etkinin üzerinde önemle durmuşlardır. Davranışçılık zamanla öğrenmeye tek taraflı bakan, öğreneni pasif durumda bırakan bu anlayış eleştirilere maruz kalmaya başlamış, 20. yüzyılın ortalarına doğru öğrenmenin bir başkasının davranışlarını gözlemleyerek de gerçekleştirebileceğini savunan sosyal öğrenme kuramı ortaya çıkmıştır. Sosyal Öğrenme kuramı daha sonraları zihinsel süreçlerde işe katılarak, sosyal bilişsel kuram olarak anılmaya başlanmıştır. Bilişsel kuram bireyin öğrenme süreçlerine aktif bir şekilde katılması gerekliliğini ve bilginin öğrenilme sürecinde etkileşimin önemini savunur. Bu yaklaşım ile öğrenci tarih dersleri daha öğrenci merkezli hale gelmiştir (Doğanay, 2014).

Oluşturmacı Öğrenme ise bireyin bilgiyi aktif şekilde oluşturması, yorumlarıyla, ön bilgilerini kullanarak tekrar oluşturması durumunu ifade eder. Bu yaklaşımda gerçekçi öğrenme ortamları da bilginin oluşturulmasında önemli rol oynar (Yelken, 2014).

Deneyime dönüş bilimsel akılcılığın eleştirel biçimde yeniden incelenmesini gerektirdiğini ifade edebiliriz. Sosyal-bilim yönelimli tarih bilim ve teknolojinin büyüme ve gelişmeye destek olduğu yenilikçi genişleyen bir sanayileşmiş dünya ile olumlu bir ilişkiyi tanımıştı. Ama ilerlemeye ve modern dünya medeniyetine olan bu inanış 1960'lı yıllardan bu yana önemli bir testten geçmektedir (Iggers, 2003).

Bugün tarih bilimi ile ilgili yapılan araştırmaların neticelerine göre tarih yazımında ve tarih eğitiminde meydana gelen yenilikler, tarih dersleri içeriğinin tekrar düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından tarihin öğretilmesinin neden gerekli olduğu ile ilgili yürütülen çalışmaların artması tarih eğitiminin öğrencilere edindirmesi beklenen beceriler ve yeterliliklerin belirlenmesini daha kolay hale getirmiştir. Bu süreçte ortaöğretim kademesinde tarih eğitimi yalnızca öne çıkan olayların

bilgi düzeyinde öğretilmesi amacından da öte tarihsel bilginin yapılandırma ve işleyiş süreçlerini de kapsayarak daha donanımlı hale getirilmiştir (MEB, 2023).

Tarihsel süreçte ortaya çıkan öğrenme kuramlarına baktığımızda, geçmişten günümüze bilginin öğrenilmesinde bireyin rolünün öneminin arttığı görülmektedir. Öğretmenin sınıftaki öğretici görevi yerini teşvik edici yönlendirici olmaya doğru evrilirken öğrencinin aktifliği ve kendi öğrenme sürecindeki sorumluluğu artmıştır. Öğrencinin aktifliğinin artması ile öğrenme ortamları sınıfların dışına çıkmaya başlamış, tarihsel çevre tarihsel mekanlar ve hafıza mekanları tarih dersleri için gerçek öğrenme alanları olmaları bakımından revaçta olmaya başlamıştır.

Öğrenciler, Dilek'in (2007) anlattığı gibi tarih derslerinde küçük tarihçiler olarak kabul edilmelidir.

“Öğrenme hakkında ilerlemeci anlayışın temel ilkelerinden biri öğrencileri küçük bilim adamları olarak görmektir. Bu anlayışa göre öğrenme deneyim, keşfetme ve problem çözme yoluyla gerçekleşir. Bu kavramsal yapı tarih öğretmenlerinin öğrencilerini tarih öğretiminde küçük tarihçiler gibi kabul etmelerini sağlamıştır” (Dilek, 2007,71).

Piere Nora *“Hafıza mekanları öncelikle kalıntılardır”* demektedir. *“Hafıza diye adlandırdığımız şey ona göre aslında hatırlanması imkansız gibi görünen şeylerin heybeti ve başdöndürücü stoğudur. Hatırlamaya ihtiyaç duyabileceğimiz şeylerin sonsuz listesidir”* der ve bu uzun listeyi şöyle sıralar; “Müzeler, arşivler, mezarlıklarla koleksiyonlar, bayramlar, yıldönümleri, anlaşımlar,tutanaklar, anıtlar, kutsal yerler, dernekler, tüm bunlar başka bir dönemin tanıkları, sonsuz hayalleridir” (Nora, 2006).

Gerçeklik ile geçmişin örtüşmesinin iki koşulu vardır, bunlardan biri zaman ve geçmiş zamandan kalma kalıntılardır, diğeri ise mekanın kendisidir. Tarihi kalıntıların varlığı, tarihsel gerçeklik olarak geçmişte var olduğunu gösterir, bunun ispatıdır.

İster okul içinde ister okul dışında olsun öğretmen ile öğrencisi arasındaki bağ incelendiğinde bu bağın en baskın özelliğinin anlatı olduğu görülür. İkili ilişkinin öznesi bu öğretmen, nesnesi ise öğrencilerdir. Öğretmen anlatma yöntemini tercih ederse anlattıkları ne olursa olsun sınıfta, öğrenci üzerinde istediği şekilde etkili olamaz. Anlatım konusu eğitimin en büyük dertlerinden biridir. Öğrenci böyle bir öğretim ortamında, anlatılanları anlamadan ezberleme yoluna gider. Öğretmen sınıfta bilgiyi olduğu gibi öğrencinin kafasına

yerleştiren biri olarak görölmemeli, bu yerleştirme işini yapma durumu da iyi öğretmen kriteri olmamalıdır (Lefebvre, 2014).

2.2. Mekan Temelli Öğrenme

Herhangi bir yaşam alanı, şehir, mahalle vb. yerler sanki tarihsel bir belge gibi bize geğmişle ilgili bilgi verebilir. Tarihin nişanelerine binaların mimari yapısında ve eski kullanım alanlarında sokak isimlerinde köprülerde anıt binalarda, binaların mahallelerin ve şehirlerin içindeki konumunda ve birçok yerde rastlanmaktadır. Aynı zamanda geğmişte insanların bu yapılarda nasıl yaşam sürdüğü, mahalleye dağılımlarının nasıl olduğu, binalarını hangi malzemelerden yaptıkları bile geğmişin bize fısıldadığı bilgilerdendir (Stradling, 2003).

Pamuk (2021) Tarih ders kitaplarında coğrafi mekanın kullanımı makalesinde Tarih ders kitaplarında coğrafi mekânın bir başka kullanım özelliğinin de tarihsel mekan olduğunu söylemektedir. Tarihsel mekân geğmişte yaşayanların bugüne bıraktıkları kültürel miras olarak tarih ders kitaplarında önemli yer tutmaktadır. Coğrafi mekânın bu kullanım biçimi aynı zamanda tarihsel kanıt niteliği taşıdığı için tarih anlatısının geręeklikle kurduğu ilişki bakımından önem taşımaktadır.

Ülkemiz çok köklü bir geğmişe sahip olması ile ilişkili olarak tarihi mekanlar açısından oldukça zengindir. Bu zenginliklere sadece eski bir eser gözüyle bakılmamalı, öğrenme ortamı olarak da kullanılmalıdır.

2.3. Sınıf Dışı Tarih Öğretimi

Tarih derslerinin yapılandırmacı anlayış çerçevesinde öğretilebilmesi için, bu felsefeye uygun öğretimin nasıl yapılacağının tarih öğretmenleri tarafından bilinmesi gereklidir. Özellikle ülkemizin bir açık hava müzesi olması münasebetiyle, geğmişten bugüne pek çok tarihsel obje intikal etmiştir. Bu malzemelere dayalı olarak tarih derslerini yapılandırmacı anlayış felsefesiyle yapılandırmak mümkündür (Demircioğlu, 2014).

Stradling (2003) Tarih öğretiminde okul dışı ortamlarda öğrenmenin birçok öğrenme fırsatı sunduğundan bahsetmekte ve bu fırsatları şöyle sıralamaktadır:

- Yerel, ulusal ya da uzmanlığa dönük bir müzeyi ziyaret.

- Okul çevresinde yaşayanlardan sözlü bulgular toplamaya yönelik bir proje.
- Yörenin, bölgenin ya da ülkenin tarihinde önemli rol oynamış bir kişiyi ya da topluluğu konu alan ve okul dışındaki çeşitli bilgi ve bulgu kaynaklarına ulaşmayı kapsayan bir örnek olay incelemesi.
- Yakın geçmişin izlerini ve son yüzyıldaki değişiklikleri belirlemek amacıyla kent, kasaba, köy veya kırsal arazi içinde tarih gezisi.
- Özel tarihsel öneme sahip yerleri ziyaret. Bu yerler 20. yüzyılda dönüm noktası niteliğinde olayların meydana geldiği bir muharebe alanı, fabrika, tersane, tren istasyonu, dinsel ibadet yeri veya kamu binası olabileceği gibi, sade insanların yaşamındaki önemli sosyal veya kültürel değişiklikleri yansıtan herhangi bir mekan da olabilir.

Tarih bizlere her zaman materyalleri getiremediği için biz tarihe yani materyallere gideriz. Okul dışı öğretimde kullanılan yöntemlerden olan gezi, gözlem, arazi ve saha çalışmaları tarih dersi için aynı zamanda birer materyaldir. Bunlar tarih dersinin olmazsa olmazlarıdır. Bu açıdan değerlendirdiğimizde okul dışı öğrenme ortamlarının tarih dersi için vazgeçilmez olduğu yadsınamaz bir gerçektir (Türkmen,2019). Okul dışı öğrenme ortamları tarih derslerinde etkili bir şekilde kullanılmalıdır.

Tarih derslerinde yararlanılabilecek başlıca öğelerden birisi tarihi çevredir. Tarih sayfalarından gelerek bizleri kuşatan şeylerin tamamı olarak tanımlanmış olan tarihi çevre; bina, açık alandaki tarihi yerler ve taşınabilir tarihi malzemelerden meydana gelmektedir. İnsanlığın yaşam öyküsünü içine alan tarihi çevrede, birden çok öğe mevcuttur. Bu öğelerden bir bölümü ev, şato, konak, kale, yol ve köprü, değirmen, liman, demiryolları ve savaş mekanlarıdır. Bilhassa ülkemiz yönünden ele alındığında oldukça eski bir tarihi olan Anadolu toprakları aynı zamanda tarihi miras açısından da oldukça zengindir. Zengin bir tarihi çevreye sahip olmamıza rağmen, tarih öğretmenlerimizin bir kısmının bu tarihi çevreden istenilen ölçüde yararlanmadığı bir gerçektir (Demircioğlu, 2014). Öğretmenler de derslerde tarihi mekanlardan yararlanma konusunda istekli ve bilgili olmalıdır ki öğrenciler de mekan temelli ders deneyimleri elde edebilsin.

Tarihi çevre ve kaynak kişilerden elde edilen yazısız ve birinci elden kanıtlarla öğrenciyi karşı karşıya getiren tarihi alanlar ve yapılar, antik kentler, müzeler okul dışı tarih

öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Tarihi çevre ile temas ederek empati kuran öğrenciler tarihi hissetmek, kavrama ve deneyim gereksinimlerini büyük ölçüde karşılayabilmektedir. Geçmişle doğrudan temas etmek bu yolla da tarihi kanıtı değerlendirmek etkili ve kalıcı bir tarih öğrenim yöntemidir ve tarih bilincinin gelişmesi konusunda da önemli bir rolü vardır. Bu alanda yapılan birçok araştırma öğrencilerin müzelere ve tarihi mekan gezileri ile zenginleştirilen tarih öğretimi görüşünü paylaştıklarını göstermektedir. Ancak öğrencilerin tarihi deneyimlemeleri konusunda ciddi eksikliklerin olduğu da ortaya koyulan sonuçlardandır (Evcin, 2009). Kitap sayfalarında gördükleri bir anıtı, yapıtı gerçekte görmeleri onlara gerçek yaşantılarla karşılıklı konuşacakları, onlara sorular soracakları bir ortam hazırlar.

2.4. Tarihsel Düşünme Becerileri

MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde (2018) ortaöğretim kurumlarının amaçları kısmında, Öğrencilere yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi kazandırma maddesinin bulunması, becerilerin önemle üzerinde durulduğunu göstermektedir.

Öğrenciler tarafından geçmişe ait olay olgu ve bulguların eleştiri süzgecinden geçirerek bakmaları ve tarihsel düşünme becerilerine sahip olmaları gerekliliği giderek daha da önem kazanmaktadır ve bu konuda hemfikir olanların sayısı da oldukça fazladır. Bu beceriler öğrencilerin olayların akış sırasını takip ederek muhakeme yapmalarına, iki olgu arasında çoklu sebep sonuç ilişkileri kurmalarına, toplum yapısı, algılayış biçimi ve müesseselerin zaman içerisindeki değişimlerinin farkında olmalarını sağlar, tarihsel olguların devamlılık gösterdiğini kavrar ve bu olgular ile günümüz gelişmeleri arasında bağ kurmayı imkanı kılar (MEB, 2023).

Tarihsel düşünme becerisi aslında bir tarihçi gibi düşünme yeteneği olarak ifade edilmektedir. Tarihçi nasıl düşünüyorsa öyle düşünmeyi, tarih yazımının ve eğitiminin yöntemini tam anlamıyla bilmeyi ve uygulamayı gerekli kılmaktadır. Kendilerinden tarihsel bilginin yaratıcısı olmaları beklenen öğrencilerin tarihsel düşünme basamaklarını biliyor olması ve sanki tarihçiymiş gibi uygulayabilmesi gerekir. Tarihsel düşünme becerileri ile hedeflenen ders kitaplarında bulunan tarih ve olay bilgilerini kelime kelime ezberlemek olmamalı, tarih alanına özel düşünme becerilerinin öğrencilere edindirilmesi olmalıdır. Tarihsel düşünme becerilerinde, tarihteki olayları anlamak, geçmişte yaşananlarla ilgili yorum yapmak ve dün ile bugün arasında köprü kurmak önemlidir (MEB, 2023).

Öğrenciler tarih dersleri sayesinde gerçek nitelikli tarihsel öğrenme etkinlikleriyle karşılaşır ve bilgiyi kendilerinin inşa ettiği, kendi tarihsel anlatılarını oluştururlar. Aslında kaynak ile çalışmayı tarih derslerindeki öğrenme-öğretme basamaklarına katmak, okuduğunu olduğu gibi ezberleyen ve başka birine anlatan kişi olma özelliğinden uzaklaştırıp sanki bir tarihçiymiş gibi bilgiyi üreten ve yorumlayan bireyler olmalarına katkısı vardır (MEB, 2023).

Tarihsel anlayış aynı zamanda öğrencilerin başkaları tarafından yaratılan tarihi anlatıları dikkatli bir şekilde okumasını da gerektirir. İyi yazılmış tarihi anlatılar yorumlayıcıdır, bağlantıları, değişimleri ve sonuçları ortaya çıkarır ve açıklar. Aynı zamanda analitiktirler; canlı hikaye anlatımını ve biyografiyi ilgili tüm disiplinlerden alınan kavramsal analizlerle birleştirirler. Bu tür anlatılar tarihsel düşünmede temel becerileri geliştirir.

Bu tür anlatıları okumak, öğrencilerin anlatının oluşturulduğu belirtilen ve belirtilmeyen varsayımları analiz etmelerini ve sunulan kanıtların gücünü değerlendirmelerini gerektirir. Öğrencilerin, yazarın dahil ettiği ve hariç tutmayı tercih ettiği şeylerin önemini - örneğin kendi zamanlarının tarihinin önemli bir parçası olan diğer kadın ve erkeklerin sesleri ve deneyimlerinin yokluğunu - dikkate almalarını gerektirir. Ayrıca öğrencilerin, örneğin olayların politik, ekonomik, sosyal ve/veya teknolojik nedenlerine farklı ağırlık veren ve rakip yorumlar geliştiren tarihçiler tarafından yazılan alternatif tarihsel anlatıları karşılaştırarak tarihin yorumlayıcı doğasını incelemelerini gerektirir (Historical Thinking Standards, 2024).

Tarihi bir belgenin, eserin veya kalıntının incelenerek yorumlanması muhtemelen onların kullanım amaçlarını ve yapılma süreçlerini, eskiden insanlar gözünde ne anlam ifade ettiğini ve onları nasıl etkilediğini anlayabilmek açısından önem arz eder. Bu kanıtlar ile öğrenciler tarafından yapılan çalışmaların tamamını öğrenme esnasındaki problem çözme etkinlikleri oluşturur. İlk başta fazla anlamı olmayan geçmişteki bu izler onlara uygun sorular sorulması ile anlamlı hale gelirler. Geçmişe ait bir eserin, resimin veya araç-gerecin yapılma zamanı, ne için ve nasıl kullanıldığına, eskiden yaşayanların yaşamlarına hangi oranda kolaylık sağladığına veya onlar için ne anlama geldiği ile ilgili sorgulama yapılarak yürütülen tarihsel araştırma öğrencilerin, tarihsel bağlamda düşünce dünyalarını genişletecektir (Dilek, 2007). Böylelikle düşünme becerileri gelişecek ve daha anlamlı sonuçlara ulaşacaklardır.

Öğrencilerde tarihsel düşünme becerisi ve tarihsel anlama becerilerini geliştirmek, öğrencilerin sanki bir tarihçi gibi çalışmaları ile doğru orantılıdır. Zaten tarihsel düşünme, öğrencilerin edilgen olarak geçmişteki olay tarih ve adları öğrenmeleri ile ilişkilendirilemez. Tarihsel düşünmeye sadece bu anlamı yüklersek onu basitleştirmiş oluruz. Halbuki tarihsel düşünme becerileri öğrencileri mantıksal düşünme süreci ile bir sürü çok boyutlu bilişsel etkinlikleri tecrübe etmeleriyle olur. Bu bağlamda iyi bir öğrenmeden kastedilen şeyin aktif öğrenme olduğunu söyleyebiliriz (Dilek ve Alabaş, 2014). Öğrenciler aktif bir şekilde rol aldıkları öğretim ortamlarında daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirirler.

2.4.1. Tarih dersinde tarihsel kavrama becerisi ve öğretimi

Tarih derslerinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilerden biri olan tarihsel kavrama becerisi, geçmişin derinliklerine inerek ve tüm yönleriyle anlaşılması temelinde yatar. Bu doğrultuda geçmişe ait olan kavram ve teoriler arasında bulunan bağlantıları anlamaya dayanır. Bu becerinin gelişiminde öğrenciler geçmişteki tarihsel kaynakları incelerken bir yandan da olayların geliştiği tarihsel çerçeveyi göz önünde bulundurarak geçmiş günümüzün kavram ve kıstaslarıyla ele almaktan uzak durmayı bilir. Tarihsel kavramı özümsemiş olan öğrenciler yazı örneğinde konu edinilen durumları akıllarında hayal gücünü kullanarak okuma becerilerini ilerletir. Yazı örneğini okumaları sırasında insan ve insan gruplarının neyi ne amaçla yaptıklarını, yönelimlerini, düşüncelerini dikkate alır (MEB, 2023).

Tarihsel kavrama düzeyinde olan öğrenci; Tarihsel bir kaynak veya belgenin kaynağını ve yazarını tanımlar ve onun güvenilirliğini teşhis eder, tarihsel bir metnin gerçek anlamını kavrar. Sunulan tarihsel metindeki ana soru veya soruları tanımlar, tarihsel yorum ve tarihsel olgular arasındaki farkları ayırt eder, tarihsel metinleri yaratıcı bir şekilde okur, tarihsel bakış açılarını fark eder, tarihsel haritalardaki verileri değerlendirir, tarihte görsel sayısal ve matematiksel verileri kullanır (Demircioğlu, 2014).

2.4.2. Tarih dersinde kronolojik düşünme becerisi ve öğretimi

Tarihsel zaman tarihi oluşturan ana unsurlardan biridir. Tarihsel zaman toplumda derin etki bırakan olayların ifade edilmesinde kullanılan geçmiş zaman ögesidir. Kronoloji de tarihsel zaman içinde gerçekleşen olayları gerçekleştikleri zamana, önce ve sonra olma durumlarına bir zaman sırasına dizilmiş olmasıdır. Kronoloji bilgisine sahip olanlar

geçmişteki olaylar arasındaki ilişkiyi daha iyi anlayarak, olayların neden ve sonuçlarını daha iyi ortaya koyar, dünün bugünden farklı olduğu bilincine varır (MEB, 2023).

Kronolojik düşünebilme becerisi, geçmişte yaşanan olayların tarihsel sıraya koyulma işinin nasıl yapıldığını bilmek değildir. Olayların zamanını bilmek yetmez, geçmişten bugüne zaman içinde yaşanan değişimi ve sürekliliği de bilmek gerekir. Aynı zamanda bu beceri ile dün, bugün ve geleceğin birbirinden farklı olduğu gerçeği fark edilerek geçmiş daha anlaşılır hale gelir (Demircioğlu,2009).

Tarihsel akıl yürütmenin temelinde kronolojik düşünme becerisi bulunmaktadır. Geçmişteki olayların meydana geliş zamanı ve hangi sırada olduğuna dönük kuvvetli bir kronoloji anlayışı olmadığında, öğrencilerin geçmişteki olaylar arasındaki bağlantıları incelemesi veya geçmişteki olayların gelecekteki olayları etkileme durumunu açıklaması mümkün değildir. Öğrencilerin kronolojik düşünmesini geliştirirken, iyi yapılandırılmış tarihsel anlatıların kullanımına zaman ayrılmalıdır: biyografiler ve tarihi edebiyat dahil olmak üzere edebi anlatılar ve “iyi anlatılmış öyküler” niteliğine sahip, iyi yazılmış anlatı tarihleri olabilir.

Öğrenci kronolojik olarak düşünme becerisine sahipse şunları yapabilir:

- Geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek zaman arasındaki farkı ayırt eder.
- Tarihsel bir anlatının veya hikayenin zamansal yapısını tanımlar.
- Öğrenciler tarihsel anlatılarını oluştururken zamansal düzen oluşturur.
- Takvim sistemini takvim sisteminin sabit noktalarından günlere, haftalara, aylara, yıllara, on yıllara, yüzyıllara ve bin yıllara göre ölçer ve hesaplar.
- Zaman çizelgelerindeki verileri yorumlar ve düzgün aralıklı zaman aralıkları düzenleyerek ve olayları oluş zamanlarına göre sıraya alarak zaman çizelgeleri oluşturur.
- Tarihsel gelişmelerin ortaya çıktığı tarihsel ardışıklık ve süre kalıplarını yeniden inşa eder ve bunları tarihsel süreklilik ve değişimi açıklamak için uygular
- Her birinin dayandığı düzenleme ilkelerini belirleyerek dönemselleştirmeye yönelik alternatif modelleri karşılaştırır (Chronological Thinking, 2024).

Öğretme ve öğrenmenin odak noktası olması gereken şey, kronolojinin bu bireysel yönleridir. Öğrenciler genel kronolojik bilgi ve anlayışlarını bunlar aracılığıyla geliştirirler. Bunların hiçbiri hızlı bir şekilde gerçekleşmez; dolayısıyla hem uzun vadeli planlamanın hem de bu anlayışların düzenli aralıklarla yeniden gözden geçirilmesinin önemi büyüktür.

Kronolojik anlayış sadece olayların sırayla ele alınmasıyla gerçekleşmez. Öğretmenlerin bileşen anlayışlarını belirlemeleri ve bunları geliştirmeyi açıkça öğretmeleri ve aynı derecede önemli olarak çocukların öğrenmeyle ilgili belirli sorunlarını belirlemeleri ve ardından bu sorunları doğrudan çözecek etkinlikler oluşturmaları nedeniyle gelişir.

Tarihlerin neden önemli olduğunu belirlemek gerekir. Bu açık ama belki de ihmal edilmiş bir konudur; tarihler kronolojik anlayış açısından merkezi öneme sahiptir ancak sınavların, düzensiz fiillerin ve görünürde hiçbir sebep olmaksızın öğrencilere uygulanan diğer şeylerin tarihsel eşdeğerleri olarak görülebilir. Dolayısıyla tarihleri bilmenin ve kullanmanın neden yardımcı olduğunu anlarılarsa belki her yaştan öğrenciye yardımcı olunabilir.

Kronoloji, yani tarihler iki nedenden dolayı önemlidir:

- a) Bize bir olayın yerini zamanında belirlememize yardımcı olan ortak bir dil sağlarlar.
- b) Tarihler olayları açıklamak açısından kritik öneme sahiptir çünkü olayların sırasını ve ilgili dönemin süresini belirlememize yardımcı olurlar (Chronological Knowledge and Understanding, 2024).

2.4.3. Tarih dersinde tarihsel analiz ve yorum becerisi ve öğretimi

Öğrencilerin tarihsel anlatının dikkatli okuyucuları olmalarına yardım etmede en yaygın sorunlardan biri, öğrencilerin tek doğru cevabı, tek temel gerçeği, tek otoriter yorumu bulma zorunluluğudur. “Doğru yolda mıyım?” “İstediğin bu mu?” onlar sorar. Veya daha da kötüsü, belgede veya metinde sunulan gerçekleri veya sonuçları apaçık gerçekler olarak rapor ederek konuyu hızla kapatıyorlar. Tarihsel analiz ve yorumlamaya katılmak için öğrencilerin tarihsel kavrama becerilerinden yararlanmaları gerekir . Aslında iki kategoriye birbirinden ayıran keskin bir çizgi yoktur. Anlamada yer alan bazı beceriler, analizde yer alan becerilerle örtüşür ve analiz için gereklidir. Mesela tarihi bir belgenin veya anlatının kim tarafından oluşturulduğunu belirlemek ve güvenilirliğini (anlaşılabilirliğini) değerlendirmek, rakip tarihsel anlatıları karşılaştırmanın (analiz) ön koşuludur. Analiz,

anlama becerilerine dayanır; öğrenciyi, tarihçinin dayandığı kanıtları değerlendirmeye ve bu kanıtlardan oluşturulan yorumların sağlamlığına karar vermeye zorlar. Bu analitik becerileri kazanırken öğrencilerin, ne kadar tutkuyla dile getirilirse getirilsin, görüş ifadeleri ile tarihsel kanıtlara dayanan bilinçli hipotezler arasında ayırım yapma yeteneğini geliştirmeleri gerektiğini söylemeye gerek yok. İyi yazılmış bir tarihsel anlatı, öğrencilerin tarihsel nedensellik analizini (toplumda değişimin nasıl gerçekleştiği, insan niyetlerinin ne kadar önemli olduğu ve karmaşıklık olarak adlandırılan şeyde amaçların bunları gerçekleştirme araçlarından nasıl etkilendiği) analizlerini destekleme gücüne sahiptir. süreç ve sonuçlardan oluşur. Öğrenciler için, nedenin sıklıkla dramatik komplikasyonlarını ortaya çıkarmaktan daha büyüleyici olan çok az zorluk vardır. Ve hiçbir şey geçmiş deneyimlerin ve mevcut sorunların basit, tek nedenli bir açıklamasından daha tehlikeli olamaz (Historical Analysis and Interpretation, 2024).

Öğrenci tarihsel analiz ve yorumlama becerisini kullanarak şunları yapabilir: Benzerlikleri ve farklılıkları tanımlayarak farklı fikir gruplarını, değerleri, kişilikleri, davranışları ve kurumları karşılaştırabilir.

- Geçmişteki çeşitli insanların farklı dürtülerini, inançlarını, ilgi alanlarını, beklentilerini ve endişelerini göstererek onların çoklu bakış açılarını düşünür.
- (a) bireyin tarihteki önemi (b) fikirlerin, insan çıkarlarının ve inançların etkisi ve (c) şansın, tesadüfi ve mantıksız olanın rolünü analiz eder.
- Kalıcı sorunların yanı sıra bölgesel ve zamansal sınırları aşan büyük ölçekli veya uzun vadeli gelişmeleri tanımlamak için dönemler ve bölgeler arasında karşılaştırmalar yapar.
- Desteklenmeyen görüş ifadeleri ile tarihsel kanıtlara dayanan bilinçli hipotezler arasında ayırım yapar.
- Rakip tarihsel anlatıları karşılaştırır.
- Farklı seçimlerin nasıl farklı sonuçlara yol açabileceğine dair tarihsel olumsuzluk örnekleri formüle ederek tarihsel kaçınılmazlık argümanlarına meydan okur.
- Tarihin yorumlarını geçici olarak kabul eder; yeni bilgiler ortaya çıktıkça, yeni sesler duyuldukça ve yeni yorumlar ortaya çıktıkça değişikliklere tabi olur.

- Geçmişin alternatif yorumlarına ilişkin tarihçiler arasındaki önemli tartışmaları değerlendirir.

Geçmiş kararların mümkün kıldığı sınırlamalar ve fırsatlar da dahil olmak üzere geçmişin etkisi üzerine önerme oluşturur (Historical Analysis and Interpretation, 2024).

2.4.4. Tarih dersinde tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi ve öğretimi

Tarihsel düşünme her yönüyle değerlendirildiğinde hiçbir öğrenciler için “tarih yapmak” kadar heyecan verici ya da onların tarihsel düşünmedeki gelişimleri kadar üretken değildir. Bu tür sorgulamalar metinde sunulan tarihsel anlatının kritik dönüm noktalarında ortaya çıkabilir. Bunlar, tarihi belgeler, görgü tanıklarının ifadeleri, mektuplar, günlükler, eserler, fotoğraflar, tarihi bir mekana yapılan ziyaret, sözlü tarih kayıtları veya geçmişe ait diğer kanıtlarla karşılaşmalar yoluyla oluşturulabilir. Öğrencilerin karşılaştığı belgeler, olaya dahil olan kişilerin sesleriyle zenginse ve farklı geçmişlere ve olayla ilgili karşıt bakış açılarına sahip kişilerin ilgilerini, inançlarını ve kaygılarını öğrencilere canlandıracak kadar çeşitliyse, özellikle değerli araştırmaların gelişmesi muhtemeldir. Tarihsel araştırma, takip edilmeye değer bir problemin veya bir dizi sorunun formüle edilmesiyle ilerler. En doğrudan yaklaşımda öğrenciler bir belgeyi, kaydı veya sitenin kendisini analiz etmeye teşvik edilebilir. Kim, ne zaman, nasıl ve neden üretti? Onun özgünlüğünün, otoritesinin ve güvenilirliğinin kanıtı nedir? Yazarının veya yaratıcısının bakış açısı, geçmişi ve ilgi alanları hakkında onlara ne söylüyor? Bu belgenin veya eserin bir parçası olduğu olaya ilişkin faydalı bir hikaye, açıklama veya anlatım oluşturmak için başka neleri keşfetmeleri gerekiyor? Verilerinden nasıl bir yorum çıkarabilirler ve verilerden yarattıkları tarihsel anlatıda hangi argümanı destekleyebilirler? Bu süreçte öğrencilerin belgenin veya eserin oluşturulduğu tarihsel döneme ilişkin bağlamsal bilgisi kritik önem kazanmaktadır. Etkinliğin yalnızca birkaç kaydı öğrencilere sunulacak. Boşlukları doldurmak, ellerindeki kayıtları değerlendirmek ve yaratıcı bir şekilde sağlam bir tarihsel argüman veya anlatı oluşturmak daha geniş bir anlam bağlamı gerektirir. Bu amaçlar doğrultusunda, öğrencilerin devam eden anlatısal tarih çalışmaları, daha geniş bağlamı ortaya çıkararak önemli bir destek sağlar. Ancak ders kitabıyla desteklenen ancak bununla sınırlı olmayan devam eden anlatı çalışması, öğrencilerin sorgulamalarının gelişebileceği anlamlı bir bağlam sağladığı gibi, döneme daha derin bir anlam aşıl原因an da bu sorgulamaların kendisidir. Bu nedenle, öğrencilere ders kitabında yer alan materyallerin ötesinde, öğrencilerin ders kitabı

yorumlarına meydan okumalarına, olayla ilgili yeni sorular sormalarına, sesleri ders kitabı anlatımlarında yer almayanların bakış açılarını araştırmalarına olanak tanıyacak belgeler veya diğer kayıtlar sağlamanın önemi, ya da ders kitabının büyük ölçüde ya da kısmen atladığı bir konuyu ele almak.

Bu koşullar altında öğrenciler araştırmalarını yaratıcı katkılar olarak görecektir. Yazılı tarihin insanlar tarafından yapıldığı, geçmişle ilgili birçok tespitin kalıcı olmadığı ve tartışmaya açık olduğunu ve tarihçilerin çalışmalarını, diğer tarihçilerle devam eden keşifler ve tartışmalar olarak sürdürülen eleştirel bir araştırma olarak gördüklerini daha iyi anlayacaklar. Öte yandan, dikkatli bir araştırma geçmişteki belirsiz sorunları çözebilir ve önceki tartışmaları ve tezleri tersine çevirebilir. Öğrenciler, tarihsel araştırmaya aktif katılımlarıyla, tarihçilerin neden sürekli olarak geçmişi yeniden yorumladıklarını ve neden yeni yorumların yalnızca yeni kanıtların ortaya çıkarılmasından değil, aynı zamanda eski kanıtların kendi zamanımızda ortaya çıkan yeni fikirlerin ışığında yeniden düşünülmesinden ortaya çıktığını kendi başlarına öğreneceklerdir. Öğrenciler o zaman iyi bir tarihçinin de iyi bir öğretmen gibi neden manipülasyon ya da beyin yıkamayla değil, geçmişten gelen dürüst bir haberci olarak hareket etmekle ilgilendiğini, öğrencilerin zihinlerine sahip olmakla değil, onlara kendi zihinlerine sahip olma gücünü sunmakla ilgilendiğini görebilirler (Historical Research Capabilities,2024).

2.4.5. Tarih dersinde tarihsel empati becerisi ve öğretimi

Geçmişte yaşayan insanların neyi ne için yaptıklarını anlamaya çalışırken, onları çevreleyen sosyal ve kültürel çevreyi, duygusal unsurları anlamak geçmiş hakkında bir çıkarımda bulunurken veya değerlendirme yaparken bunları göz önünde bulundurmak gerekir. Empati becerisine sahip olan öğrenciler sadece tarihi kişi ya da grupların kendilerine ait bir perspektife sahip olduğunu bilmekle kalmaz bir yandan da bu perspektifin olaylara etkisinin de farkına varır, insanların geçmişte neyi neden yaptığını anlayıp açıklayabilir. Empati ile düşünürken günümüz düşüncesiyle dünü yargılamamayı öğrenip ona göre değerlendirme yapar (MEB, 2023).

Tarihi hikayeleri, biyografileri, otobiyografileri ve anlatıları anlayarak okumak için öğrenciler, anlatının ilgili bireylerin ve grupların insanlığı hakkında ortaya koyduğu şeyleri (güdüler ve niyetleri, değerleri ve fikirleri) hesaba katarak hayal gücüne dayalı okuma yeteneğini geliştirmelidir. Umutları, şüpheleri, korkuları, güçlü ve zayıf yönleri. Tarihsel

anlatıları anlamak aynı zamanda öğrencilerin tarihsel bakış açıları geliştirmelerini, geçmişini kendi koşullarıyla, orada bulunanların gözleri ve deneyimleri aracılığıyla tanımlama becerisini geliştirmelerini gerektirir. Öğrenciler, geçmiş halkların edebiyatını, günlüklerini, mektuplarını, tartışmalarını, sanatlarını ve eserlerini inceleyerek, geçmişini yalnızca bugünün normları ve değerleri açısından yargılamayıp, tarihsel geçmişini de hesaba katarak “şimdiki düşünceden” kaçınmayı öğrenmelidirler (Historical Comprehension, 2024).

2.5. 2023 Tarih Öğretim Programı ve Mekansal Öğrenme

2023 Tarih dersi öğretim programının amaçları arasında öğrencilerin; geçmişten bugüne insanlığın birikimli mirasını kavramaları, insanlık/ dünya Türk ve Türkiye (Anadolu) tarihinin farklı dönemlerini anlamak için gereken kavram, olay, olgu, kişi ve kurum bilgilerini kazanmaları, Türk islam ve Türkiye tarihinde rol oynamış önde gelen siyasi ve sosyal teşekküller ile önemli şahsiyetleri tanımaları yer almaktadır.

Alana özgü yeterlilik ve beceriler kısmında; Tarihsel bir olayı açıklarken belgeler, görseller, kaynak kişiler, kalıntılar ve buluntular, sanat eserleri ve edebi ürünler gibi geçmişini anlatan kaynaklarda sunulan verileri kullanır (MEB,2023) ,şeklinde bir ifade yer almakta ve kaynakların önemini vurgulamaktadır.

Tarih dersi öğretim programının işlevsel bir biçimde kullanılabilmesi için öğretmenlerin dikkat etmesi gereken hususlarda mekansal öğrenmenin yeri ve önemi şu şekilde belirtilmiştir. Öğretmenler konuların öğretiminde yer temelli öğrenmeye dayalı etkinliklere de yer vermelidirler. Bu çerçevede, öğretmen denetiminde sanal müze ziyaretleri, çevre ve okul imkanları uygun ise tarihi mekan ve müze ziyaretleri yapılmalıdır. Öğretmenler ziyaretlerini; ilişkilendirilen kazanım ve açıklamaları doğrultusunda planlaması uygulaması ve sonuçlandırılması konusunda gerekli tedbirleri almalıdır (MEB,2023). Bu beklenti göz önünde bulundurulduğunda, 10.Sınıf tarih dersi kazanımlarından biri olan 10.4.3. nolu kazanımda “Osmanlı coğrafyasındaki bilim, kültür, sanat ve zanaat faaliyetleri ile bunlara bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder. ç: Osmanlı hakimiyetiyle birlikte Anadolu ve Rumeli’deki şehirlerin yapısındaki dönüşüme (şehir planı, mimari anlayış) değinilir. Bu kazanım doğrultusunda; Osmanlı hakimiyetiyle birlikte Anadolu ve Rumeli’deki şehirlerin yapısındaki değişim ve dönüşüm üzerinde durulmuştur. Bursa’da bulunan tarihi mekanlar, eserler ve kalıntılar kullanılarak Osmanlı şehir yapısının gelişim ve dönüşümü, Bursa şehri özelinde çalışılmaya uygun bulunmuştur.

2.6. 2024 Tarih Öğretim Programı ve Mekansal Öğrenme

2024-2025 eğitim-öğretim yılında ilk kez uygulanmaya başlanan Maarif yüzyılı öğretim programı Tarih dersi için de köklü değişiklikler getirmiştir. Araştırma sürecinde ve uygulama esnasında 2023 Tarih Öğretim Programı esas alınarak kazanımlar seçilmiş ve etkinlikler hazırlanıp uygulanmıştır. Yeni tarih öğretim programına geçiş ile birlikte, diğer programdan farklılaşan yönlerinin ve getirdiği yeniliklerin karşılaştırılması gerekli görülmüştür. 2024 Maarif Yüzyılı Ortaöğretim Tarih programının öğrenci merkezli bir anlayış benimsenerek ve bütüncül bir eğitim yaklaşımı hazırlanmış olduğunu görüyoruz. 9-10-11 her sınıf düzeyinde ünite sayıları azaltılarak 3'e indirgenmiştir ki bu durum tarih müfredatında sadeleşmeye işaret etmektedir. Araştırmada konu edinilen tarihsel mekanların tarih derslerinde kullanımının önemi üzerinde şu şekilde durulmaktadır. *“Öğrenme-öğretme uygulamaları, öğrencilerin çevreleriyle daha fazla etkileşimde bulunarak zengin öğrenme yaşantıları edinmelerine olanak sağlayacak şekilde kurgulanmıştır. Bu süreçte okul içi öğrenme ortamlarının (sınıflar, okul kütüphaneleri, laboratuvarlar, okul bahçeleri vb.) yanı sıra okul dışı öğrenme ortamlarından da (arkeolojik kazı alanları, sergiler, kütüphaneler, müzeler, millî parklar, kültür merkezleri, bilim ve sanat merkezleri, resmî ve özel kurum ya da kuruluşlar, tarihî mekânlar, anıtlar, şehitlikler, savaş alanları vb.) olabildiğince yararlanılmalıdır. Uygun okul içi veya okul dışı öğrenme ortamlarının oluşturulmasında öğrenme çıktılarının kapsamı, öğrenci özellikleri, okul imkânları ve ekonomik olma gibi belirleyiciler göz önünde bulundurulmalıdır”* (MEB, 2024).

Maarif yüzyılı öğretim tarih öğretim programında (2024) beceriler; alan becerileri, kavramsal beceriler ve eğilimler, sosyal-duygusal öğrenme becerileri ve okuryazarlık becerileri olarak sınıflandırılmıştır. Bu başlıklar altında ise beceri kelimesi kullanılmayarak yerini tarihsel empati/bakış açısı geliştirme, kanıta dayalı sorgulama ve araştırma/özgün ürünleri paylaşabilme, sentezleme/ özgün bir ürün oluşturma, çözümleme/analiz etme ifadelerine bırakmıştır.

Okul dışı öğrenme ortamları, tarihsel mekanların yeni müfredatta da önemle üstünde durulduğu görülmektedir, hatta yeni program ile birlikte daha belirgin hale getirilmiştir.

2.7. Tarihsel Mekan Olarak Bursa Hanlar Bölgesi

Bursa Osmanlı hakimiyeti döneminde Anadolu eyaletine bağlı olan ve Hudavendigar adını taşıyan sancağın merkezi konumundaydı. Bursa'da fetihten sonra süratle gerek

padişahlar gerek hânedan mensupları gerekse bunların yakınları ve diğer devlet adamları tarafından çeşitli eserler meydana getirildi (İnalcık, 1992, s.445-449). Orhan camii ve külliyesi çevresinde konumlanan Hanlar Bölgesi de bu eserlerin yoğunlukla bulunduğu yerlerdendir.

Osmanlı mimarisinin ilk dönemine “Bursa devri” adının verilmesine sebep olan yapıların çokluğu burayı tarihî bakımdan olduğu gibi turizm açısından da önemli bir merkez haline getirmiştir. Bursa’nın Türkiye turizminde söz sahibi olması bu konuda da çeşitliliğinin bulunmasındandır (Seyhan, 1992,s. 450-451).

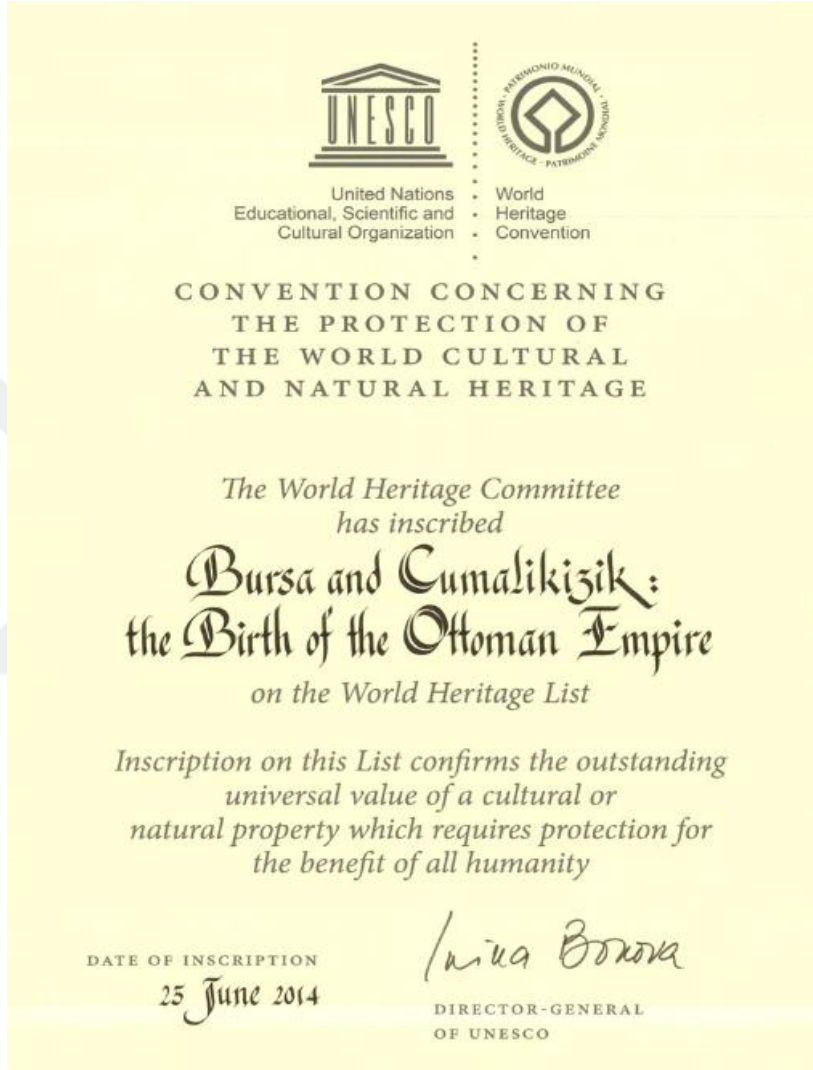
İbn Battuta ve Fransız seyyah Belon seyahatnamelerinde gelip gördükleri Bursa şehrinden şu şekilde bahsetmektedir:

“Sonra Bursa şehrine vardık. Burası muazzam bir şehir; çarşıları güzel, caddeleri geniş. Bahçeler ve gür çaylar çeviriyor şehri. Şehir dışında sıcak akan bir memba var; büyük bir göle dökülüyor. Onun üzerine iki hamam yapılmış; biri erkeklere, diğeri kadınlara ait. Hastalar uzak diyarlardan gelip bu kaplıcada şifa bulurlar. Burada yolcuların konaklayacağı bir zaviye vardır; gelen üç gün kalır ve doyurulur. Orayı Türkmen hükümdarlarından biri yaptırmış” (Battuta, 2023, s. 295-296).

“1548 ’de şehre gelen Fransız seyyahı Belon, buranın çok güzel ve müsait bir mevkide bulunduğunu, Lyon ’dan daha geniş bir sahaya yayıldığını, İstanbul kadar servet ve nüfusa sahip olduğunu belirterek ipek sanayii sayesinde büyük şöhret kazandığını, her yıl 1000 ’den fazla deve ile Anadolu ve Suriye ’den getirtilen ipeklerin burada işlenip boyandığını ve sonra da başka memleketlere gönderildiğini yazar. Şehrin durumunu en canlı şekilde Evliya Çelebi tasvir eder. Ona göre iç kalede 2000 hane, yedi mahalle, yedi mescid, yirmi dükkân, bir hamam, bir çarşı bulunmakta, ayrıca burada Sultan Orhan Camii ve Türbesi de yer almaktadır” (İnalcık, 1992, s.445-449).

Bursa Hanlar Bölgesi olarak bilinen Ulucami etrafını çevreleyen hanlar ve çarşı Osmanlı döneminden günümüze dek şehrin merkezi olma özelliğini sürdürmektedir. Unesco Dünya Miras Komitesinin 15-25 Haziran 2014 tarihinde gerçekleşen 38. Dönem Toplantısında Orhangazi Külliyesi ve çevresini içine alan Hanlar Bölgesi Miras alanı olarak Dünya Miras Listesi’ne girmiştir.

Bursa; Osmanlı Devleti için şehir yapılanmasının ilk görüldüğü yer ve ilk payitahttır. Bursa şehri önemini, 1453 senesinde İstanbul fethedilip başkent olduğunda dahi yitirmemiş ve hep gözde bir şehir olarak kalmıştır. Özellikle Osmanlı kuruluş döneminde şehre yapılan eserlerin (cami, çarşı, han, bedesten, hamam, gibi) Bursa'yı bir Türk- islam şehri haline getirmede önemli rol oynadığı bilinmektedir.

Şekil 2.1. Hanlar bölgesi'nin miras alanı berat belgesi

2.8. İlgili Araştırmalar

Ata, B. (2002); doktora tezi olan “Müzelerle ve tarihi mekanlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin 'müze eğitime' ilişkin görüşleri” adlı çalışmasında müzelerde ve tarihi mekanlarda yapılan tarih öğretiminin esaslarını sorgulamakta ve tarih öğretmenlerinin müze eğitimi ile ilgili görüşlerini değerlendirmeye almaktadır. İçinde geçmiş dönemler ile alakalı

fiziki kanıt bulunduran her çeşit müze ve tarihsel mekanın, tarih ilk ve ortaöğretim kademesinde kullanılması gerektiğini, çalışmasında da verdiği etkinlik örnekleri ile önerir.

Demircioğlu, İ. H. (2009); “Tarih öğretmenlerinin tarihsel düşünme becerilerine yönelik görüşleri” adlı çalışmasında tarihsel düşünme becerilerinin tarih öğretimindeki yeri ve önemini ele alarak, tarih öğretmenlerinin bir kısmının tarihsel düşünme becerilerini bilmediklerini, bilmedikleri için de öğrencilere bunları kazandırma noktasında eksik kaldıklarını ortaya koymaktadır.

Yazıcıoğlu, M. (2010) ; “Sosyal bilgiler öğretiminde İstanbul’daki bazı mekanların kullanımı adlı yüksek lisans tezi çalışmasında , tarih konularının öğretilmesinde geleneksel yöntemlerin kullanımı ile tarihsel mekanlarda öğretim yöntemine göre işleniş arasında öğrencilerin akademik başarısını etkileme ve bilgilerin kalıcılığı bakımından anlamlı bir farkın olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Tarihi mekanlarda yapılan tarih öğretiminin geleneksel yöntemine göre katılımcıların akademik başarılarını ve bilgilerin akılda kalıcılığını artırma da daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gökkaya Nişancı, M. (2010); “Tarihsel çevrenin tarih eğitime etkisi: Adalar örnekleme” adlı yüksek lisans çalışmasında; Adalar örnekleme üzerinden tarihsel çevrenin tarih eğitime etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Tarihi yerlere yapılacak olan gezilerin öğrencilerde yerel tarih anlayışının gelişmesine, çevredeki tarihsel dokuyu koruma bilincinin oluşmasına ve tarih dersine olan ilginin artmasına nasıl etki ettiğini tespit etmek amacı taşımaktadır.

Aksakal, S.(2015); “Tarihi mekan kullanımıyla ilgili tarih öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi: Trabzon örneği” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında, tarih öğretmenlerinin tarihi mekanların kullanımı ile ilgili görüşlerini incelemiş, tarih derslerinde tarihi mekan ziyaretlerinin tarih eğitiminin kalitesine olan etkisinin neler olduğuna dair tespitler ortaya koymuştur. Araştırmada tarih öğretmenlerinin tarih öğretimi ve tarihi mekan ziyaretleri esnasında çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri ve öğretim materyallerinden kısmen yararlanabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Tarihi mekan ziyaretlerini engelleyici faktörlerin ortadan kaldırılmasına ve tarih öğretiminin etkilerini arttırmaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Türkmen, S.F. (2019) ; “Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algıları ve görüşleri” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında, tarih öğretmenlerinin tarih derslerinde okul

dışı tarih öğretiminin kullanılması ile ilgili algılarını ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimini faydalı bulmalarına rağmen uygulama esnasında sorun yaşadıkları görülmüştür.

Koldaş, M. ve Pamuk, A. (2020); “Tarih ders kitaplarında kanıt temelli öğrenme yaklaşımı: Ortaöğretim T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı Örneği” adlı çalışmada tarihsel düşünme becerilerinin kazanılmasında tarihsel kanıtların kullanım durumu T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı örneği ile ele alınmıştır. Kitabın kanıt temelli öğretim açısından uygun olup olmadığı incelenmiş ve ikinci el kanıtların , birinci elden kanıtlara göre daha fazla kullanıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Öğretim programı ile ders kitabında kazandırılmak istenen beceriler ile kanıtlar ve etkinlikler uyumlu bulunmamıştır.

Pamuk, A. (2021); “Tarih ders kitaplarında coğrafi mekanın kullanımı” adlı çalışmada 9-10-11. Sınıf tarih ders kitaplarını inceleyerek, coğrafi mekanların kullanım özelliklerini ortaya koymuştur. Coğrafi mekanın kitaplarda yer olarak mekan, mutlak mekan, göreceli mekan, imge olarak mekan, hafıza mekanı, kutsal mekan, jeopolitik mekan, tarihsel mekan olarak yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

Nalbantoğlu, A. (2022) “Tarihsel düşünme becerilerinin kazanımında kanıt temelli öğrenme yaklaşımının kullanımına yönelik bir uygulama adlı doktora tezi çalışmasında tarihsel kavrama, tarihsel analiz ve yorum becerisi ile tarihsel araştırma becerisinin kazanılmasında kanıt temelli öğrenme yaklaşımının katkılarının ne yönde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin kanıt temelli öğrenme sürecini beğendiklerini ortaya koyan bir çalışma olmuştur. Sonuç olarak kanıt temelli öğrenme yaklaşımının öğrencilere tarihsel düşünme becerilerinin kazandırılmasında katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan, İ. (2022) “Sanal müzelerin tarihsel düşünme becerilerine etkisi” adlı yüksek lisans tezi çalışmasında, günümüzde öğrenciler tarafından ulaşılması daha pratik olan sanal müzelerin kullanımının tarih derslerinin temel amaçlarından olan tarihsel düşünme becerilerini kazandırma konusundaki etkisi araştırılmış ve elde edilen bulgulara göre sonuçlar ortaya koyulmuştur. Araştırma sonucunda sanal müzelerin tarihsel analiz ve yorum becerisine etkisi nispeten pozitif olarak değerlendirilmiş ve katılımcılar sanal müzelerin tarih derslerinde sınıf içi etkinlikler olarak kullanılması gerektiğine vurgu yapmışlardır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Karmaşık bir meseleyi derinlemesine incelemek istediğimizde nitel araştırma yöntemini tercih ederiz. Bu derinliğe sadece insanlarla direk konuşarak, yaşadıkları veya çalıştıkları yerlere gidip karşılaşmayı umduklarımız veya alanyazında gördüklerimizin tesiri altında kalmamış şekilde özgür bir şekilde kendilerini ifade edebilecekleri şekilde, doğal bir ortamda konuşmalarına imkan sağlanarak ulaşılabilir (Creswell, 2013). Nitel araştırmaya başlarken bilmemiz gereken şeylerden en önemlisi derinlemesine bir çalışma süreci içine giriyor olduğumuzdur. Detaylı bir çalışma gerektirdiğinden hem planlaması hem de uygulaması uzun zaman gerektiren bir yöntemdir.

Nitel araştırmaların bir başka özelliği de araştırılacak olan durum ya da olgunun değişebilir olduğu, araştırma yapılan ortamdaki, araştırma sürecinden ve araştırmacının rolünden etkilenebileceğidir. Nicel araştırmalarda katılımcılara yöneltilen nedir, nasıldır soruları yerini neden öyledir, neden öyle davranır, nasıl algılamaktadır sorularına bırakmaktadır, katılımcı sayısı ise sınırlı sayıda tutulmaktadır (Kabapınar, 2021). Bu araştırmada da katılımcı sayısı nitel araştırma yönteminin doğasına uygun olarak sınırlı tutulmuş ve az sayıda katılımcıdan zengin veri elde edebilmek için detaylı yanıtlar gerektiren sorular sorulmuştur.

Aksiyon araştırması uygulama esnasında meydana gelen sorunların anlaşılıp çözülmesi maksadıyla uygulamayı gerçekleştiren kişilerin bireysel olarak yahut diğer bir araştırmacı ile beraber uygulama yapmasını kapsar. Bu yöntemde araştırma ve uygulamayı bir arada görürüz ve çalışmayı bir bütün olarak değerlendirebiliriz. Araştırma yapan kişinin veriye yakın ve kolay ulaşılabilir olması oldukça önemlidir. Eylem araştırması süreç odaklı bir araştırma desendir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Eylem araştırma ile uygulamayı bir araya getirmesi ve uygulamaya aktarılabilir olması, bu desenin daha çok eğitim alanında yapılan çalışmalarda kullanımının yolunu açmıştır. Araştırmacı ve veriye yakınlık açısından değerlendirdiğimizde de Araştırmacının öğretmen olduğunu varsayarsak öğretmen ve öğrencinin yakınlığı, öğretmenin hem öğrenciyi hem de ortamı çok iyi biliyor, tanıyor olması araştırma sürecine olumlu etkide bulunacaktır.

3.2 Araştırma Süreci ve Verilerin Toplanması

Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih dersi kazanımları incelenmiş, bu kazanımlar içinden 10.4.3. nolu “*Osmanlı coğrafyasındaki bilim, kültür, sanat ve zanaat faaliyetleri ile bunları bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder. ç: Osmanlı hakimiyetiyle birlikte Anadolu ve Rumeli’deki şehirlerin yapısındaki dönüşüme (şehir planı, mimari anlayış) değinilir. Öğrencilerin Bursa ve İstanbul örnekleri üzerinden bir İslam şehrinin nasıl şekillendiğini analiz etmeleri sağlanır.*” (MEB, 2023) kazanımı ile beceriler ilişkilendirilmiştir. Belirlenen kazanım ve becerilere uygun olarak sınıf içi ve tarihsel mekanda uygulanacak olan etkinlikler gezi öncesi, gezi esnası ve gezi sonrası üç aşamada gerçekleştirilecek şekilde planlanmıştır.

Yapılan bu araştırmada tarihsel düşünme becerilerinden Tablo 3.1 de verilen becerilerin kazanım durumu üzerinde çalışılmıştır.

Tablo 3.1. Tarihsel Düşünme Becerileri

Tarihsel Kavrama Becerisi
Kronolojik Düşünme Becerisi
Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi
Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi
Tarihsel Empati Becerisi

Araştırmada sınıf içinde ve okul dışında tarihi yerlerde gerçekleştirilecek eğitsel etkinliklerle 10. Sınıf öğrencilere kazandırılmak istenmektedir. Bu bağlamda alanda yapılan araştırmalar incelenmiş, uzmanlar ve tarih öğretmenleri ile görüşmeler yapılmıştır.

3.2.1 İhtiyaç Analizi

Uygulama öncesi öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemek ve etkinlikleri planlamak için 14 Mart 2024 tarihinde 11 katılımcı ile yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 5 dakika sürmüş, görüşme esnasında ses kaydı alınmıştır. Daha sonra bu veriler yazılı metne dönüştürülmüştür. 15 Mart 2024 tarihinde ise okulda görev yapan iki tarih öğretmeni ile Google form aracılığı ile de görüşme yapılmış ve veri toplanmıştır. Öğrencilere bu görüşmeler sonucunda öğrencilere bu becerilerin kazandırılmasının bir ihtiyaç olduğu görülmüştür.

Tablo 3.2. Katılımcı öğrenciler ile yapılan görüşmede sorulan sorular

Öğretmenin anlatıcı, sizlerin ise dinleyici olduğunuz tarih dersleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
Tarih dersinden beklentileriniz nelerdir?
Tarih dersleri sizce nasıl eğlenerek öğrenebileceğiniz şekilde olabilir ?
Yaşadığınız şehirdeki tarihsel mekanları biliyor musunuz?
Tarih dersi kapsamında daha önce tarihi bir mekanda bulundunuz mu?
Tarihsel yerler tarih derslerini daha etkili hale getirebilir mi? Nasıl?

Tablo 3.3. Katılımcı öğretmenler ile yapılan görüşmede yöneltile sorular

Tarih derslerinin , tarih öğretim programının temel felsefesi ve genel amaçları ile uyumlu olacak şekilde yürütüldüğünü düşünüyor musunuz ?
Tarih derslerinin anlatı odaklı olması sizce tarih derslerini nasıl etkilemektedir?
Sınıf dışı etkinlikler yapıyor musunuz? (çok az /sık sık /hiç)
Sınıf dışı etkinlikler için hangi tarihi mekanları ziyaret ettiniz ?
Mevcut durumda tarih derslerinin tarihsel düşünme becerilerini öğrencilere kazandırabileceğini düşünüyor musunuz? Neden ?
Sizce öğrenciler Bursa'daki tarihi mekanları yeterince biliyorlar mı ? (ders içi gözlemlerinize ve değerlendirmelerinize dayanarak cevaplayabilirsiniz)
Tarihi mekanlar tarih derslerinde kullanılmalı mı ? Derslere katkısının ne yönde olacağını düşünüyorsunuz?

Görüşmede tarih dersleri sence nasıl daha eğlenerek öğrenebileceğiniz şekilde olabilir? sorusuna B.K kodlu katılımcı şöyle yanıt vermiştir: Hikayeleştirerek, yani sanki herhangi bir savaşta o savaşı biz kendimiz yaşıyormuşuz gibi yani bazı savaşlarda hükümdarlar aralarında geçen anlaşmalar ya da konuşmalar falan oluyor hani o konuşmaları öğrencilerin canlandırarak kendi aralarında bir olay oluşturarak o anı sanki yaşıyormuş gibi yapmaları gerektiğini düşünüyorum yani o şekilde etkinlikleri arttırarak öğrencinin daha fazla katılarak hem katıldığını da kendisinin zihninde daha fazla kalacak şeyleri tahtada öğretmenle birlikte arkadaşlarına aktararak yapması gerektiğini düşünüyorum yani öğrencinin ne kadar çok katılırsa o kadar çok daha iyi olur .

Yaşadığınız şehirdeki tarihsel mekanları biliyor musunuz? sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında ise çoğunun bildiklerinin şu şekilde sınırlı olduğu görülmektedir.

B.K: Çoğunu bilmiyorum ama başlı başına Karagöz Hacivat olan yerleri, daha sonra Hamza Bey cami kısımlarını şey taraflarında bizim buradan ilerlediğimizde eee tepeye çıkış yerimiz.

A.B: Bursa kalesi, yeşil türbe.

A.D: Yani çoğu şeyi biliyorum... Mesela Yeşil cami var, şey genelde camiler çok fazla türbeler de var.

Tarihi mekanların isimlerini söyleyebilenler ise şehirdeki tarihi mekanları sadece isim olarak bilip sayabilmektedirler. Elde edilen veriler tarihi mekanların tarih derslerinde kullanımı konusunda eksikliği ortaya çıkarmıştır.

Öğretmen olan katılımcılar ile yapılan görüşmede elde edilen verilerde de aynı şekilde tarihi mekan kullanımının tarih derslerinde kullanılması gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf dışı etkinlikler yapıyor musunuz sorusuna “hiç” ve “çok az” yanıtları alınmıştır.

3. Sınıf dışı etkinlikler yapıyor musunuz?
Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☒ çok az
☐ sık sık
☐ hiç

Şekil 3.1. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği 15.03.2024.

3. Sınıf dışı etkinlikler yapıyor musunuz?
Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐ çok az
☐ sık sık
☒ hiç

Şekil 3.2. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği 15.03.2024.

Öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin Bursa'daki tarihi mekanları yeterince bilmediklerini düşündükleri görülmüştür.

6. Sizce öğrenciler Bursa'daki tarihi mekanları yeterince biliyorlar mı ? (ders içi gözlemlerinize ve değerlendirmelerinize dayanarak cevaplayabilirsiniz)

Hayır, bilmiyorlar.

Şekil 3.3. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği 15.03.2024.

6. Sizce öğrenciler Bursa'daki tarihi mekanları yeterince biliyorlar mı ? (ders içi gözlemlerinize ve değerlendirmelerinize dayanarak cevaplayabilirsiniz)

Çok fazla hakim değiller.

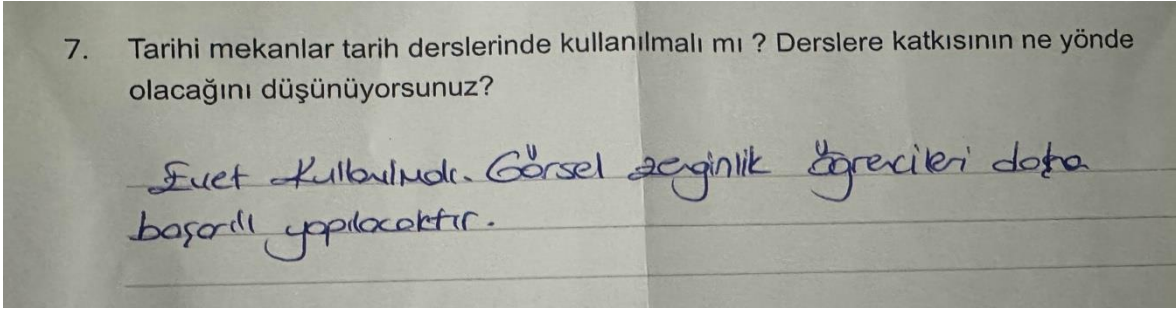
Şekil 3.4. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği 15.03.2024.

Öğretmenlere yöneltilen tarihi mekanların tarih derslerinde kullanılmalı mı? Bunun derslere katkısının ne yönde olacağı sorusuna verdikleri cevaplar kullanılması gerektiği, olumlu katkıda bulunacağı yönünde olmuştur.

7. Tarihi mekanlar tarih derslerinde kullanılmalı mı ? Derslere katkısının ne yönde olacağını düşünüyorsunuz?

Evet kullanılmalı. Tarihi mekanlarda dersler işlenerek daha kalıcı olacağını düşünüyorum.

Şekil 3.5. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği 15.03.2024.

Şekil 3.6. İhtiyaç analizi görüşme formundan öğretmen cevabı örneği 15.03.2024.

Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen verilerden yola çıkarak etkinlikler hazırlanmıştır.

Uygulama aşamasına geçmeden önce ilgili kurumlardan araştırma için gerekli olan izinler alınmıştır. Öğrenci ve velilere yapılacak olan çalışmalar ayrıntılı olarak anlatılmış ve velilerden izin dilekçeleri alınmıştır. Uygulamaya başlamadan önce hazırlanan etkinlikler tez danışmanının onayından geçmiştir.

3.2.2. Uygulama süreci

Uygulama; gezi öncesi, gezi esnası ve gezi sonrası olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Uygulamaya 17 Mayıs 2024 tarihinde gezi öncesi etkinliği (EK-4) ile başlanmıştır. Her bir mekan ile ilgili birer tanıtıcı video izletilmiş ve ardından videolar ile ilgili sorular yöneltilmiştir, daha sonra 5 ayrı kanıt verilmiş bu kanıtlar ile ilgili sorular sorulmuştur. Bu etkinlik katılımcılara çalışma kağıdı yardımı ile uygulanmıştır. Katılımcılar çalışma kağıdındaki yönergeleri takip ederek etkinliği tamamlamıştır.

Uygulamanın ikinci kısmı gezi esnası etkinliği (EK-5) 20 Mayıs 2024 tarihinde, okul dışında Bursa Hanlar Bölgesi'nde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar uygulamaya kendilerine verilen Hanlar bölgesi krokisini (Ek-5 -Görsel 1) inceleyerek başlanmıştır. Uygulama esnasında Hanlar Bölgesi'nde bulunan Kapalıçarşı, Emirhan ve Kozahan sırası ile gezilmiş olup katılımcılar kendilerine yöneltilen soruları ellerindeki kağıt üzerine cevaplamışlardır.

Şekil 3.7. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı'dan bir kesit.

20.05.2024

Şekil 3.8. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı'dan bir kesit.

20.05.2024

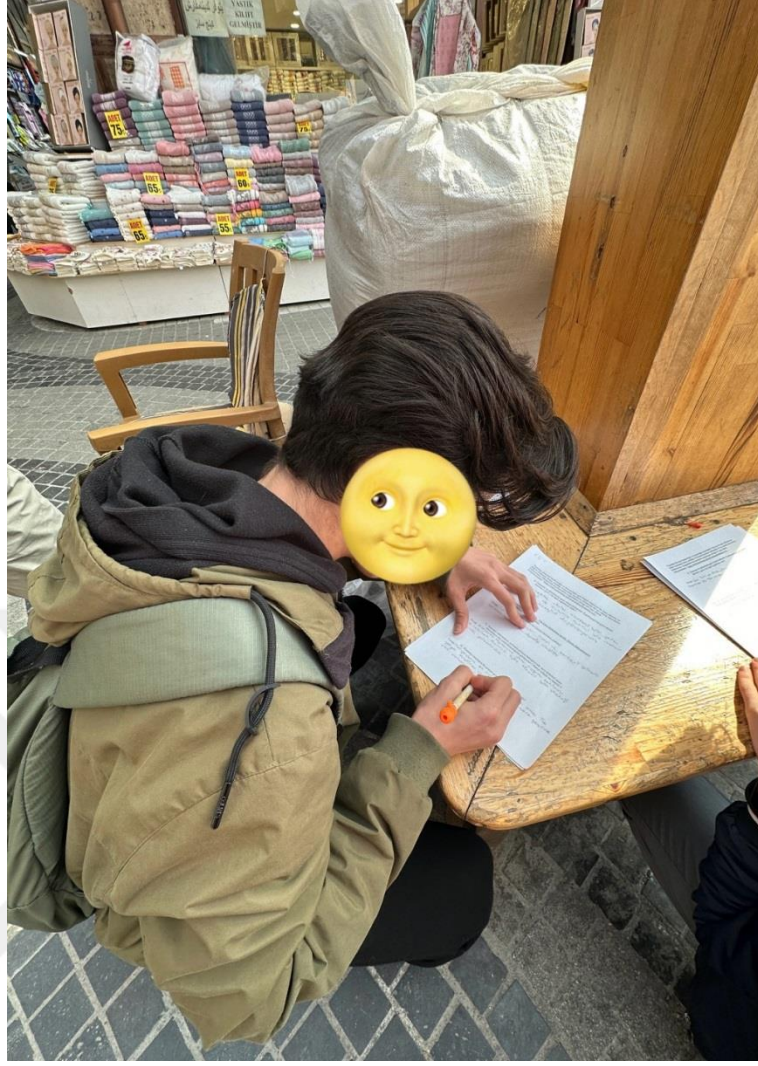
Şekil 3.9. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı'dan bir kesit.

20.05.2024

Şekil 3.10. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı içerisindeki

Kuyumcular çarşısından bir kesit. 20.05.2024

Şekil 3.11. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Kapalı Çarşı'dan bir kesit.

20.05.2024

Şekil 3.12. Gezi esnasındaki etkinlik (EK-5) uygulanırken Koza Han'dan bir kesit.

20.05.2024

Uygulamanın son aşaması gezi sonrası etkinlik (EK-6) 21 2024 tarihinde okul içinde sınıfta gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikte öğrencilerden Hanlar Bölgesi'nde yer alan tarihi mekanlara dair bir öykü yazmaları istenmiştir. Öykünün giriş kısmı öğrencilere verilmiş, yönergeye uygun olarak öyküyü tamamlamaları istenmiştir.

14 Mart 2024 tarihinde başlayan eylem araştırması, etkinliklerin tamamlanıp verilerin incelenmesi ve yazılması ile 14 Haziran 2024 tarihinde sonlandırılmıştır.

3.3. Katılımcılar /Çalışma Grubu

3.3.1. Öğrenciler

Çalışma grubunu oluşturulurken benzeşik (homojen) örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Benzeşik örnekleme yöntemi maksimum çeşitlilik örneklemesinin tam karşıtı özellikte bir yöntem olarak bilinmektedir. Tercih edilen bu yöntem ile küçük ve birbirine benzer bir örneklem grubu oluşturularak belirgin bir alt grubun özelliklerini ortaya koymak

amaçlanmaktadır. (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırmaya katılan katılımcılar aynı okulda, aynı sınıf düzeyinde öğrenim görmekte, birbirine yakın yaş aralığında bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrenciler ile ilgili yaş ve cinsiyet bilgileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.4. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Kod ismi	Yaş	Cinsiyet
Ö1	16	E
Ö2	16	E
Ö3	15	E
Ö4	16	E
Ö5	15	E
Ö6	15	E
Ö7	15	E
Ö8	16	E
Ö9	16	E
Ö10	15	K
Ö11	15	K
Ö12	15	K
Ö13	16	K
Ö14	14	K
Ö15	14	K
Ö16	16	K
Ö17	16	K
Ö18	16	K
Ö19	16	E
Ö20	16	K
Ö21	15	K

Katılımcı sayısı, eylem araştırma deseninin doğasına uygun olacak şekilde az sayıda tutularak 21 katılımcı ile yapılmıştır. Katılımcıların tamamı Bursa ili Osmangazi ilçesi içinde bir devlet okulunda, 10. Sınıf kademesinde öğrenim gören öğrencilerinden oluşmaktadır. Katılımcıların 11'i erkek 10'u kadındır.

3.3.2. Araştırmacı/öğretmen

Araştırmacı aynı zamanda uygulamayı gerçekleştiren öğretmendir. Uygulamanın gerçekleştiği okulda ise 2018 Eylül ayından itibaren görev yapmaktadır. Araştırma ortamına ve katılımcılara yabancı değildir.

3.3.3. Araştırma ortamı

Araştırma Bursa ili Osmangazi ilçesine bağlı bir devlet okulunun 10. Sınıfında gerçekleştirilmiştir. Okulda 28 şube, 497 öğrenci bulunmakta, 48 öğretmen ve 4 idareci görev yapmaktadır. Okulda tam gün eğitim yapılmakta, ilk ders 09:00 da başlamakta, son ders ise 16.00 da son bulmaktadır. Okul merkezi bir konumda, otobüs duraklarına, kent parkına yakın bir konumdadır. Araştırmanın bir bölümü ise okul dışında, yine aynı ilçede okula 7 km uzaklıkta olan Hanlar Bölgesi'nde gerçekleştirilmiştir. Bölge, Ulucami çevresinde yerli ve yabancı turist yoğunluğuna sahip tarihi bir bölgedir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde araştırmanın veri toplama araçlarından görüşme ve doküman analizi ve ile ilgili açıklama yapılmıştır.

3.4.1. Görüşme

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinde sıkça kullanılan veri toplama araçlarından görüşme yapılmıştır. Görüşme yönteminin esneklik, yanıt oranı, sözel olmayan davranış, ortam üzerindeki kontrol, soruların sırası, anlık tepki, veri kaynağının teyit edilmesi, tamlık, derinlemesine bilgi gibi birçok güçlü yönü bulunmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Yapılan yarı yapılandırılmış görüşme ile bu araştırmanın ihtiyaç analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öğrencilere uygulanacak etkinlikleri hazırlarken öğrencinin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmak adına yapılan bu görüşme yarı yapılandırmacı bir görüşme olarak, araştırmanın yürütüldüğü okulda, 10. Sınıf öğrencileri arasından iki farklı sınıftan seçilerek 11 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar ile yapılan görüşme ses kaydına alınmış, daha sonra yazıya geçirilmiştir. Okulda tarih öğretmeni olarak görev yapan iki katılımcı ile de görüşme yapılmıştır.

3.4.2. Doküman analizi

Nitel araştırmalarda veri toplama araçlarından olan gözlem ve görüşmeyi yapamadığımız, bunlara uygun olmayan durumların varlığında veya araştırmanın geçerlik düzeyini arttırmak adına, konu edinilen problem ile alakalı yazılı olan ve görsel malzemeler de araştırma içine dahil edilebilir. Veri toplama aracı olarak sadece doküman analizini kullandığımız araştırmaların yanı sıra başka nitel yöntemlerin uygulandığı çalışmalarda da

ek veri kaynağı olarak da yararlanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışma için yapılan doküman analizinde katılımcıların çalışma yaprakları incelenmiştir.

Çalışma yaprakları; öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde, çalışmanın amacını ve çalışmada cevap aranan sorulara uygun ve öğrencilerin sıkılmayacakları ve ilgilerini çekecek şekilde hazırlanarak uygulanmıştır. Çalışma yapraklarında yer alan etkinlikler uygulamaya başlamadan önce yapılan ihtiyaç analizi verileri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Gezi öncesi, gezi esnası ve gezi sonrası için ayrı çalışma kağıtları hazırlanıp uygulanmıştır. Uygulanan çalışma kağıtları EK-4 EK-5 ve EK-6 olarak gösterilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin analiz edilme sürecine yer verilmiştir.

3.5.1. İçerik analizi

Bu araştırmada ulaşılan verilerin analiz edilmesinde içerik analizi kullanılmış, eldeki verileri açıklayabileceğimiz kavram ve bağlantılara ulaşmak amaçlanmıştır. İçerik analizi kanalıyla elde edilen verilerin tanımlı yapmaya, verilerin içinde gizli kalmış olabilecek gerçekleri gün yüzüne çıkarmaya çalışırız. İçerik analizi esnasında aslında yapılan iş, benzer olan verileri belirli kavramlar ve temalar kümesi içerisinde toplamak ve tüm bunları kolayca anlaşılır, anlamakta zorluk yaşamayacakları bir halde düzenleyip değerlendirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yapılan çalışmada elde bulgular tablolştırılmış ve yorumlanarak açıklanmıştır.

Katılımcıların tarihsel düşünme becerilerini kazanma durumları yorumlanırken gezi öncesi (EK-4), gezi esnası (EK-5) ve gezi sonrasına ait çalışma kağıtlarından (EK-6) elde edilen bulgular bir bütün olarak ele alınmıştır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Nicel araştırmada geçerlik, başarı testi gibi ölçmede kullanılan araçların, ölçeceği olguyu doğru bir şekilde, yanlışsız ölçmesi ile yakından ilişkilidir. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilen veriler gerçeği yansıtır ve araştırmada elde edilen sonuçların geçerliğine katkı sağlar. Geçerlik; bu çalışmada olduğu gibi nitel araştırma yöntemlerinde ise araştırmacının araştırmış olduğu olgunun, kendi fikirleriyle değişmemesine ve aynı

kalmasına dikkat ederek tarafsız kalmasıdır. Geçerlik iç ve dış geçerlik olarak ikiye ayrılıp incelenmektedir. İç geçerlik, araştırmacının gözlemlediği veya düşündüğü olgular ile ilgili yorumların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı ile ilgilidir. Dış geçerlik de araştırma sonucunda elde edilen verilerin genellenebilir olup olmaması durumuyla ilgilidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırma nitel bir araştırma olduğu için araştırmacının, kendi değer yargılarını işe katmaması, geçerlik açısından önemli olduğundan, araştırma süreci boyunca objektif kalmaya azami gayret gösterilmiştir.

Nitel araştırmalarda güvenilirlik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığı bakımından önemlidir fakat güvenilirliği nicel araştırmadaki anlamı ile aynı düşünürsek yanılgıya düşeriz. Dış güvenilirlik yani test edilebilirliği doğal ortamda bireylerle gerçekleştirilen ve farklı zamanlarda uygulandığında farklı sonuçlar verebilecek olan nitel bir araştırma için konuşmak mümkün değildir. Bu da nitel araştırmalarda doğrudan bir genelleme yapmamızı engeller. Öyleyse dış güvenilirliği sağlamak için neler yapılmalıdır? Dış güvenirliliğin sağlanması için araştırmacı ilk olarak kendi konumunu net bir şekilde ortaya koymalıdır. Araştırmada verileri topladığı bireyleri ve araştırma esnasında oluşan sosyal ortam ve süreci açıkça tanımladığından emin olmalıdır. Dış güvenilirlik konusunda dikkat etmesi gereken bir başka husus da şudur ki; verilerin analiz edilmesinde kullanılan kavramsal çerçeve ve varsayımlar detaylandırarak ve açık bir şekilde ifade edebilmeli, verilerin toplandığı ve analiz edildiği süreçleri de ayrıntılı olarak anlatmalıdır ki, sonraki araştırmacılara yol gösterici olabilsin. Tüm bunlar araştırmacının dış güvenirliliği açısından oldukça önemlidir. Her araştırmacının olayları algılama ve yorumlama şeklinin farklılık gösterebileceği gerçeği iç güvenilirlik konusunda da nicel araştırmalardan farklı şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Araştırmacı, tüm süreç boyunca tutarlı olmalı, elde ettiği sonuçların gerçekliğini eleştirel bir gözle sorgulamalı, kontrollerin nasıl yapıldığı ile ilgili açık ve net açıklamalar yapmalıdır. (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yapılan araştırmanın tüm sürecinde açık ve net olunmuş, herhangi bir hataya yer vermemek için araştırma süreci adım adım kontrol edilmiştir.

Uygulamaya başlamadan önce yapılan ihtiyaç analizinde ses kaydına alınan görüşme verileri metne dönüştürülmüş, ses kayıtları ve metin, tarih alanında yürütülen nitel araştırmalarda uzman bir kişiye kontrol etmesi için gönderilmiş ve teyit alınmıştır. Uygulanacak etkinlikler hazırlanırken diğer okulda bulunan diğer tarih öğretmenlerinin de görüşlerine başvurulmuştur. Bulgular yorumlanırken de farklı uzman ve alan öğretmenlerinden görüş alınmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

4.1. Tarihsel Kavrama Becerisine Yönelik Bulgular

Tarihsel kavrama becerisi ile birlikte katılımcılar; geçmiş, bugünün şartları ile değil de yaşanan zamanın koşulları ile değerlendirir ve geçmişe daha derinlemesine bakabilirler. Tarihsel kavrama becerisi, geçmiş doğru anlayıp, yorumlayabilme açısından önemlidir.

Bu bölümde; yapılan etkinliklerde elde edilen bulgular ile katılımcıların tarihsel kavrama becerisini kazanma durumları ortaya koyulmuştur.

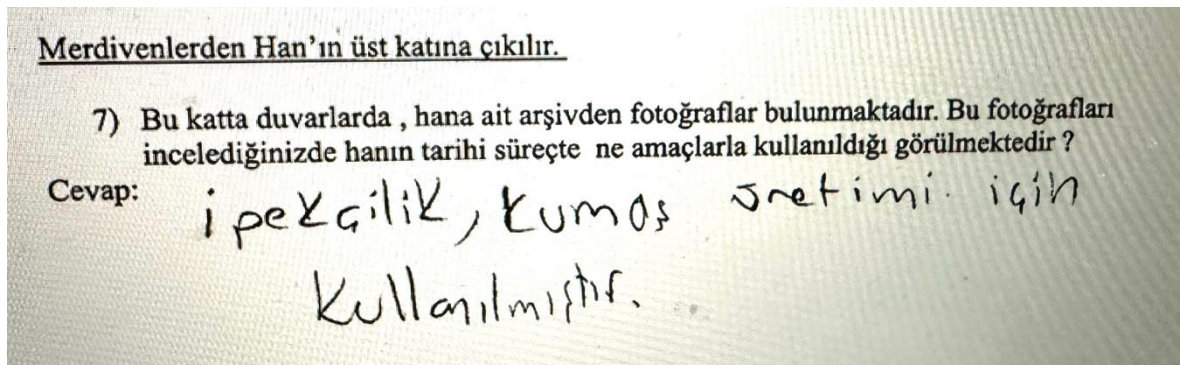
Tablo 4.1. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Tarihsel Kavrama Becerisi Kazanımları

TARİHSEL KAVRAMA BECERİSİ	Katılımcılar	(f)
Belgeler, görseller, kaynak kişiler, kalıntılar ve buluntular, sanat eserleri ve edebi ürünler gibi geçmiş anlatan kaynaklarda yer alan tarihsel verileri kendi cümleleri ile açıklar.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	20
Tarihsel bir olayı açıklarken belgeler, görseller, kaynak kişiler, kalıntılar ve buluntular, sanat eserleri ve edebi ürünler gibi geçmiş anlatan kaynaklarda sunulan verileri kullanır.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	19
Tarihsel bir metindeki olgu ve görüşleri ayırt eder.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	-
Tarihi bir belge veya metnin yazarı ve kaynağını belirtir.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	-
Tarihsel bir metnin içeriğini kim, ne, nasıl, nerede, neden-sonuç ve ne zaman gibi temel sorular çerçevesinde çözümler.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	-
TOPLAM		39

Not: (-) veri elde edilememiştir.

Tarihsel kavrama becerisi alt göstergeleri içerisinde yer alan belgeler, görseller, kaynak kişiler, kalıntılar ve buluntular, sanat eserleri ve edebi ürünler gibi geçmiş anlatan kaynaklarda yer alan tarihsel verileri kendi cümleleri ile açıklar göstergesi, katılımcıların çeşitli kalıntılardan veri elde etmesi ve bu verileri kendi cümleleri ile açıklama durumunu belirten bir göstergedir. Bu tür tarihi kalıntıların kullanımı ve yorumlanması katılımcıların tarihsel bağlamı daha iyi anlayıp kavramalarını sağlaması açısından önemlidir.

Katılımcılara tarihsel mekanda yapılan etkinlik esnasında, belgeler, görseller, kaynak kişiler, kalıntılar ve buluntular, sanat eserleri ve edebi ürünler gibi geçmiş anlatan kaynaklarda yer alan tarihsel verileri kendi cümleleri ile açıklar alt göstergesinin kazanım durumu, kaynaklardan görseller arşiv fotoğrafları özelinde değerlendirilmiştir. Gezi esnasında Koza Han gezilirken Han'ın duvarlarında bulunan fotoğraflar işaret edilerek bu fotoğrafları incelediğinizde, hanın tarihi süreçte ne amaçlarla kullanıldığı görülmektedir? sorusu yöneltilmiştir. 21 katılımcıdan 20'si bu alt göstergeye sahip olduklarını gösteren cevaplar vermiştir. Ö6: “İpekçilik, kumaş imalatı için kullanılmıştır.” Ö7: “Koza imalatı ve satışı” , Ö10 da “Ticaret ve tarihi bir mekandır” diyerek geçmişte hangi amaç için kullanıldığını söyleyebilmişler, bir görselden tarihel veri elde edip kendi cümleleri ile açıklayabilmişlerdir. Ö15: “İpek böcekçiliği ve onların işlenmesi amacıyla kullanılmıştır” diye cevaplarken diğer bir katılımcı olan Ö16: “İpek kozacılığı” diyerek görsel bir kaynaktan elde ettikleri veriyi kendi cümleleri ile ifade edebilmişlerdir. Bu alt göstergeye sahip olmadığı görülen Ö11 ise soruyu “Kozalar ve kozalarla uğraşan insanlar görüyorum” diye cevaplayarak sadece görselde, fotoğrafta gördüğü şeyi ifade etmiş, incelediği fotoğraflardan kullanım amacına ulaşamamıştır.

Şekil 4.1. Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdından bir kesit 20.05.2024

Merdivenlerden Han'ın üst katına çıkılır.

7) Bu katta duvarlarda , hana ait arşivden fotoğraflar bulunmaktadır. Bu fotoğrafları incelediğinizde hanın tarihi süreçte ne amaçlarla kullanıldığı görülmektedir ?
Cevap: Koza imalatı ve satışı

Şekil 4.2. Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

8) Koza Han , bugün hangi amaçla kullanılmaktadır?

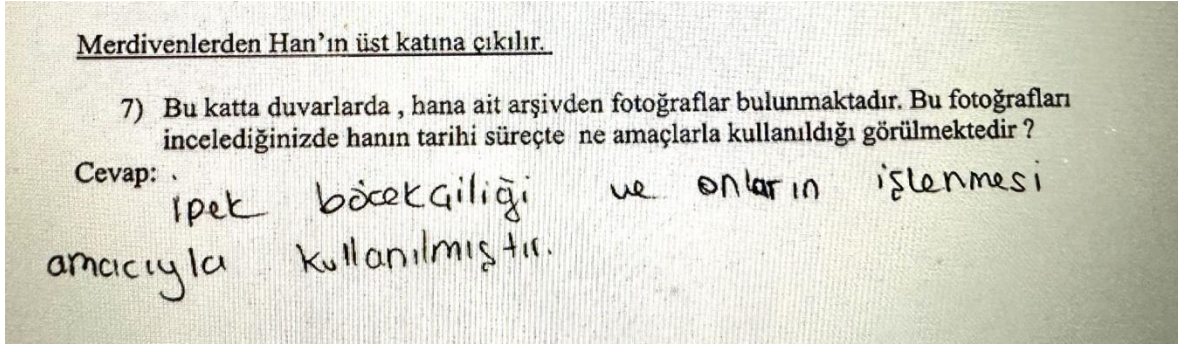
Cevap: Ticaret ve tarihi bir mekandır.

Şekil 4.3. Ö10'un Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

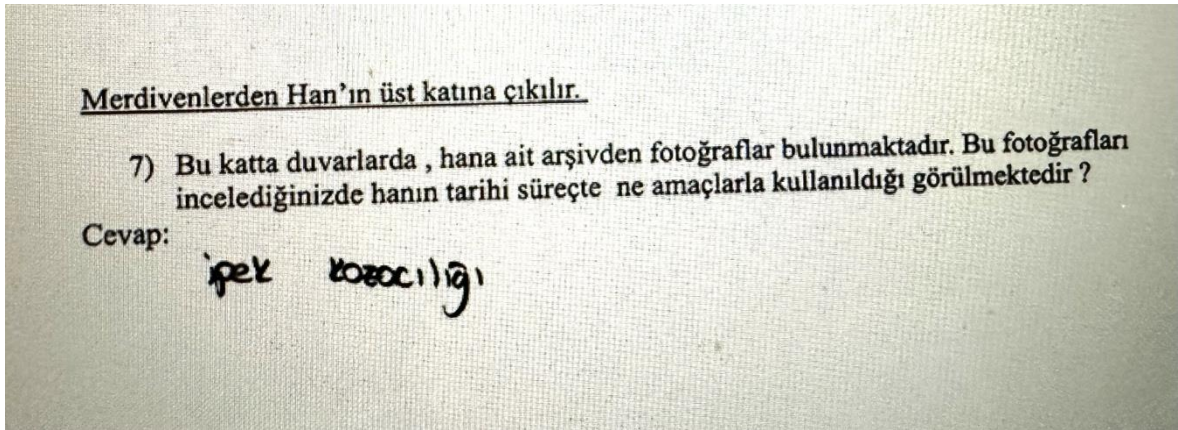
Merdivenlerden Han'ın üst katına çıkılır.

7) Bu katta duvarlarda , hana ait arşivden fotoğraflar bulunmaktadır. Bu fotoğrafları incelediğinizde hanın tarihi süreçte ne amaçlarla kullanıldığı görülmektedir ?
Cevap: İpek kozaclığı için kullanılmıştır.

Şekil 4.4. Ö12'nin Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

Şekil 4.5. Ö15'in Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

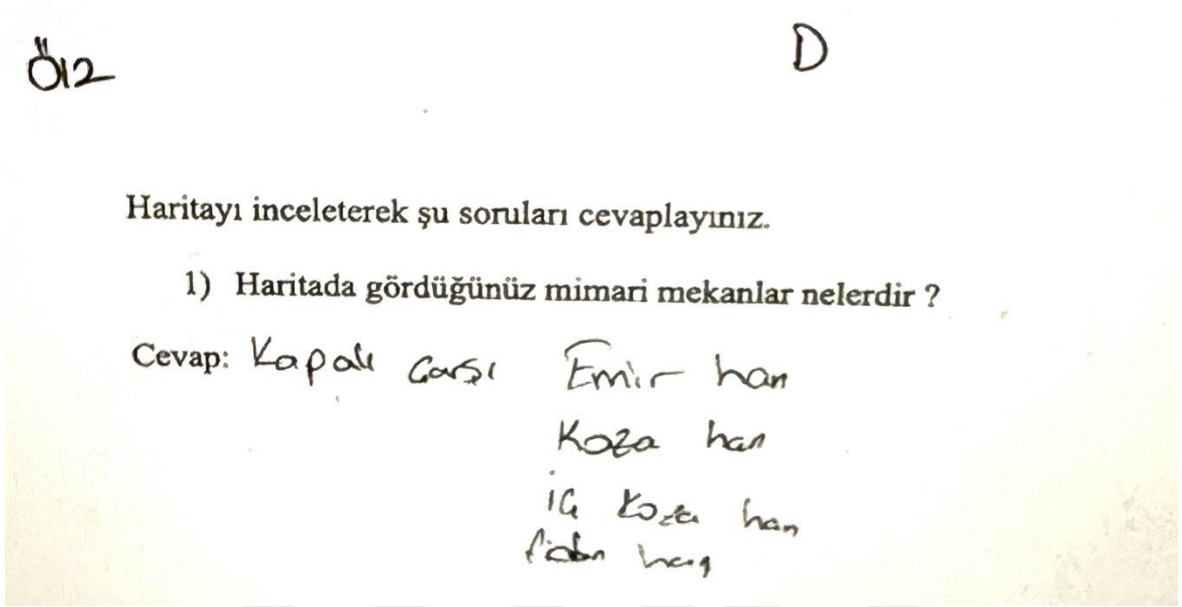

Şekil 4.6. Ö16'nın Gezi esnası etkinliğe (EK6) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

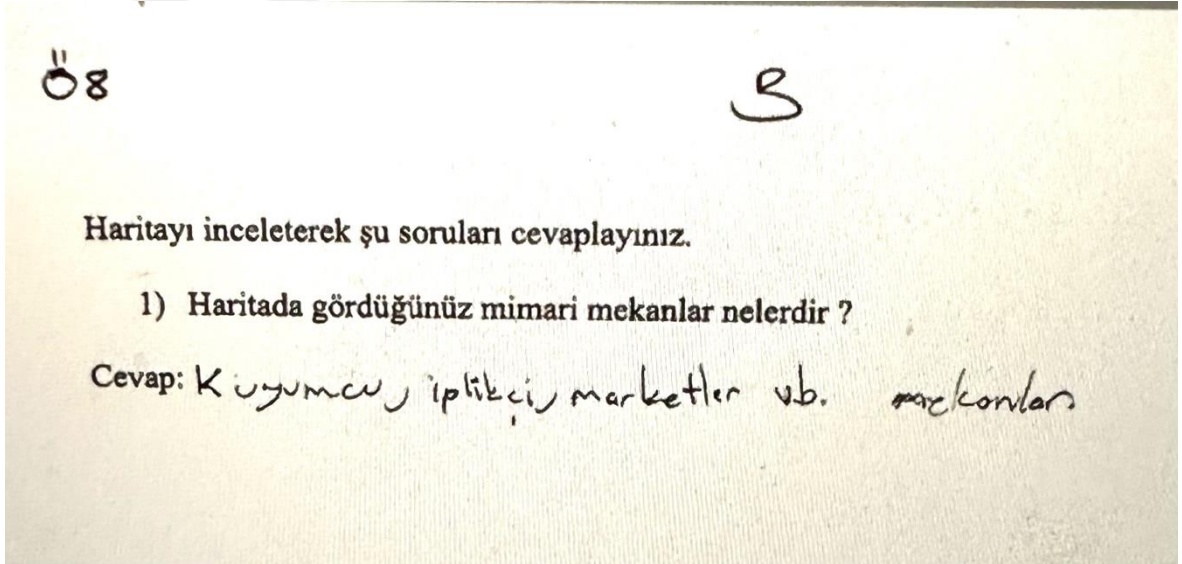
Tarihsel kavrama becerisini alt göstergelerinden bir diğeri de tarihsel bir olayı açıklarken belgeler, görseller, kaynak kişiler, kalıntılar ve buluntular, sanat eserleri ve edebi ürünler gibi geçmişi anlatan kaynaklarda sunulan verileri kullanır, göstergesidir. Tarihsel bir olayı açıklarken çeşitli kaynaklardan yararlanılması tarihsel olayın içselleştirildiğini ve kavrandığını göstermektedir.

Gezi esnasında yapılan etkinlikte (EK-6) katılımcılardan kendilerine verilen krokiyi (EK-4 görsel-1) incelemeleri ve haritada bulunan tarihi mekanları yazmaları istenmiştir. 21 katılımcıdan 19'u haritada bulunan mekanların tümü olmasa bile büyük çoğunluğunu yazabilmiş, görsel bir kaynak olan harita özelinde tarihsel bir olayı açıklarken belgeler, görseller, kaynak kişiler, kalıntılar ve buluntular, sanat eserleri ve edebi ürünler gibi geçmişi anlatan kaynaklarda sunulan verileri kullanır göstergesine sahip olduklarını göstermişlerdir. Bu alt göstergeye sahip olan katılımcılardan Ö2: "Bedesten, Ulucami, Bakırcılar çarşısı, Orhan cami". Ö4: "Bedesten, Kapalıçarşı, Emirhan, fidan han, Kozahan, Ulucami". Ö12: "Kapalıçarşı, Emirhan, Kozahan, iç Kozahan, fidan han" gibi haritadaki mekanları sıralayabilirken , Ö7: "çarşı, han, hamam, medrese, cami" Ö8: ise "kuyumcu, iplikçi,

marketler vb. mekanlar” diyerek haritada verilen mekan isimleri olmadan mekanların türünü belirtmişlerdir ve alt göstergeye uygun cevap verememiştir. Alt göstergeye uygun cevap veremeyen öğrencilerin haritadaki mekan isimlerine değil de türüne dikkat ettikleri düşünülmektedir.

Şekil 4.7. Ö12'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

Şekil 4.8. Ö8'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

Ö4

A

Haritayı inceleyerek şu soruları cevaplayınız.

1) Haritada gördüğünüz mimari mekanlar nelerdir ?

Cevap: Bedesten, Beğli çarşısı, Eminhane, Fidan Han, Koca Han, Ulucami

Şekil 4.9. Ö4'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

Ö7

B

Haritayı inceleyerek şu soruları cevaplayınız.

1) Haritada gördüğünüz mimari mekanlar nelerdir ?

Cevap: Çarşı, Han, Hammam, Medrese, Cami

Şekil 4.10. Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

Ö2

A

Haritayı inceleyerek şu soruları cevaplayınız.

1) Haritada gördüğünüz mimari mekanlar nelerdir ?

Cevap: Bedesten, Ulucami, Bakırçılar Çarşısı, Orhan Cami

Şekil 4.11. Ö2'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

Gezi öncesi(EK-4), gezi esnası(EK-5) esnası ve gezi sonrası(EK-6) etkinliklere ait bulgulara; Tarihi bir belge veya metnin yazarı ve kaynağını belirtir, tarihsel bir metindeki olgu ve görüşleri ayırt eder, tarihsel bir metnin içeriğini kim, ne, nasıl, nerede, neden-sonuç ve ne zaman gibi temel sorular çerçevesinde çözümler alt göstergelerine ait herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

4.2. Kronolojik Düşünme Becerisine Yönelik Bulgular

Kronolojik düşünme becerisi ile öğrenciler dün, bugün ve gelecek arasında güçlü bir ilişki kurarak, geçmişini neden-sonuç ilişkisi içerisinde doğru bir şekilde anlamlandırmalarını sağlar.

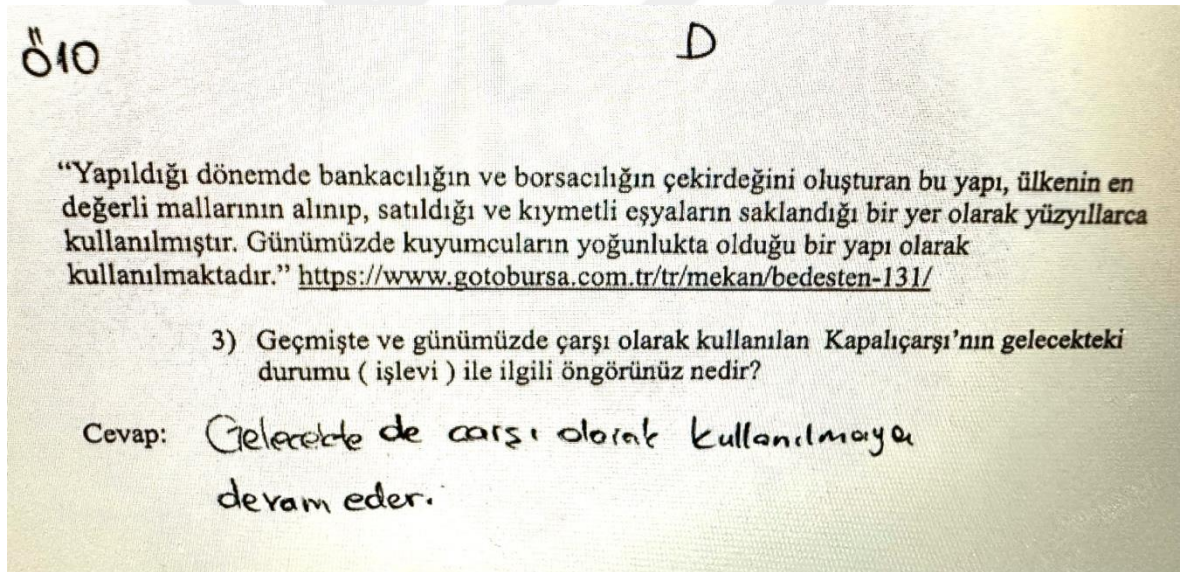
Bu bölümde; yapılan etkinliklerde elde edilen bulgular ile, katılımcıların kronolojik düşünme becerisini kazanma durumları ortaya koyulmuştur.

Tablo 4.2. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Kronolojik Düşünme Becerisi Kazanımları

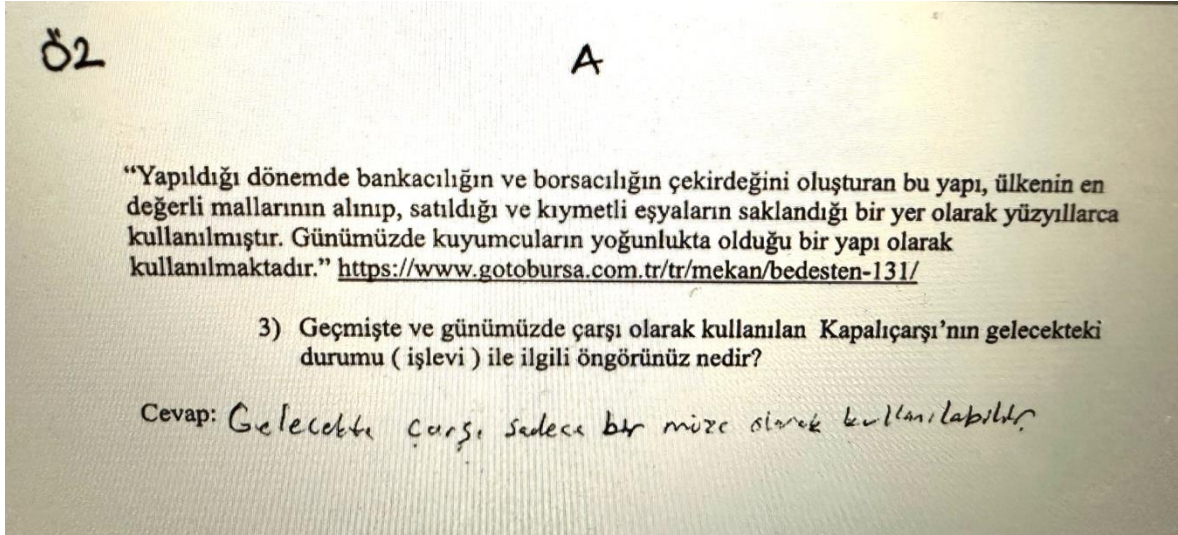
KRONOLOJİK DÜŞÜNME BECERİSİ	Katılımcılar	(f)
Geçmiş, bugün ve gelecek arasında ayırım yapar.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Kronoloji içeren tarihsel verileri ve kaynakları yorumlar.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Belirli bir zaman akışına göre tarih şeritleri, tarihsel hikayeler, akış şemaları ve zaman kapsülleri gibi materyaller hazırlar.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Herhangi bir tarihi (yılı), çağ, binyıl, yüzyıl, yarı ve çeyrek gibi zaman kavramlarıyla ifade eder.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö12-Ö13-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö21	17
Tarihsel bir olayı zamanla ilgili yanılığa düşmeden açıklar.	Ö1-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö8-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö16-Ö17-Ö18-Ö21	15
Tarihsel bir metindeki zaman akışını belirler.	Ö2-Ö4-Ö5-Ö6-Ö11-Ö13-Ö14-Ö16-Ö19-Ö20-Ö21	11
Tarihsel olayları milattan önce (MÖ) ve milattan sonra (MS) ayırımına uygun olarak tarih şeridinde yerleştirir.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	-
Tarihi dönemlere ayırmaya yönelik yaklaşımları karşılaştırır.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	-
Tarihi dönemlere ayırmaya yönelik farklı yaklaşımlar önerir.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	-
Toplam		106

Not: (-) Veri elde edilememiştir.

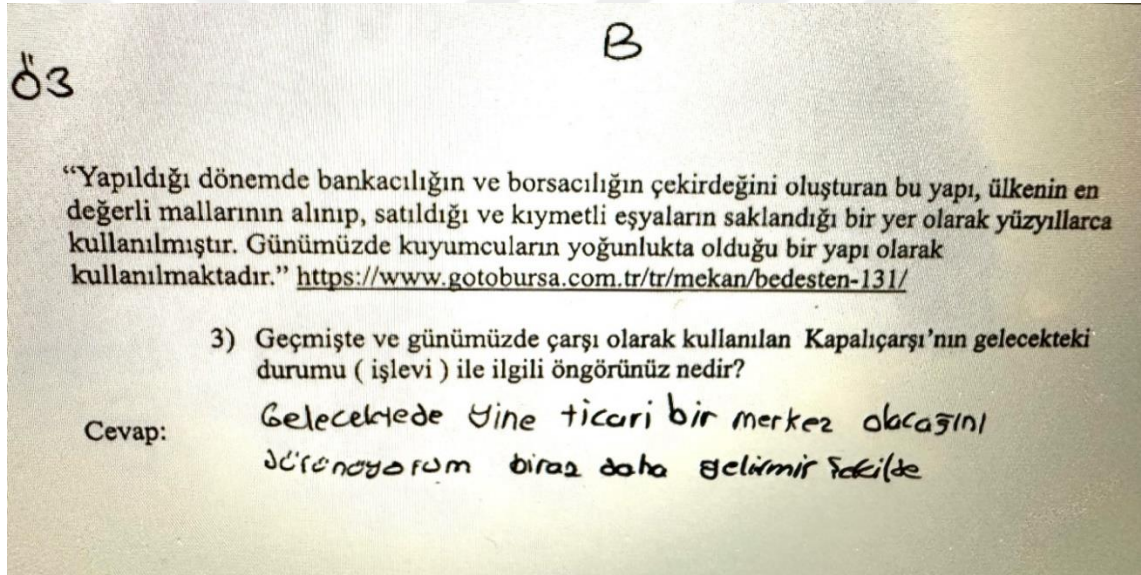
Kronolojik düşünme becerilerinin alt göstergelerinden geçmiş, bugün ve gelecek arasında ayırım yapabilmesi göstergesinin katılımcılar tarafından kazanım durumu incelendiğinde, araştırmaya katılan tüm katılımcıların bu alt göstergeyi kazandığını gösteren cevaplar verdiği, geçmiş ve bugünden yola çıkarak çarşının gelecekteki durumu ile ilgili sorulan soruya öngörülerde bulunabildikleri görülmektedir. Ö10: “Gelecekte de çarşı olarak kullanılmaya devam eder” Ö16: “Bence gelecekte de çarşı olarak kullanılacaktır.” Ö18: “Bence yine çarşı olarak devam edecek.” şeklinde işlevinin aynı devam edeceğini söylerlerken, gelecekte çarşı olarak devam edebilecek olmasından farklı bir görüş belirten Ö2: “gelecekte çarşı sadece bir müze olarak kullanılabilir” ve Ö13: “Gelecekte çarşı sadece bir müze olarak kullanılabilir” diyerek gelecekte müze olacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ö3 ise “Gelecekte yine ticari bir merkez olacağını düşünüyorum biraz daha gelişmiş şekilde” diyerek günümüzde olduğundan daha gelişmiş şekilde olacağını düşünerek cevap vermiştir.

Şekil 4.12. Ö10'un Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024

Şekil 4.13. Ö2'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

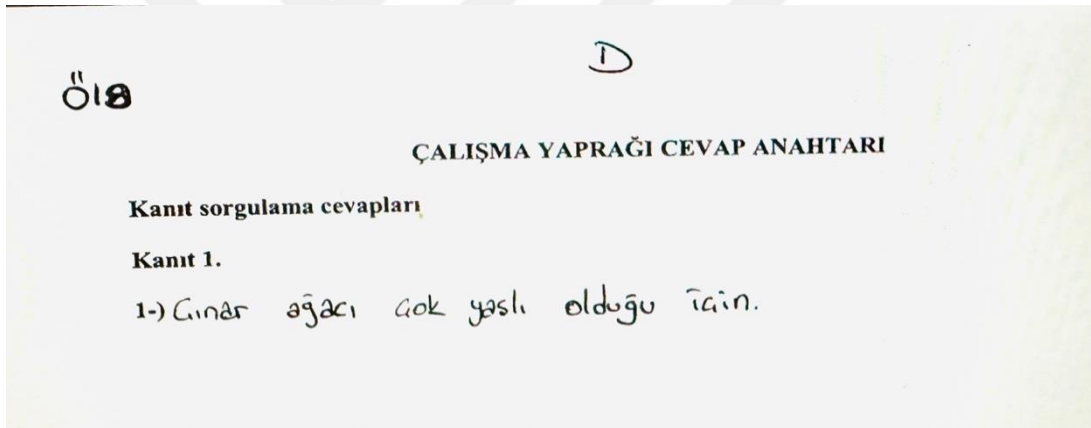

Şekil 4.14. Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

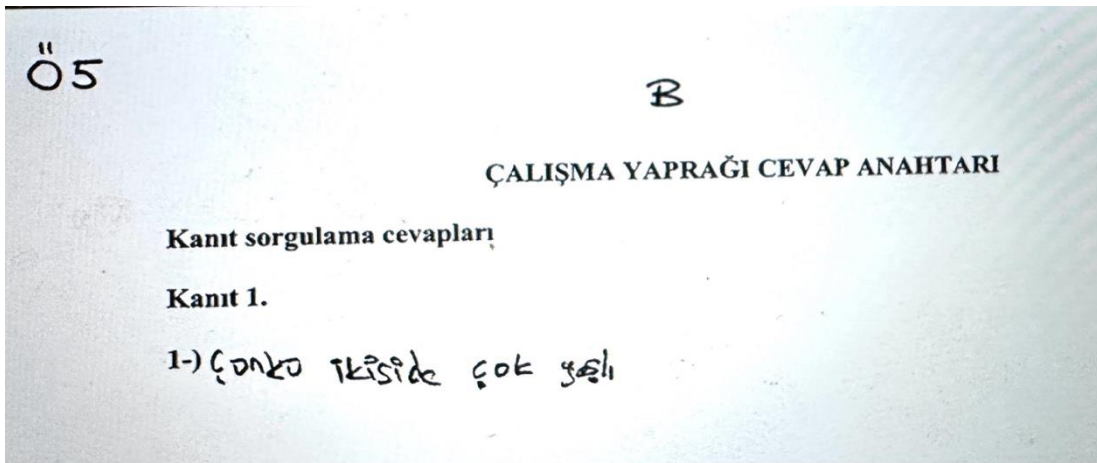
Kronolojik düşünme becerisinin alt göstergelerinden olan kronoloji içeren tarihsel verileri ve kaynakları yorumlar göstergesine sahip olan bireyler, tarihsel metin içerisindeki veri ve kaynakları doğru bir şekilde anlayıp yorumlayabilir ve bu da metinde anlatılan olayları daha iyi bir şekilde kavramasına, kronolojik düşünme becerisinin gelişmesine katkı sağlar.

Kronoloji içeren tarihsel verileri ve kaynakları yorumlar alt göstergesi için katılımcıların, gezi öncesi etkinlikte (EK-4) inceledikleri Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Bursa'da Zaman adlı şiirinde, “Orhan zamanından kalma duvar neden ihtiyar bir çınar ile

aynı yaşta görülmüş olabilir?” sorusuna vermiş oldukları yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların tamamının bu alt göstergeye uygun şekilde cevap verdikleri görülmüştür. Katılımcıların cevapları birbirinden farklı olsa da her birinin tarihsel veri ve kaynakları yorumlayabildiği görülmüştür. Ö4: “İkisi de çok eski zamanlardan buraya kadar bir kültür taşıdığı için aynı yaşta görülmüş olabilirler” diyerek ikisi arasında eski olması bakımından bir benzerlik kurmuştur. Ö5: “Çünkü ikisi de çok yaşlı ” derken yaşlılık açısından benzerlik kurmuş, Ö6: “Orhan zamanından kalma duvarın eski tarihi bir yapı olduğunu belirtmek için yaşlı bir çınarla aynı yaşta olduğu söylenmiş olabilir. ” Ö11: “Çok eski bir yapıt olduğundan cevabı ile duvarın eski olduğundan dolayı yaşlı olarak ifade edildiğini söylemiştir. Katılımcıların yorum yaparken eski ve yaşlı kavramlarına yer verdikleri , çınar ağacını yaşlı ve eski kavramları ile ilişkilendirdikleri dikkat çekmektedir. Ö19: “Çınar Osmanlı Devletinin bir sembolü gibi görüldüğünden o yerin Osmanlı yapısı olduğu vurgulanmıştır” cevabı ile çınarı, Osmanlı simgesi olarak değerlendirmiştir

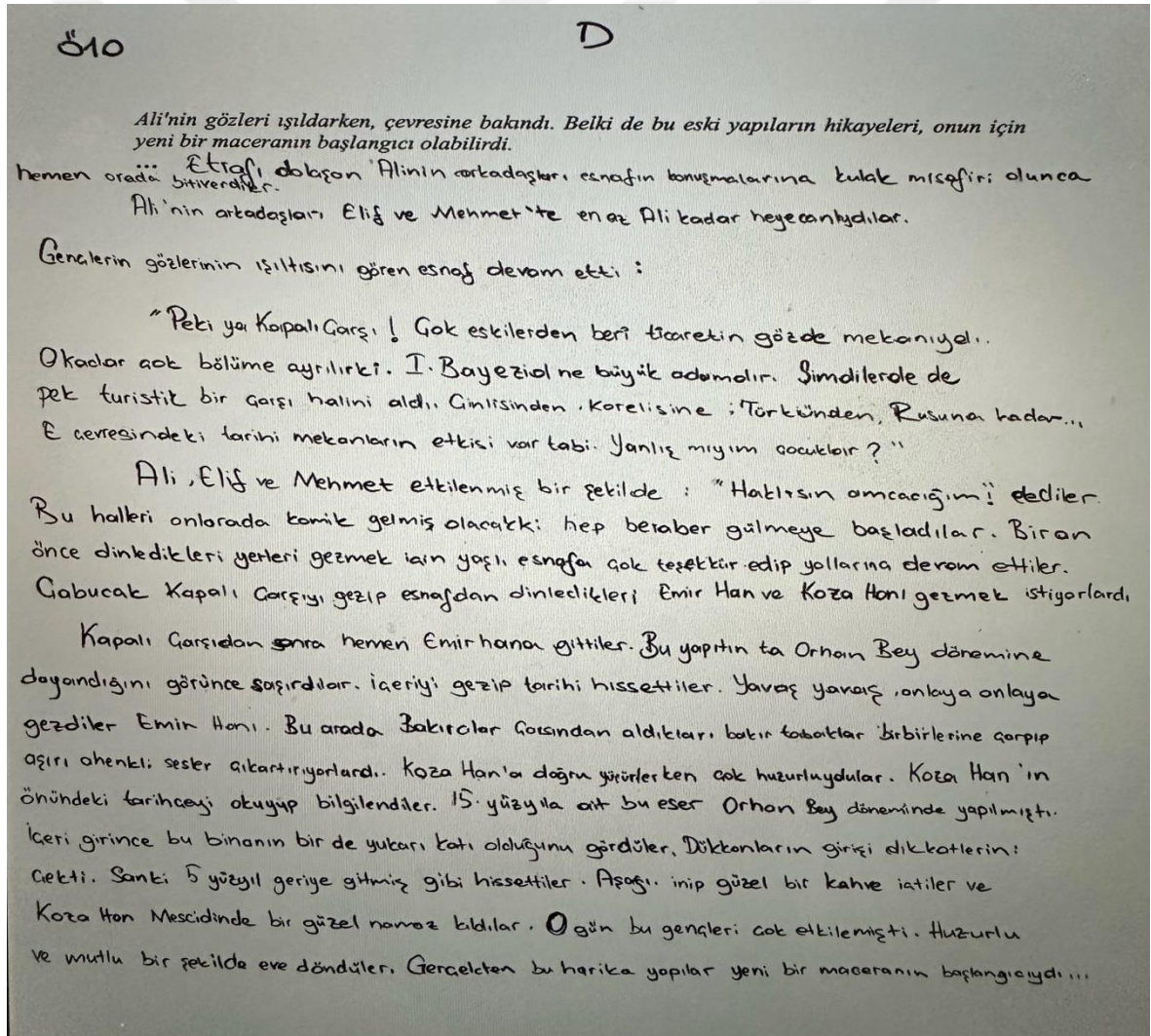
Şekil 4.15. Ö18'in Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024

Şekil 4.16. Ö5'in Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024

Kronolojik düşünme becerilerinin alt göstergelerinden olan belirli bir zaman akışına göre tarih şeritleri, tarihsel hikayeler, akış şemaları ve zaman kapsülleri gibi materyaller hazırlar göstergesi bireylerin zaman kavramını içselleştirmeleri, tarihsel zamanı doğru bir şekilde ifade edebilmeleri açısından önemlidir. Bununla birlikte tarihsel olayların doğru bir şekilde sıralanmasına, olaylar arasında bağlantı kurulmasına katkı sağlar.

Katılımcılara gezi sonrası etkinlikte (EK-6) başlangıcı verilen tarihsel bir hikayeyi tamamlamaları istenmiştir. Katılımcıların tümünün (21) belirli bir zaman akışına göre tarih şeritleri, tarihsel hikayeler, akış şemaları ve zaman kapsülleri gibi materyaller hazırlar alt göstergesi kapsamında belirli bir zaman akışına göre tarihsel hikaye yazabildikleri görülmüştür.

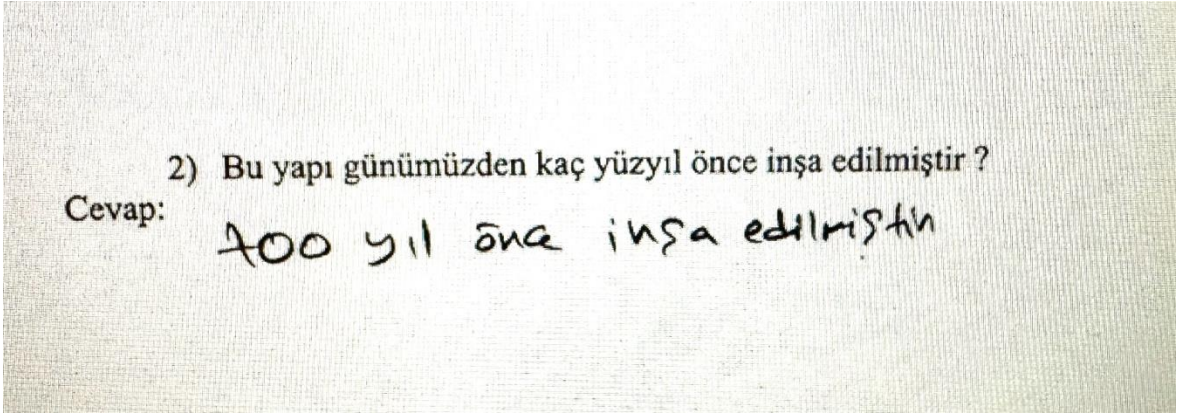

Şekil 4.17. Ö10'Gezi sonrası etkinliğe (EK-6) ait çalışma kağıdı örneği 21.05.2024

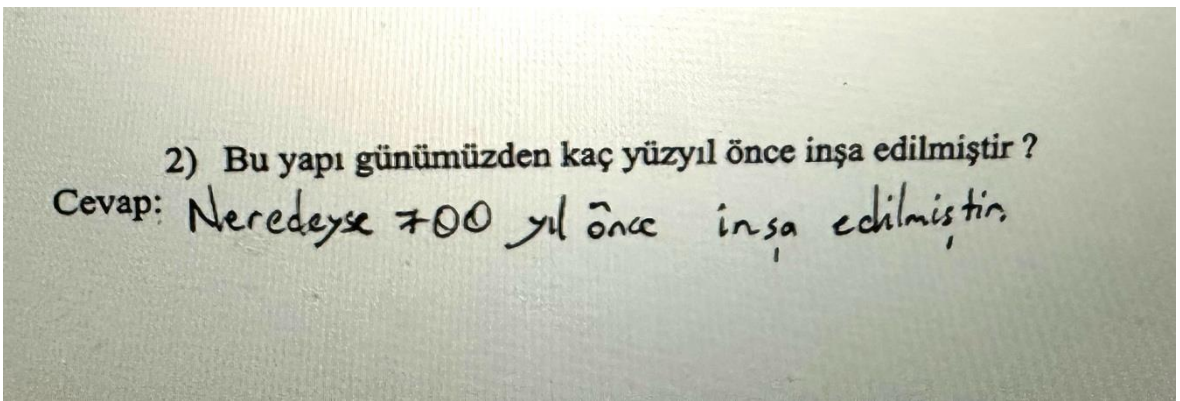
Ö10: Şekil 4.17'deki çalışma kağıdı örneğinde “*Kapalı çarşıdan sonra hemen Emir Han’a gittiler. Bu yapının ta Orhan Bey dönemine dayandığını görünce şaşırdılar. İçeriye gezip tarihi hissettiler. Yavaş yavaş anlaya anlaya gezdiler Emir hanı. Bu arada bakırcılar çarşısından aldıkları bakır tabaklar birbirlerine çarpıp aşırı ahenkli sesler çıkartıyorlardı ...*” diye anlatırken çarşının tarihi atmosferinden etkilenmiş gözükmektedir. Kronolojik düşünme becerisinin, belirli bir zaman akışına göre tarih şeritleri, tarihsel hikayeler, akış şemaları ve zaman kapsülleri gibi materyaller hazırlar alt göstergesi kapsamında belirli bir zaman akışına göre tarihsel hikaye yazabildiği çalışma kağıdından elde edilen bu bulgular ile ortaya koyulmuştur. Başka bir katılımcı olan Ö21: “*Bir tarih videosunda görmüştüm. Burası, Yıldırım Bayezid yeni bir bedesten yaptırdıktan sonra bir süre eski bedesten olarak anılmıştır. Özhan öğretmen başıyla onayladıktan sonra günümüzde bankaların görevi olan para ve değerli eşyaların güvenle saklanması altında olan Kapalı Çarşıya dört cephesinin ortasında bulunan kapılardan giriş yapıp gezmeye, ilerlemeye başladılar. Bankacılığın ve borsacılığın başlamasında büyük etken olan bu yapıyı gezerken Ali ve arkadaşları gözlerini kamaştıran altın, bakır eşyalara hayranlıkla bakıyorlardı...*” diye yazdığı hikayesinde Kapalı Çarşı’nın geçmişte ve günümüzde değerli eşyaları içinde barındırmasından etkilenerek bunlardan bahsetmiştir. Katılımcının belirli bir zaman akışına göre tarihsel hikaye oluşturur alt göstergesine uygun olarak hikaye yazabildiği görülmektedir.

Kronolojik düşünme becerilerinin alt göstergelerinden olan herhangi bir tarihi (yılı), çağ, binyıl, yüzyıl, yarı ve çeyrek gibi zaman kavramlarıyla ifade eder göstergesi , zamanın doğru bir şekilde ifade edilebilmesi ve bu şekilde olay ve olguların daha iyi kavranması açısından önemlidir.

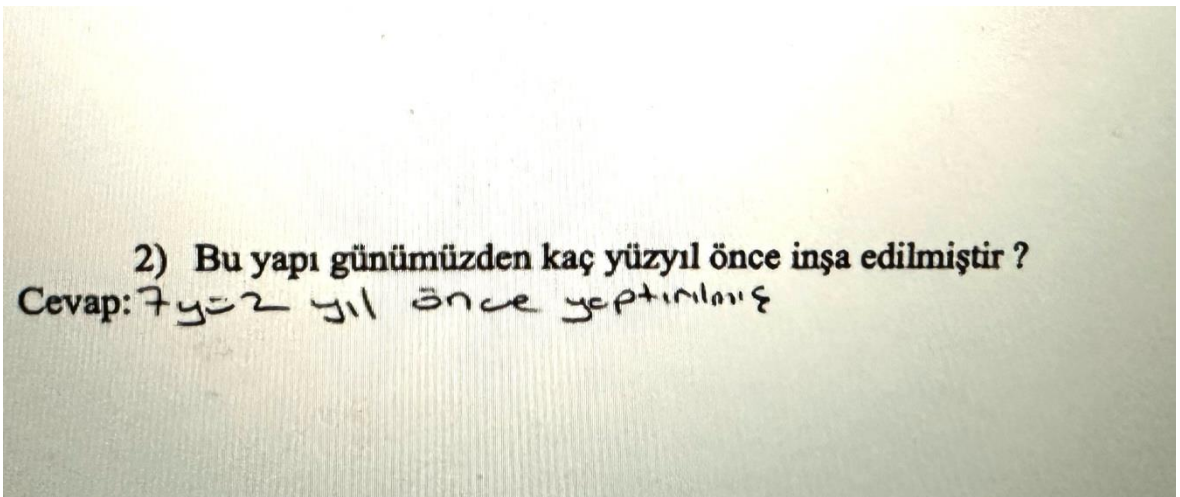
Herhangi bir tarihi (yılı), çağ, binyıl, yüzyıl, yarı ve çeyrek gibi zaman kavramlarıyla ifade eder, alt göstergesi için, gezi esnasında Emirhan gezilirken “Bu yapı günümüzden kaç yüzyıl önce inşa edilmiştir?” sorusuna vermiş oldukları cevaplara bakıldığında, 21 katılımcıdan 17’sinin cevaplarını yüzyıl kavramıyla, doğru bir şekilde ifade edebildiği, 4 katılımcının ise yüzyıl kavramı ile ifade edemediği görülmüştür. Ö7: “*7 yüzyıl önce yaptırılmıştır*”, Ö16: “*7 yüzyıl önce inşa edilmiştir*”, Ö19: “*7 yüzyıl önce*” diye cevaplayarak tarihi yüzyıl olarak ifade edebilmiştir. Ö20: “*700 yüzyıl önce inşa edilmiştir*” diyerek sadece günümüzden kaç yıl önce inşa edildiğini matematiksel olarak ifade etmiş, yüzyıl olarak ifade edememiştir bu göstergeye ulaşamamıştır. Ö8’in ise yaklaşık bir cevap vererek; “*Neredeyse 700 yıl önce inşa edilmiştir*” demesi yüzyıl olarak ifade edemediğini göstermektedir.

Şekil 4.18. Ö20'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

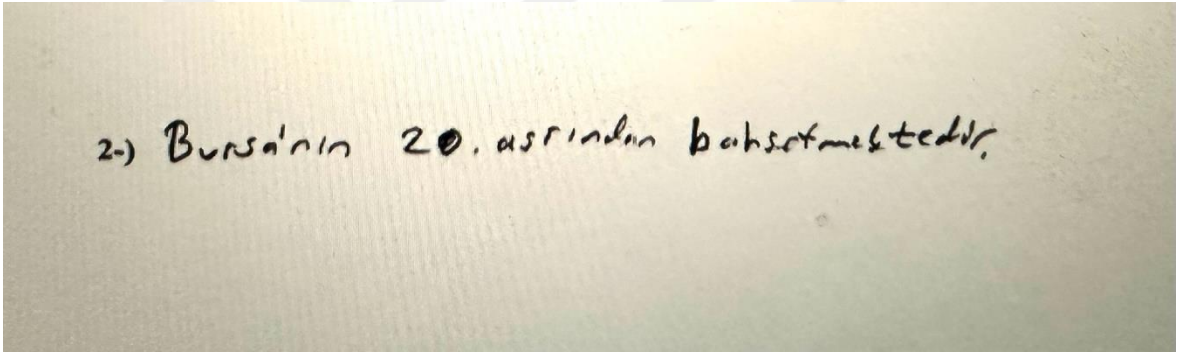
Şekil 4.19. Ö8'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

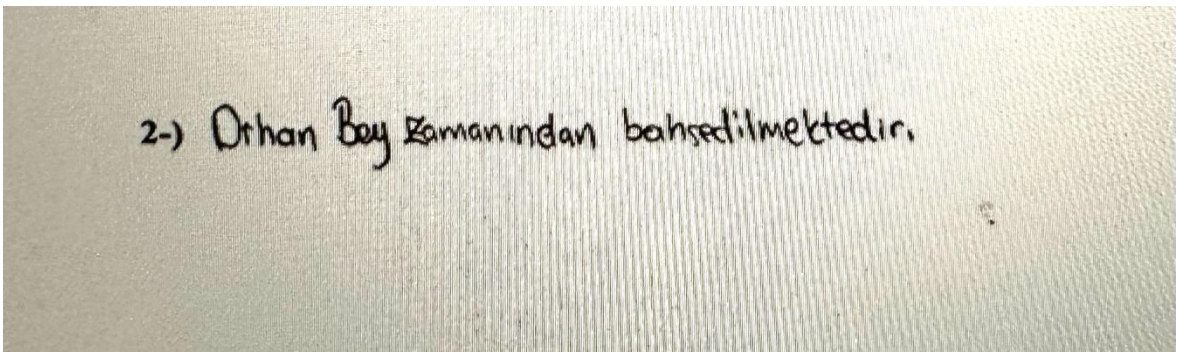
Şekil 4.20. Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

Kronolojik düşünme becerilerinin alt göstergelerinden olan tarihsel bir olayı zamanla ilgili yanlışlığa düşmeden açıklar göstergesi ile tarihsel olayların yaşandığı dönem içerisinde doğru bir şekilde , zaman yanlışlığına düşülmeden anlaşılması beklenmektedir. Tarihsel olayların zaman yanlışlığına düşülmeden anlaşılması , doğru anlaşılmasını da sağlamaktadır.

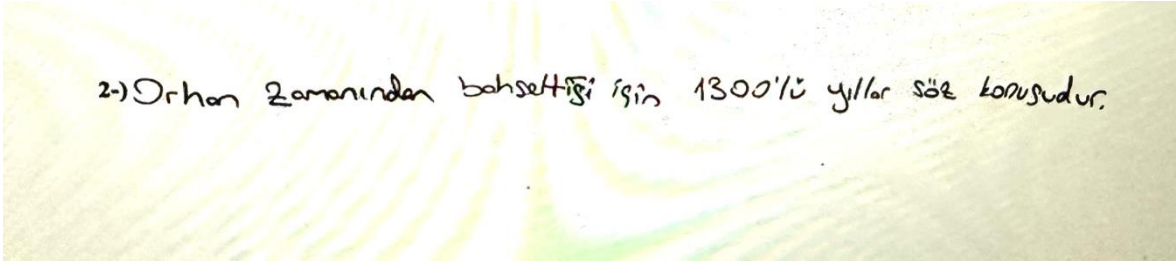
Gezi öncesi etkinlikte (EK-4) katılımcıların Bursa’da Zaman adlı şiirde şehrin hangi yıllarından bahsedilmekte olduğu sorusuna vermiş oldukları yanıtlar incelenmiştir. 16 katılımcının zamanla ilgili yanlışlığa düşmediği, kazanıma uygun cevaplar verdiği görülmüştür. Ö1; “*Orhan zamanından bahsettiği için 1300’lü yıllar söz konusudur*” diyerek hem yıl hem de hangi padişah dönemi olduğunu belirtirken, Ö10; “*Orhan Bey zamanından bahsedilmektedir*” diyerek yıl belirtmeden cevaplamıştır. Ö2 ise “*Bursa’nın 20. yüzyılından bahsetmektedir*” diyerek zaman yanlışlığına düşmüştür. Ö2’nin verdiği cevapta düştüğü zaman yanlışlığının sebebi yüzyıl kavramını bilmiyor olması olabilir.

Şekil 4.21. Ö2’nin Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024.

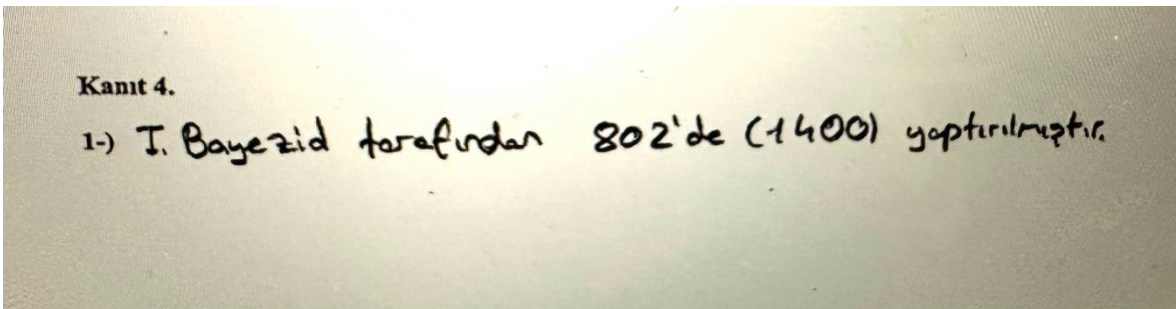
Şekil 4.22. Ö10’un Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024

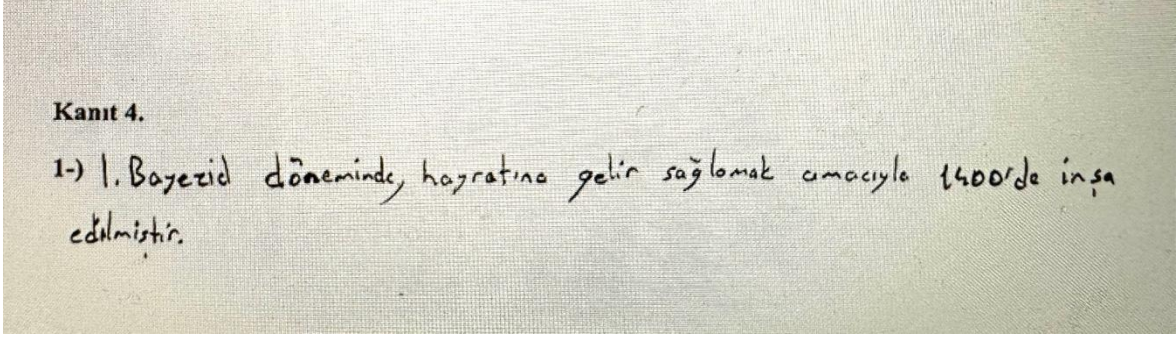
Şekil 4.23. Ö1'in Gezi öncesi etkinliği (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024

Kronolojik düşünme becerilerinin alt göstergelerinden olan tarihsel bir metindeki zaman akışını belirler göstergesi, tarihsel metnin doğru bir şekilde anlaşılması ve yorumlanabilmesi için gerekli ve önemlidir. Tarihsel zaman akışı doğru olarak belirlenemezse olaylar arasındaki bağlantı da yanlış kurulmuş olur.

Gezi öncesi etkinlik (EK-4) esnasında tarihsel bir metindeki zaman akışını belirler alt göstergesi için, katılımcıların kendilerine kanıt olarak verilen İslam ansiklopedisinden Bedesten maddesini okuduktan sonra "Bursa bedesteni hangi padişah döneminde ne zaman ve neden inşa edilmiştir" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde 11 katılımcının bedestenin inşa edildiği zamanı yazabildikleri, metindeki zaman akışını belirleyebildikleri görülmüştür. Bu alt göstergeye sahip olan katılımcılardan Ö2 verdiği cevapta "*I. Bayezid döneminde 1400 senesinde hayratına gelir sağlamak için yapılmıştır*" diyerek yapının yapılış tarihini miladi takvim türünden ifade ederken Ö4 "*I. Bayezid tarafından 802'de yapılmıştır.*" diyerek hicri takvime göre cevaplamıştır. Ö3 "*I. Bayezid zamanında hayratına gelir sağlamak amacıyla yapılmıştır.*" diyerek yapım amacını da söylemiştir. Ö20, "*Bayezid tarafından 802'de (1400'de inşa edildi*" demiş ve bu cevaba I. Bayezid hem miladi hem hicri takvime göre cevap veren Ö21 "*I. Bayezid tarafından 802'de (1400) yaptırılmıştır.*" demiştir. Diğer 10 katılımcının verdikleri cevaplara bakıldığında yapının inşa tarihini yazamadıkları ve alt göstergeye ulaşamadıkları görülmektedir.

Şekil 4.24. Ö4'ün Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024

Şekil 4.25. Ö8'in Gezi öncesi etkinliği (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024

Gezi öncesi (EK-4), gezi esnası (EK-5) ve gezi sonrasına (EK-6) ait bulgulara; tarihsel olayları milattan önce (MÖ) ve milattan sonra (MS) ayırımına uygun olarak tarih şeridine yerleştirir, tarihi dönemlere ayırmaya yönelik yaklaşımları karşılaştırır ve tarihi dönemlere ayırmaya yönelik farklı yaklaşımlar önerir alt göstergesi ile ilgili herhangi bir veriye ulaşamamıştır.

4.3. Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisine Yönelik Bulgular

Bu beceriye sahip olan kişiler; farklı tarihsel kaynakları karşılaştırabilir, tarihsel olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisini analiz edebilirler.

Bu bölümde; yapılan etkinliklerde elde edilen bulgular ile katılımcıların tarihsel analiz ve yorum becerisini kazanma durumları ortaya koyulmuştur.

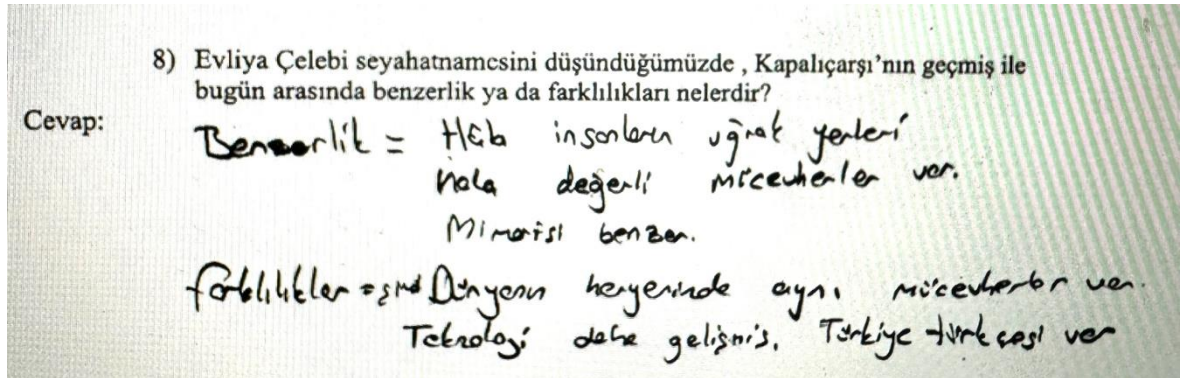
Tablo 4.3. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi Kazanımları

TARİHSEL ANALİZ VE YORUM BECERİSİ	Katılımcılar	(f)
Tarihsel olaylar hakkındaki algı, önem ve yorumların yeni gelişmeler doğrultusunda değişebileceğini açıklar.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Tarihsel olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini analiz eder.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Tarihsel sürekliliği olan sorunları belirleyerek çağlar ve bölgeler arasında karşılaştırmalar yapar.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Tarihsel süreçteki farklı anlayış, dönem, gelişme, kurum ve uygulamalara örnekler verir.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Tarihsel olayların yol açtığı fırsatları ve sınırlılıklar hakkında çıkarımlarda bulunur.	-	-
Geçmişte yaşamış insanların farklı bakış açıları olabileceğine kanıtlar gösterir.	-	-
Birbiriyle karşıt görüşler içeren tarihsel metinlerin benzer ve farklı yönlerini karşılaştırır.	-	-
Tarihsel olaylara ilişkin tarihçilerin farklı yorumları olduğunu kavrar.	-	-
Tarihsel kaynaklara dayalı olan ve olmayan görüşleri ayırt eder.	-	-
Toplam		84

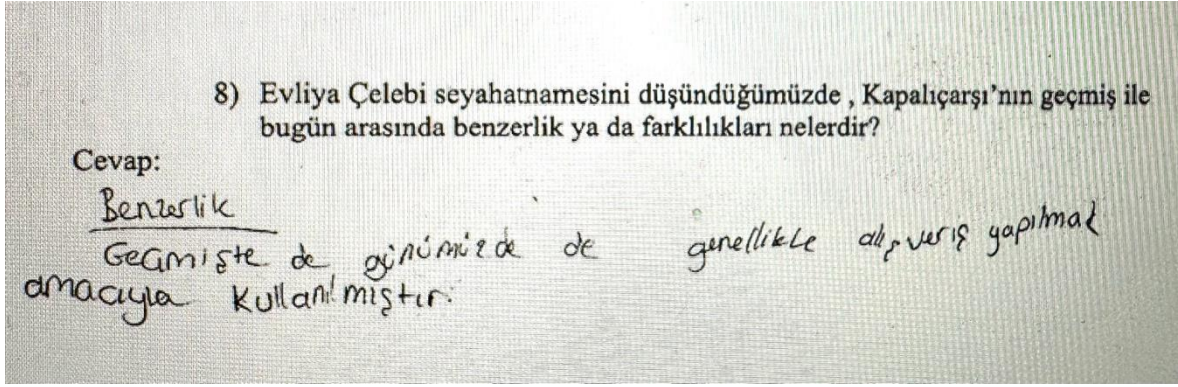
Not: (-) Veri elde edilememiştir.

Tarihsel analiz ve yorum becerisi alt göstergelerinden olan tarihsel olaylar hakkındaki algı, önem ve yorumların yeni gelişmeler doğrultusunda değişebileceğini açıklar göstergesi, tarihsel olaylara karşı olan bakış açısının sabit ve değişmez olmadığını, yeni gelişmeler ile değişebileceğinin farkında olunması durumunu kapsamaktadır.

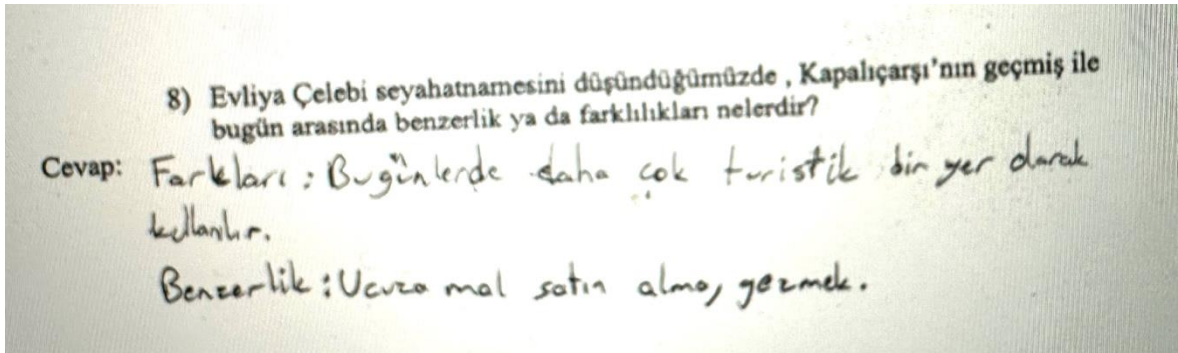
Tarihsel olaylar hakkında algı, önem ve yorumların yeni gelişmeler doğrultusunda değişebileceğini açıklar alt göstergesi için katılımcılara gezi esnasında Kapalıçarşı gezilirken gezi öncesi sınıfta yapılan etkinlikte verilen Evliya Çelebi seyahatnamesi hatırlatılarak şöyle sorulmuştur; Evliya Çelebi seyahatnamesini düşündüğümüzde Kapalıçarşı'nın geçmiş ile bugün arasında benzerlik ya da farklılıkları nelerdir? Katılımcıların tamamının (21) bu soruya Kapalıçarşı'nın işlevinin öneminin değiştiğine dair, farklılaştığına dair cevaplar verdiği görülmüştür. Ö4: *“Benzerlikler buranın hala tarih için önemli bir yer olması ve ihtiyaçların karşılanması, farklılıklar ise o kadar belli bir koku gelmemesi.”* (Evliya çelebi seyahatnamesinde çarşıdan gelen yoğun parfüm kokularından bahsediyordu) diğer bir katılımcı olan Ö19 ise benzerlik ve farklılıklardan beraber söz ederek şöyle demektedir *“ Benzerlik = Hala insanların uğrak yerleri, hala değerli mücevherler var, mimarisi benzer. Farklılıklar =Dünyanın her yerinde aynı mücevherler var, teknoloji daha gelişmiş, Türkiye Türkçesi var.”*

Şekil 4.26. Ö19'un Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

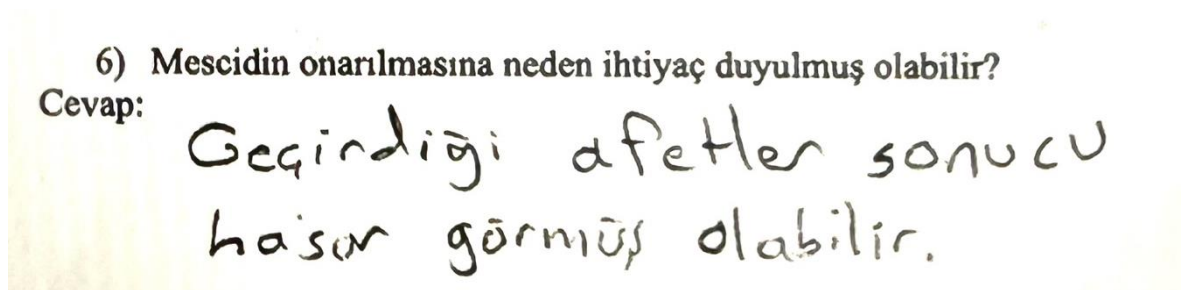
Şekil 4.27. Ö16'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

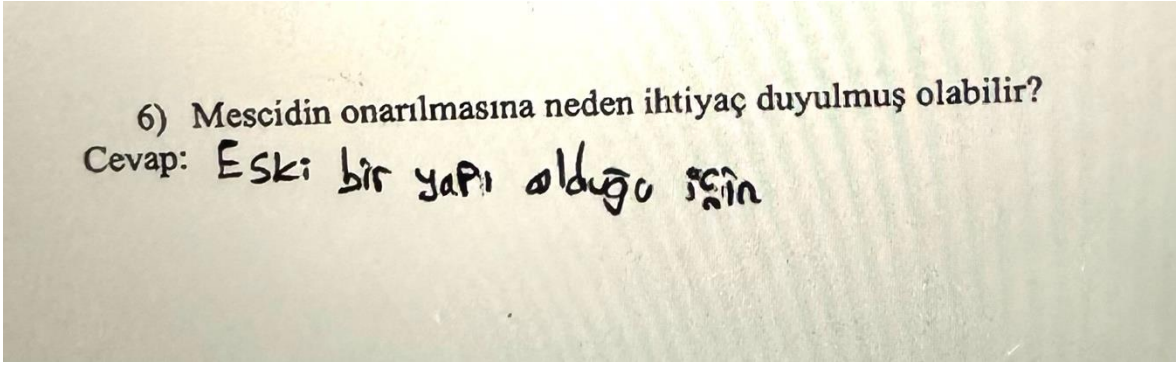
Şekil 4.28. Ö8'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Tarihsel analiz ve yorum becerisi alt göstergelerinden olan tarihsel olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini analiz eder göstergesi , tarihsel olaylar arasında kurulan neden-sonuç ilişkisinin olayları analiz etme ve yorumlama becerisine katkı sağlamaktadır.

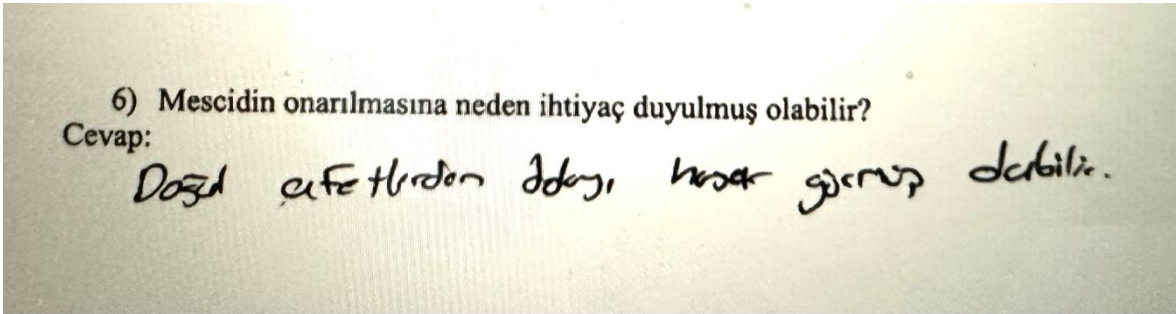
Katılımcılara gezi esnası etkinlik (EK-5) esnasında tarihsel olayları arasındaki neden sonuç ilişkisini analiz eder alt göstergesi kapsamında Koza Han'ın gezilirken Koza Han mescidinin onarım geçirdiği, buna neden ihtiyaç duyulduğu sorulmuştur. Tüm katılımcılar (21) onarıma neden ihtiyaç duyduğu ve geçirdiği onarım arasındaki neden-sonuç ilişkisini kurabilmiştir. Ö18: "Zarar görmüş ve kullanılamaz hale gelmiş olabilir" derken Ö19: "Çünkü eskidi." demekle yetinmiştir.

Şekil 4.29. Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

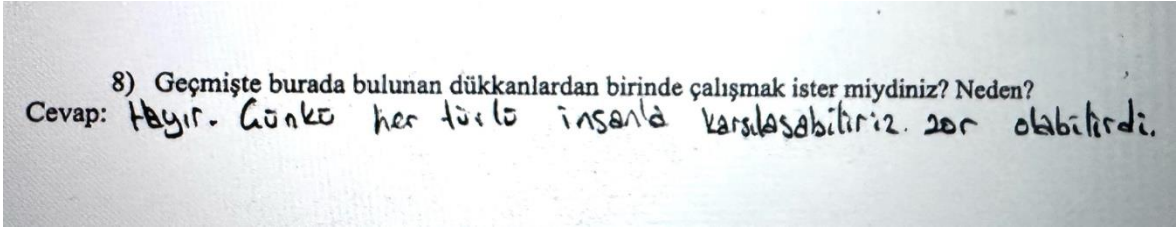
Şekil 4.30. Ö5'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

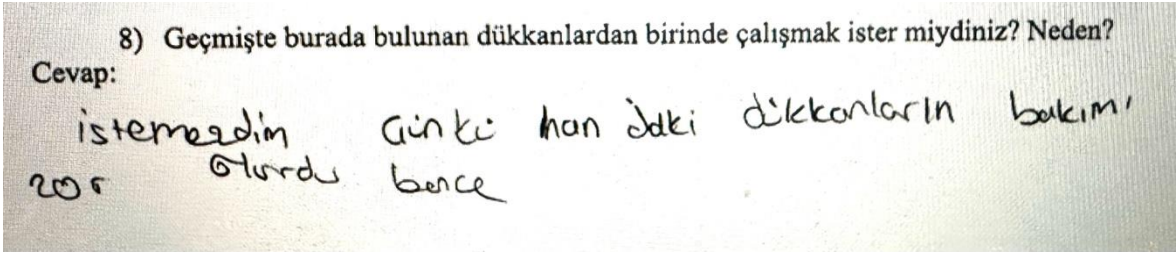
Şekil 4.31. Ö4'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024

Tarihsel analiz ve yorum becerisi alt göstergelerinden olan tarihsel sürekliliği olan sorunları belirleyerek çağlar ve bölgeler arasında karşılaştırmalar yapar göstergesi ile tarihsel sürekliliğin farkında olunup farklı dönemler arasında karşılaştırmalar yapılabilmesi beklenir. Bu karşılaştırma tarihsel analiz ve yorum becerisinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

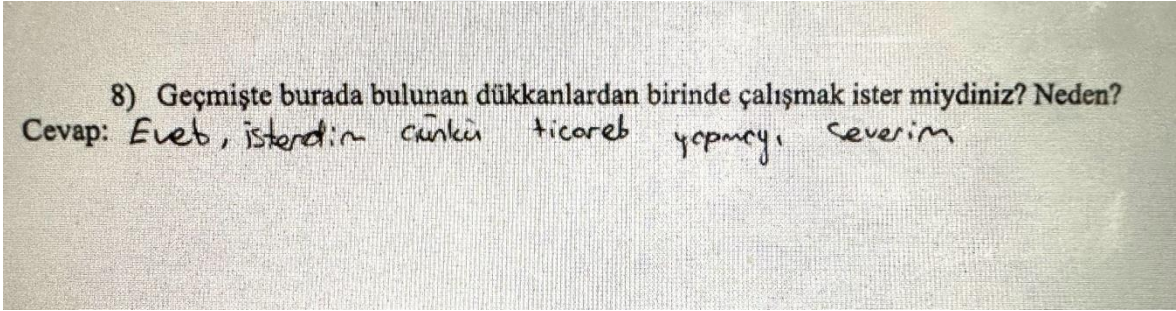
Tarihsel sürekliliği olan sorunları belirleyerek çağlar ve bölgeler arasında karşılaştırmalar yapar alt göstergesinin kazanım durumunu belirlemek için katılımcılara gezi esnasındaki uygulama esnasında, geçmişte burada bulunan dükkanlardan birinde çalışmak ister miydiniz? Neden? diye sorulmuştur. Ö6: “Evet çünkü kervanların geçtiği işlek bir yer burada ticaret yapmanın getirisi de fazladır.” Ö10: “İsterdim, bir dükkanımın olmasını şimdi de istiyorum ve geçmişte de bu kadar güzel mekanda çalışmak isterdim. Ö12: “İsterdim. Farklı insanlar gelip alışveriş yapıyorlar, tanışma fırsatım olabilirdi belki.” Ö15: “Evet isterdim. Çünkü ticaret oranı fazla bir dönemdi” diyerek istediklerini gerekçeleri ile bu şekilde belirtirken, Ö9: “Hayır çünkü diğer yanındaki hanlar büyük olduğu için getirisi daha fazla olur.” diyerek istemediğini ifade etmiştir. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde tamamının bu alt göstergeye sahip olduğu görülmüştür.

Şekil 4.32. Ö18'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Şekil 4.33. Ö16'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

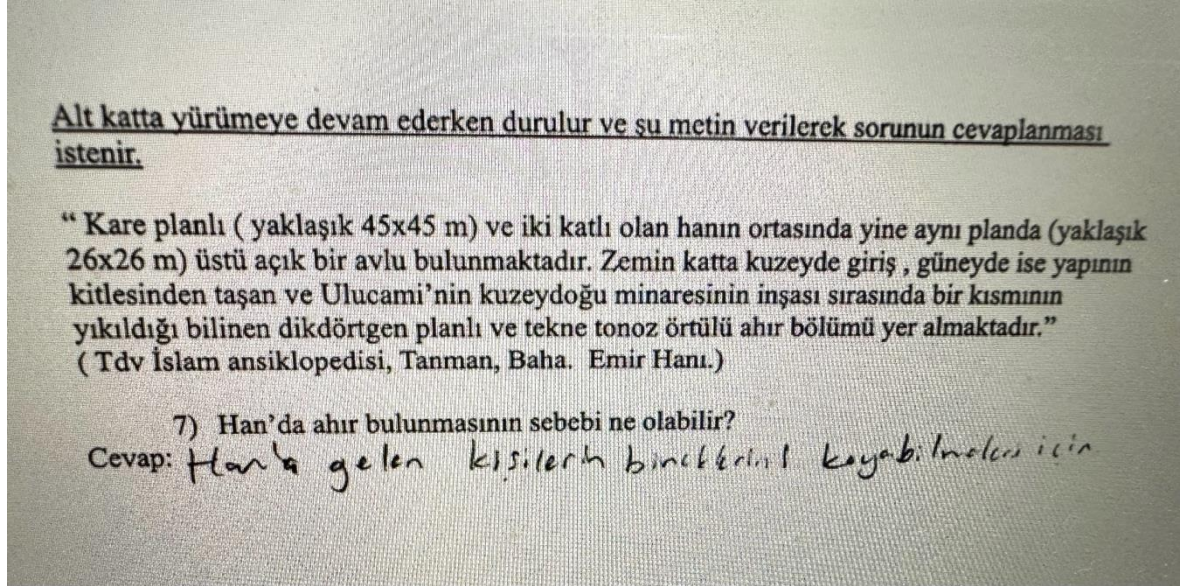

Şekil 4.34. Ö18'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

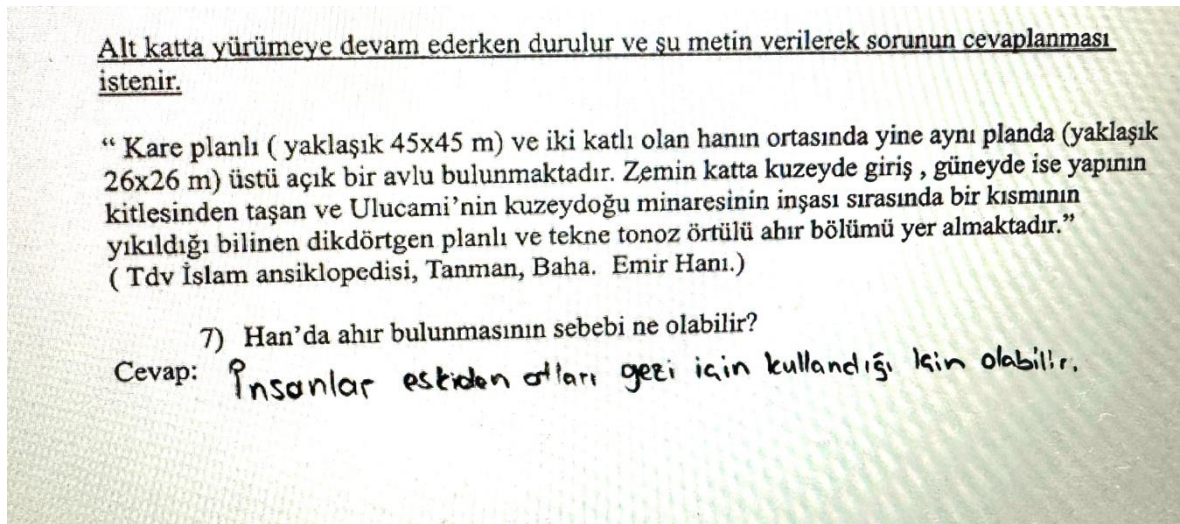
Tarihsel analiz ve yorum becerisi alt göstergelerinden olan tarihsel süreçteki farklı anlayış, dönem, gelişme, kurum ve uygulamalara örnekler verir göstergesi ile tarihsel süreç boyunca meydana gelen bu farklılıklara örnekler verilebilmesi tarihi olayların daha iyi analiz edilip yorumlanmasına katkı sağlamaktadır.

Katılımcılara tarihsel süreçteki farklı anlayış, dönem, gelişme, kurum ve uygulamalara örnekler verir alt göstergesi kapsamında, Emirhan'da geçmişte (farklı bir uygulama olarak) bir ahır bulunmasının sebebi ne olabilir sorusu yöneltmiştir. Ö1: "O yüzyıllarda ulaşımın atlarla sağlanması ve atların çok büyük bir yere sahip olmasıdır. At Türk'ün kanatıdır" diyerek atın Türkler için önemine de vurgu yapmıştır. Ö2: "Han'a gelen kişilerin bineklerini koyabilmesi için." derken, Ö3: "Şehir dışından gelen ziyaretçilerin atlarının yemlenmesi ve dinlenmesi için olabilir." şeklinde yanıt vermiştir. Ö9: "Konaklama hizmeti vererek gelen tüccarların atlarını koyacağı bir yer olduğu için." diyerek atların barınma dinlenme ihtiyacından bahsederken Ö10: "İnsanlar eskiden atları gezi için kullandığı için olabilir"

demıştır. Ö6: “Handa eskiden hayvan ticareti de yapılmış olabilir.” diyerek diğerlerinden farklı bir bakış açısı getirmiş ve hayvan ticaretinden bahsetmiştir. Bu soruya vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde katılımcıların tümünün bu alt göstergeye sahip olduklarını gösteren yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Şekil 4.35. Ö2’nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Şekil 4.36. Ö10’un Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Alt katta yürümeye devam ederken durulur ve şu metin verilerek sorunun cevaplanması istenir.

“Kare planlı (yaklaşık 45x45 m) ve iki katlı olan hanın ortasında yine aynı planda (yaklaşık 26x26 m) üstü açık bir avlu bulunmaktadır. Zemin katta kuzeyde giriş, güneyde ise yapının kitlesinden taşan ve Ulucami'nin kuzeydoğu minaresinin inşası sırasında bir kısmının yıkıldığı bilinen dikdörtgen planlı ve tekne tonoz örtülü ahır bölümü yer almaktadır.”
(Tdv İslam ansiklopedisi, Tanman, Baha. Emir Hanı.)

7) Han'da ahır bulunmasının sebebi ne olabilir?

Cevap:

Şehir dışından gelen ziyaretçilerin
atlarının yemlenmesi ve dinlenmesi için yapılmış
olabilir.

Şekil 4.37. Ö3'ün Gezi esnası etkinliği (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Gezi öncesi (EK-4), gezi esnası(EK-5) ve gezi sonrasına (EK-6) ait bulgularda; tarihsel olayların yol açtığı fırsatlar ve sınırlılıklar hakkında çıkarımlarda bulunur, geçmişte yaşamış insanların farklı bakış açıları olabileceğine kanıtlar gösterir, birbiriyle karşıt görüşler içeren tarihsel metinlerin benzer ve farklı yönlerini karşılaştırır, tarihsel kaynaklara dayalı olan ve olmayan görüşleri ayırt eder ve birbiriyle karşıt görüşler içeren tarihsel metinlerin benzer ve farklı yönlerini karşılaştırır alt göstergelerine ait herhangi bir veriye ulaşamamıştır.

4.4. Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisine Yönelik Bulgular

Bu beceri, katılımcıların tarihsel kaynak ile arasındaki sorgulama ilişkisidir.

Bu bölümde; yapılan etkinliklerde elde edilen bulgular ile, katılımcıların tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisini kazanma durumları ortaya koyulmuştur.

Tablo 4.4. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma Becerisi Kazanımları

TARİHSEL SORGULAMAYA DAYALI ARAŞTIRMA BECERİSİ	Katılımcılar	(f)
Tarihsel kaynaklara anlamlı sorular sorar.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Farklı kaynaklardan tarihsel veri elde eder.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Tarihsel kaynaklardan elde ettiği verileri çözümler.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Tarihsel verilerin geçerliğini ve güvenilirliğini sorgular.	-	-
Tarihsel kaynaklardan elde ettiği verileri bulgulara dönüştürür.	-	-
Tarihsel bulgulardan yola çıkarak ulaştığı sonuçları raporlaştırır.	-	-
TOPLAM		63

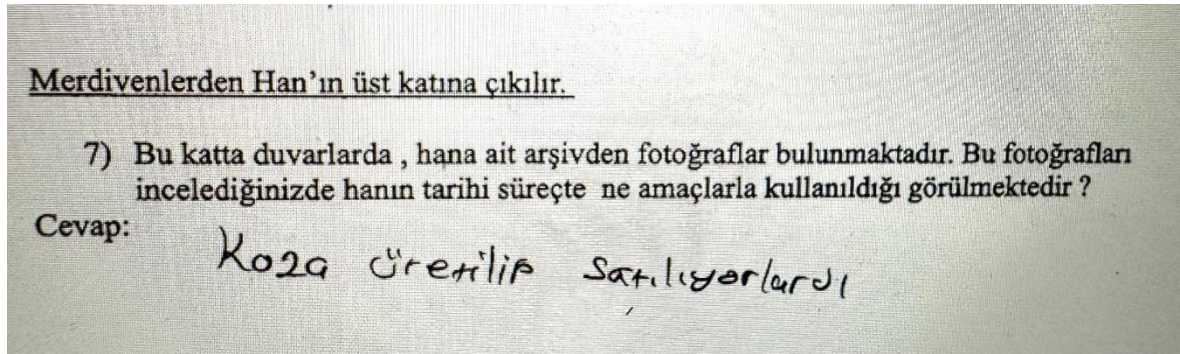
Not: (-) Veri elde edilememiştir.

Tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi alt göstergelerinden biri tarihsel kaynaklara anlamlı sorular sorar göstergesidir. Bireylerin tarihsel kaynaklara anlamlı sorular sorabiliyor olması tarihsel bilinçlerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

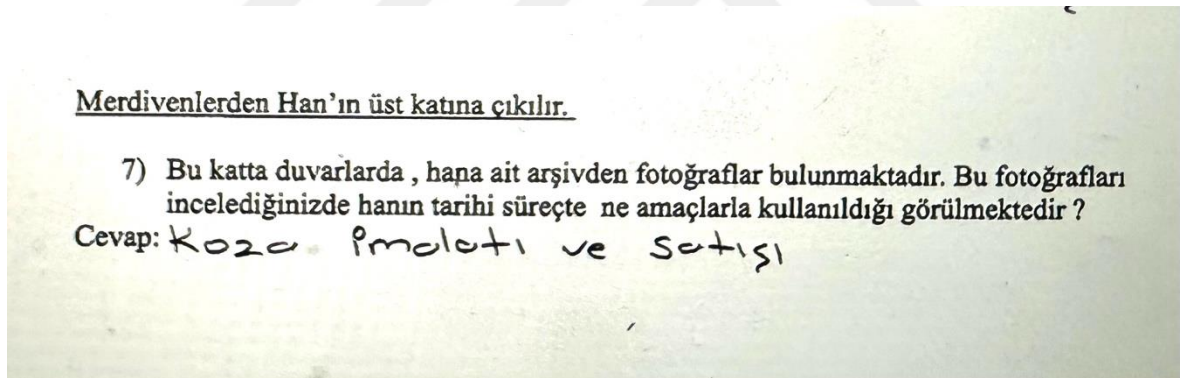
Tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi alt göstergelerinden bir diğeri ise farklı kaynaklardan tarihsel veri elde eder göstergesidir. Bir önceki alt gösterge olan tarihsel kaynaklara anlamlı sorular sorar alt göstergesi ile farklı kaynaklardan tarihsel veri elde eder alt göstergesi birbiri ile bağlantılı görüldüğü için her iki gösterge tek bulgu da değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Gezi esnasında (EK-5) Koza Han gezilirken duvarlarda bulunan Han'a ait arşiv fotoğrafları katılımcılar tarafından incelenmiştir. Katılımcılara Han'ın tarihi süreçte ne amaçlarla kullanıldığının görüldüğü sorulmuştur. Bu sorular tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisinin tarihsel kaynaklara anlamlı sorular sorar, farklı kaynaklardan tarihsel veri elde eder, alt göstergeleri ile ilgili bilgi vermektedir. Cevaplar incelendiğinde tüm katılımcıların bu alt göstergeye uygun cevaplar verdiği görülmüştür. Ö3'ün "Koza üretilip satılıyordu" cevabı ile Ö8'in "Koza imalatı ve satışı" cevabı hem üretim hem satış yapılan

yer olarak ifade ettiklerini göstermektedir. Ö17: “İpek böcekçiliği ile ilgilendiği resimler görülmekte”. demiştir. (Burada resim kelimesini kullansa da soruda sorulan ve duvarda incelediği kaynaklar gerçek fotoğraflardır) İlk olarak fotoğrafı inceleyerek, fotoğraftakileri görmeye anlamaya çalışması, tarihsel kaynaklara anlamlı sorular sorar becerisi ile, fotoğrafta ipek böcekçiliği ile ilgilendiğini sonucuna varması farklı kaynaklardan tarihsel veri elde eder becerisi ile ilgilidir. Ö10: “İpek ticareti ile ilgili kullanılmıştır, yani ticari bir mekandır”. cevabı aynı şekilde her iki alt göstergiyi de kapsamaktadır.

Şekil 4.38. Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

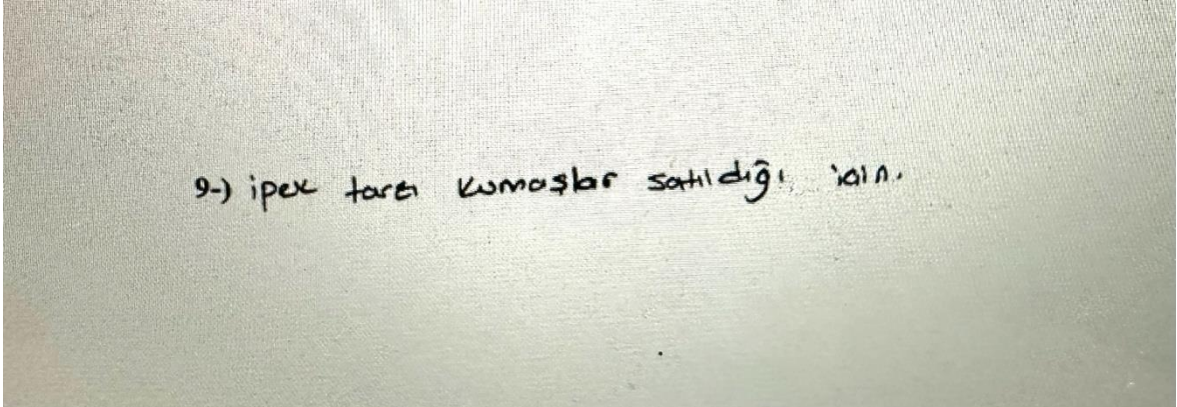

Şekil 4.39. Ö8'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

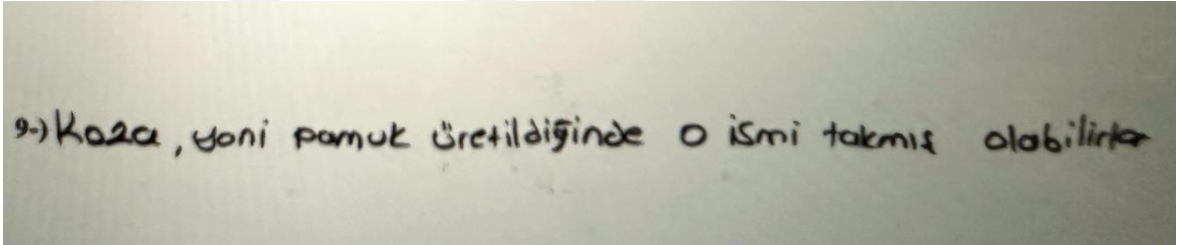
Tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisinin alt göstergelerinden olan tarihsel kaynaklardan elde ettiği verileri çözümler göstergesi elde edilen verilerin sorgulanarak çözümlenmesini kapsamaktadır.

Gezi öncesi sınıfta yapılan uygulamada (EK-4) Kozahan ile ilgili video izletildikten sonra katılımcılara, tarihsel kaynaklardan elde ettiği verileri çözümler alt göstergesine yönelik, Kozahan'a neden bu ismin verildiğine dair bir soru yöneltilmiştir. Ö1: “Eskiden ipekböcekleri koza yaptıkları için öyle söylenmiş olabilir” ve Ö3: “Kozu yani pamuk üretildiğinde bu adı takmış olabilirler” diye ifade ederek üretim sürecine vurgu yaparken,

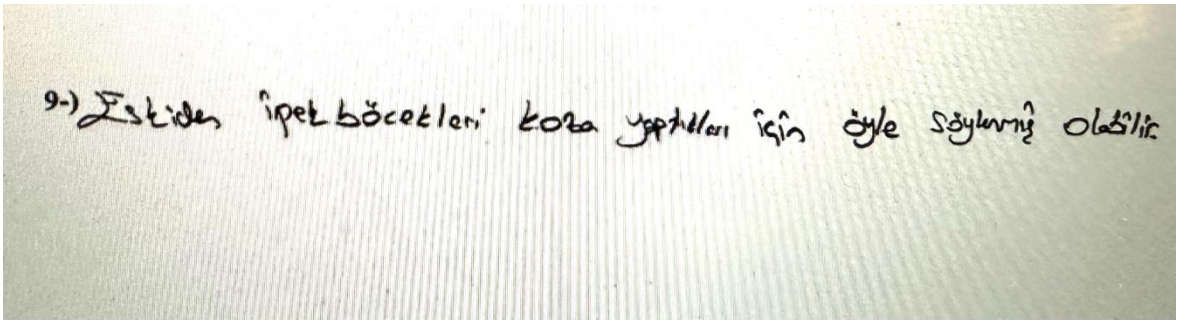
Ö12: “İpek tarzı kumaşlar satıldığı için” diyerek satılan ürünü ön plana çıkardığı görülmüştür. Katılımcıların tamamının (21) bu alt göstergeye sahip oldukları görülmüştür.

Şekil 4.40. Ö12'nin Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024.

Şekil 4.41. Ö3'ün Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024.

Şekil 4.42. Ö1'in Gezi öncesi etkinliğe (EK-4) ait çalışma kağıdı örneği 17.05.2024.

Gezi öncesi (EK-4), gezi esnası (EK-5) ve gezi sonrasına (EK-6) ait bulgulara; tarihsel verilerin geçerliğini ve güvenilirliğini sorgular, tarihsel kaynaklardan elde ettiği verileri bulgulara dönüştürür ve tarihsel bulgulardan yola çıkarak ulaştığı sonuçları raporlaştırır alt göstergelerine ait herhangi bir veriye ulaşamamıştır.

4.5. Tarihsel Empati Becerisine Yönelik Bulgular

Tarihsel empati kısaca geçmişteki insanların neyi ne için yaptıklarını anlamakla yakın ilgilidir.

Bu bölümde; yapılan etkinliklerde elde edilen bulgular ile katılımcıların tarihsel empati becerisini kazanma durumları ortaya koyulmuştur.

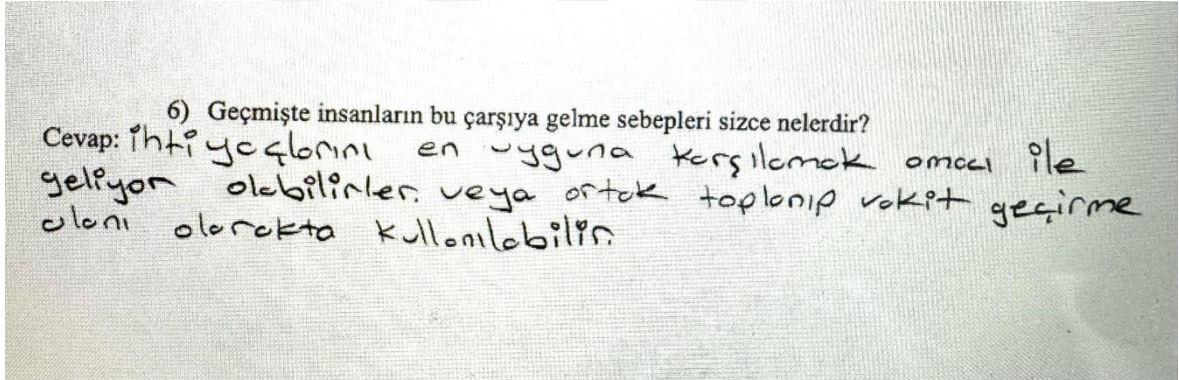
Tablo 4.5. Yapılan Etkinliklere (Ek 4, 5, 6). Göre Katılımcıların Tarihsel Empati Becerisi Kazanımları

TARİHSEL EMPATİ BECERİSİ	Katılımcılar	(f)
Dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların duygu, düşünce ve amaçlarını tespit eder.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Tarihsel olayları dönemin bakış açısıyla değerlendirir.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Geçmiş olayları değerlendirirken tarihsel bağlam ve kronolojiyi doğru kullanır.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Geçmiş olaylara ilişkin elde ettiği veriler ve dönemin şartlarını dikkate alarak kendi tarih anlatısını oluşturur.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Kendi duygu, düşünce ve yargılarından etkilenmeden incelediği dönemin özelliklerini kavrar.	Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö17-Ö18-Ö19-Ö20-Ö21	21
Toplam		105

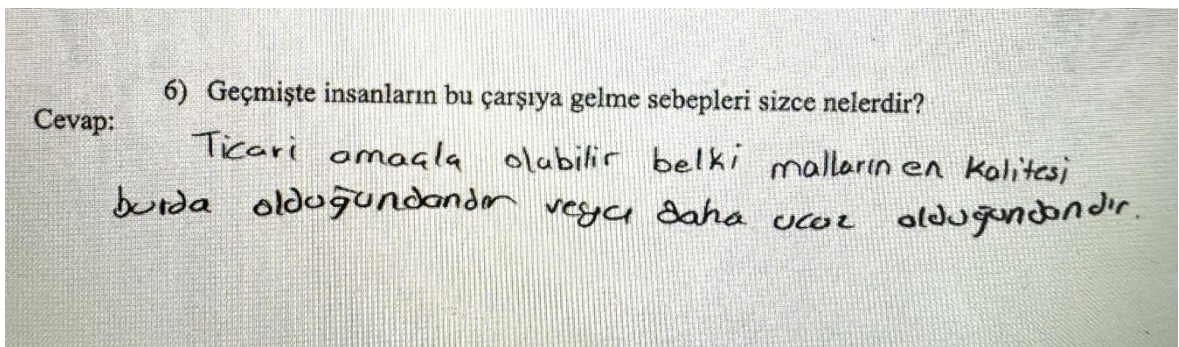
Not: (-) . Veri elde edilememiştir.

Tarihsel empati becerisinin alt göstergelerinden biri , dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların duygu, düşünce ve amaçlarını tespit eder göstergesidir. Geçmişteki insanların duygu ve düşünceleri hakkında düşünürken dönemin şartları mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Eğer dönemin şartları göz ardı edilirse geçmişteki insanların neyi ne amaçla yaptıkları ve ne düşündükleri hakkında yanlış tespitler ortaya çıkabilir, bu da tarihi olay ve olguların yanlış anlaşılmasına sebep olur.

Tarihsel empati becerisinin alt göstergelerinden olan, dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların duygu, düşünce ve amaçlarını tespit eder alt göstergesini kapsayacak şekilde katılımcılara; geçmişte insanların bu çarşıya gelme sebepleri nelerdir sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamının bu alt göstergeye sahip olduğunu gösteren cevaplar verdikleri görülmüştür. Ö3: “Ticari amaçla olabilir belki malların en kalitelisi burada olduğundandır veya daha ucuz olduğundandır.” diyerek geçmişte insanların bu çarşıya gelme sebebinin burada satılan malların kaliteli veya ucuz olduğunu düşünmeleri olabileceği yönünde fikir belirtmiştir. Ö4: “Ticaret yapmak için gelmiş olabilirler.” Ö6: “Ticaret yapmak, alışveriş ihtiyaçlarını karşılamak için olabilir. Bankacılık içinde kullanılmıştır”, diyerek cevaplamıştır. Ö3 , Ö4 ve Ö6 ‘nın ticaret amacı konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Katılımcılar verdikleri yanıtlarla geçmişte insanların gittikleri yere neden ne amaçla gittiğini tespit ederek ortaya koymuşlardır.

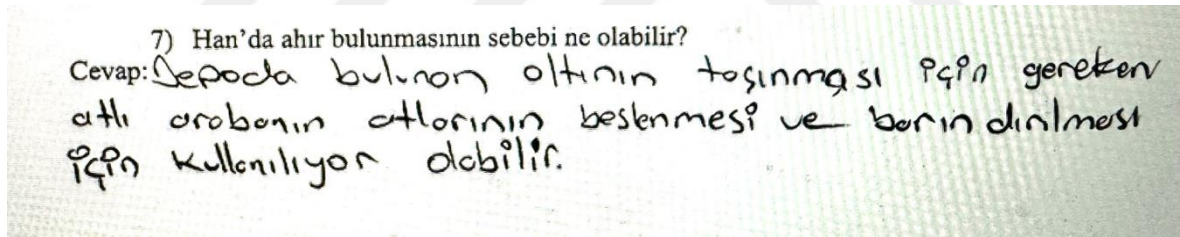
Şekil 4.43. Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

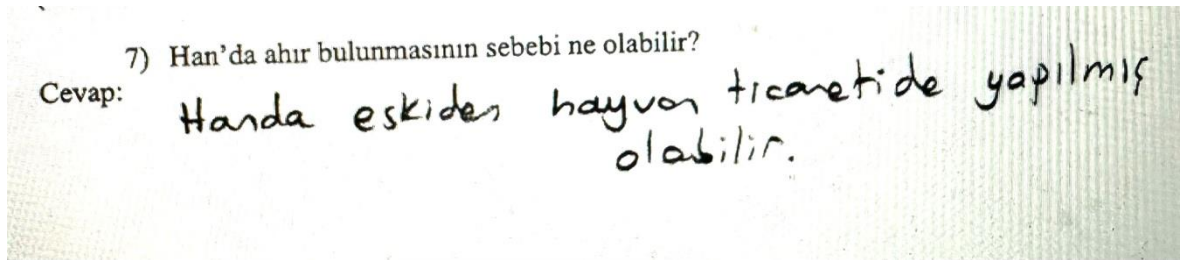
Şekil 4.44. Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Tarihsel empati becerisi alt göstergelerinden olan tarihsel olayları dönemin bakış açısıyla değerlendirir göstergesi, geçmişi kendi bağlamında anlamak gerektiği ile ilgilidir. Günümüz bakış açısıyla değil geçmişte yaşayan insanların ne düşündüğünü anlamaya çalışmak gerekir.

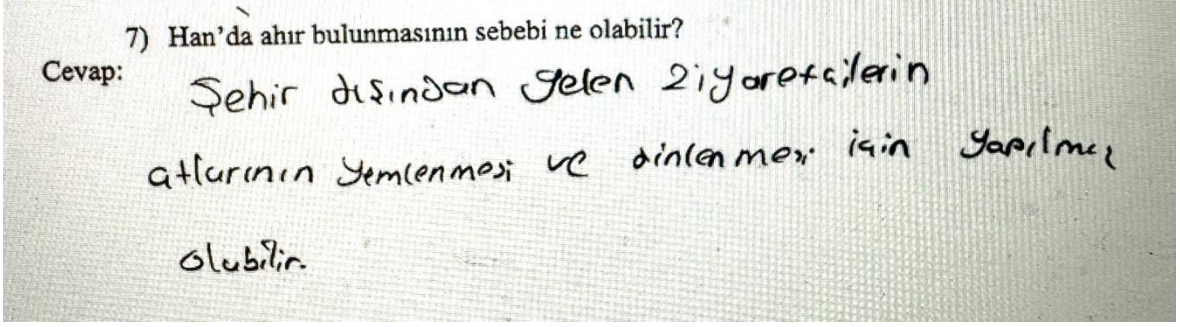
Gezi esnası (EK-5) katılımcılara İslam ansiklopedisi Emir Han'ı maddesinden küçük bir bölüm verilmiş, gezilirken bu yapının tarihi ile ilgili bir metin verilmiş ve handa ahır bulunmasının sebebi sorulmuştur. 21 katılımcıdan 20'si duygu, düşünce ve değer yargılarından etkilenmeden dönemin özelliklerini kavrar alt göstergesine uygun cevap vermiştir. Ö1: *"O yüzyıllarda ulaşımın atlar ile sağlanması ve atların çok büyük bir değere sahip olmasıdır. At Türk'ün kanıdır."* diyerek sadece at olduğu cevabını vermekle kalmamış, milli duygularını, verdiği cevaba yansıtmış, duygu düşünce ve değer yargılarından etkilenmiştir. Alt göstergeye uygun olarak duygu, düşünce ve değer yargılarından etkilenmeden dönemin özelliklerini kavramış olduğunu gösteren katılımcılardan Ö2: *"Han'a gelen kişilerin bineklerini koyabilmesi için."* diyerek kendi yargılarından etkilenmeden değerlendirme yapabilmıştır. Ö3: *"Şehir dışından gelen ziyaretçilerin atlarının yemlenmesi ve dinlenmesi için yapılmış olabilir"* ve Ö7: *"Depoda bulunan altının taşınması için gereken atlı arabanın atlarının beslenmesi ve barındırılması için kullanılıyor olabilir."* cevabıyla dönemin özelliklerini kendi yargılarını dışarıda tutarak değerlendirebilmiştir. ve Ö8: *"Buraya gelen bazı esnaf ve tüccarların hayvanlarla seyahat etmesi"* şeklinde duygularından etkilenmeden objektif bir değerlendirme yapabilmıştır.

Şekil 4.45. Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Şekil 4.46. Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

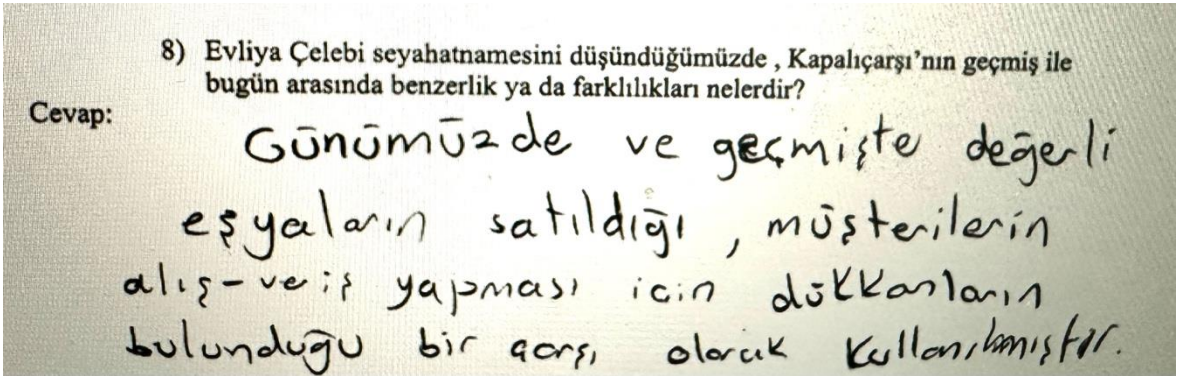
Şekil 4.47. Ö3'ün Gezi esnası etkinliği (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Tarihsel empati becerisinin alt göstergelerinden geçmiş olayları değerlendirirken tarihsel bağlam ve kronolojiyi doğru kullanır göstergesi tarihsel olayların yaşandığı dönemin şartlarının, o dönemin özelliklerinin bilinmesi gerekliliği ile ilgilidir. Eğer değerlendirme yapılırken dönemin şartları ve özellikleri göz önünde bulundurulmazsa

Evliya Çelebi seyahatnamesini düşündüğümüzde Kapalıçarşı'nın geçmiş ile bugün arasında benzerlik ya da farklılıklar nedir sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında geçmiş olayları değerlendirirken tarihsel bağlam ve kronolojiyi doğru kullandıkları bu alt göstergeye uygun şekilde cevaplar verdikleri görülür.

Ö16: “Evet göstermektedir. Çünkü geçmişte ve günümüzde de alışveriş için kullanılmıştır.”

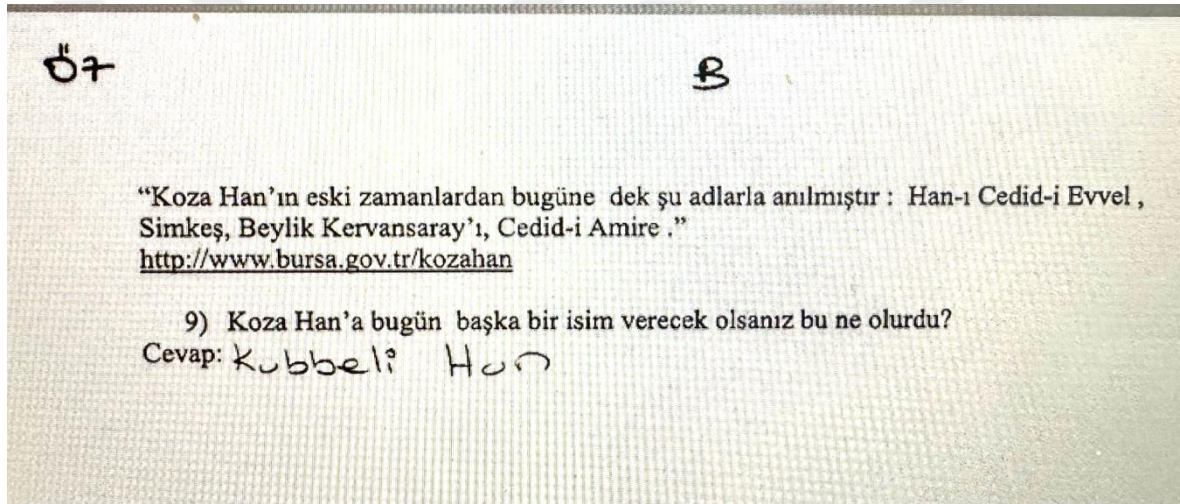
Ö18: “Evet çünkü hala alışveriş için kullanılıyor.” Ö16 ve Ö18'in cevaplarında hem geçmişte hem de bugün çarşı olarak kullanıldığını ifade etmiş, tarihsel bağlam ve kronolojiyi doğru şekilde kullanmışlardır. Ö18'de yine geçmişte ve günümüzde çarşı olarak kullanıldığına vurgu yaparak “Günümüzde ve geçmişte değerli eşyaların satıldığı, müşterilerin alışveriş yapması için dükkanların bulunduğu bir çarşı olarak kullanılmıştır” şeklinde ifade etmiştir.

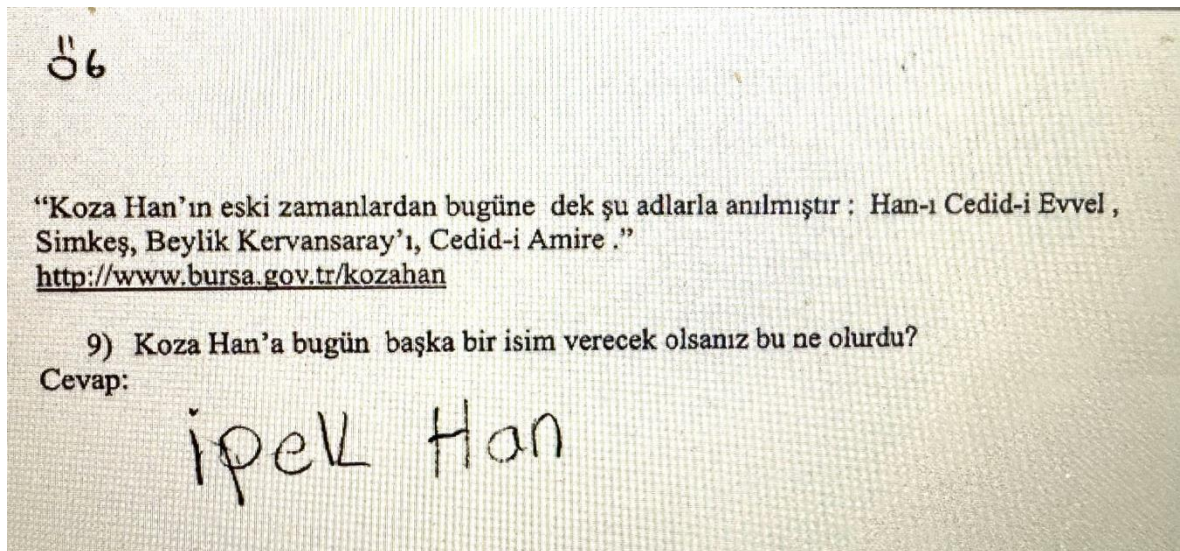
Şekil 4.48. Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Tarihsel empati becerisinin alt göstergelerinden olan geçmiş olaylara ilişkin elde ettiği veriler ve dönemin şartlarını dikkate alarak kendi tarih anlatısını oluşturur göstergesi, tarihsel empati becerisinin üst düzey uygulamalarından biridir. Bu göstergeye sahip olan birey tarihsel bilgiyi yeniden anlamlandırarak oluşturur.

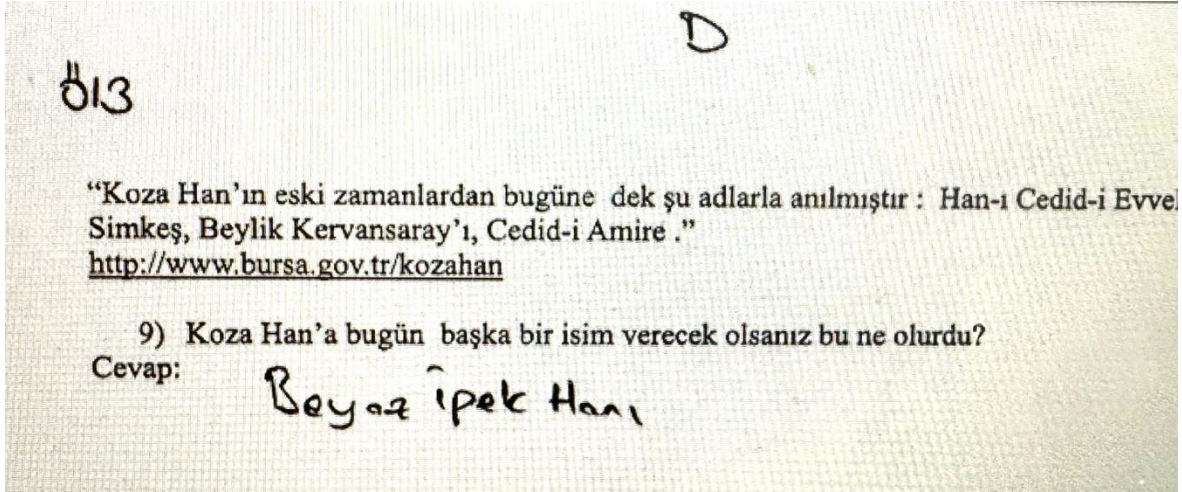
Katılımcılara, Koza Han'a bugün başka bir isim verecek olsanız bu ne olurdu ? diye sorulmuş ve katılımcıların her biri bu han için bir isim -tarihi bir isim- yaratmıştır. Ö1: "Beylerbeyi Han" derken Ö2:"Mescidli Han" Ö4:"Tüccar Han", Ö6: "İpek Han" Ö7: "Kubbeli Han", Ö17:"Metehan" isimlerini yaratmışlardır. Verdikleri isimler ya yapılan etkinliklerde bahsedilen anlatılan kavramlarla ilgili olmuş ya da önceki ünitelerde gördükleri tarihi kişi ve kavramları, tarihi mekanlarla ilişkilendirerek bağlantı kurmuşlardır.

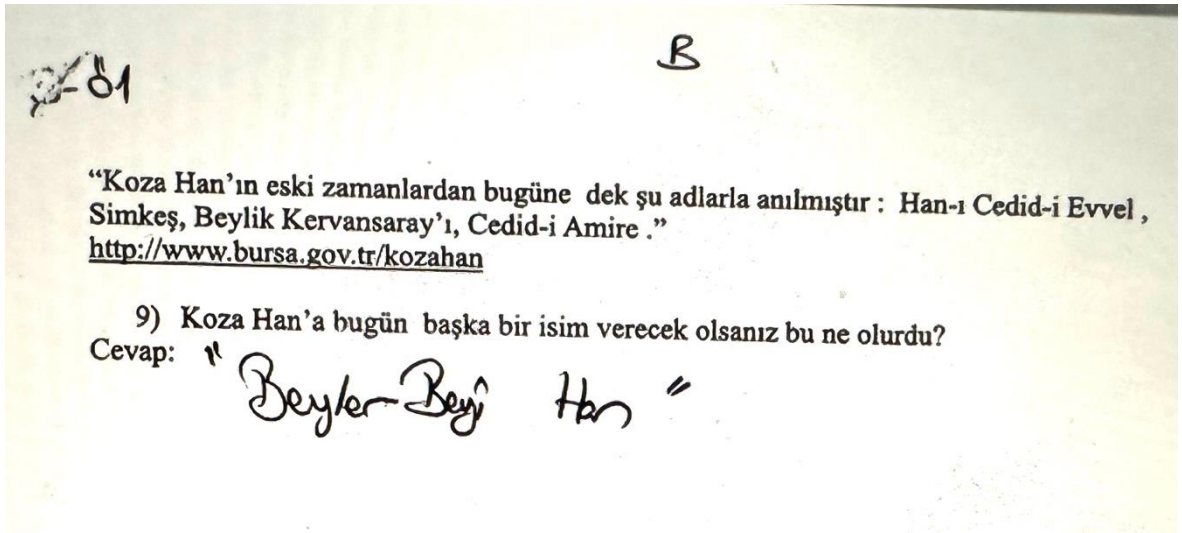
Şekil 4.49. Ö7'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

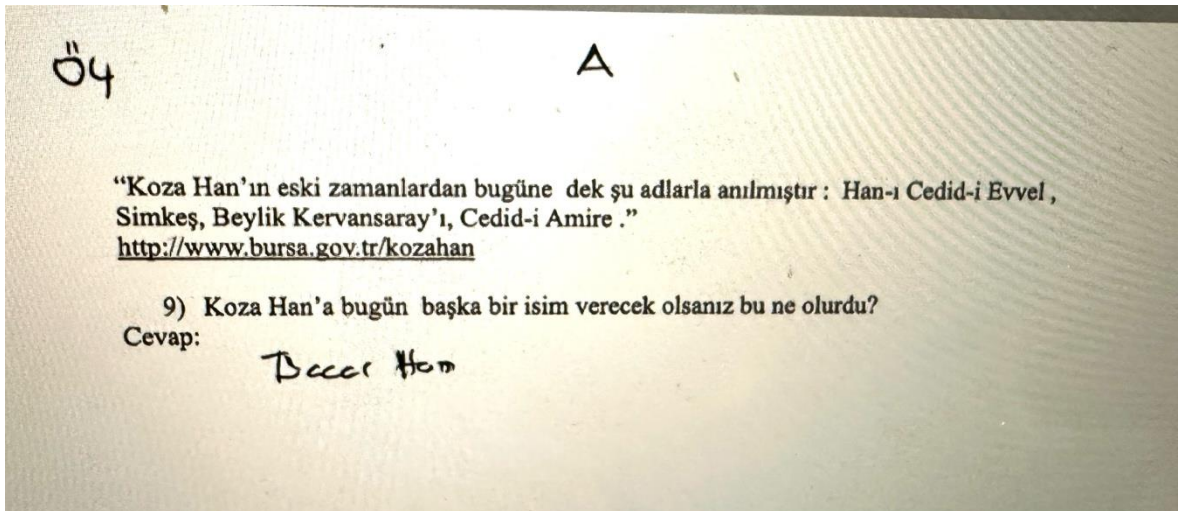
Şekil 4.50. Ö6'nın Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

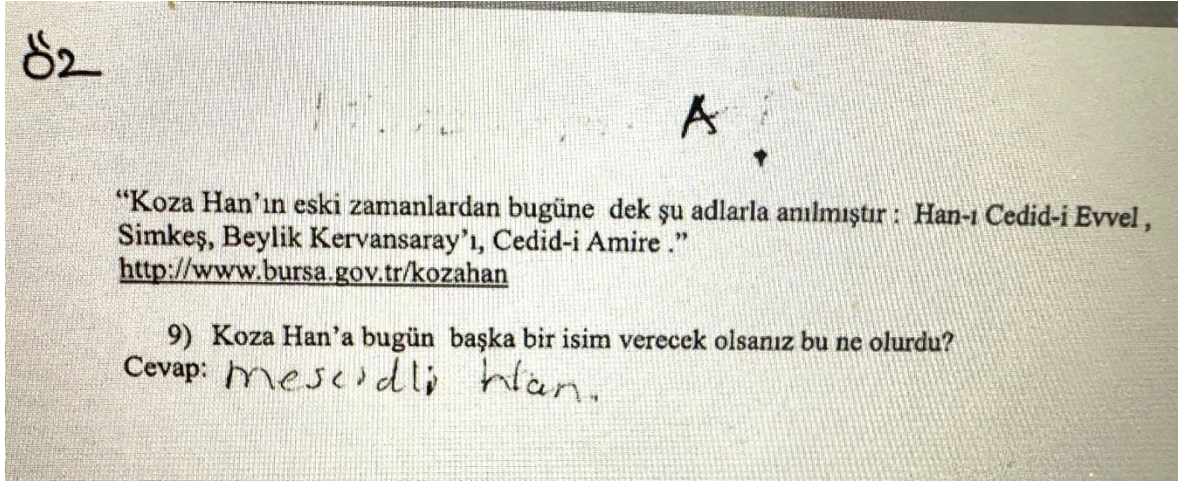
Şekil 4.51. Ö13'ün Gezi esnası etkinliği (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Şekil 4.52. Ö1'in Gezi esnası etkinliği (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

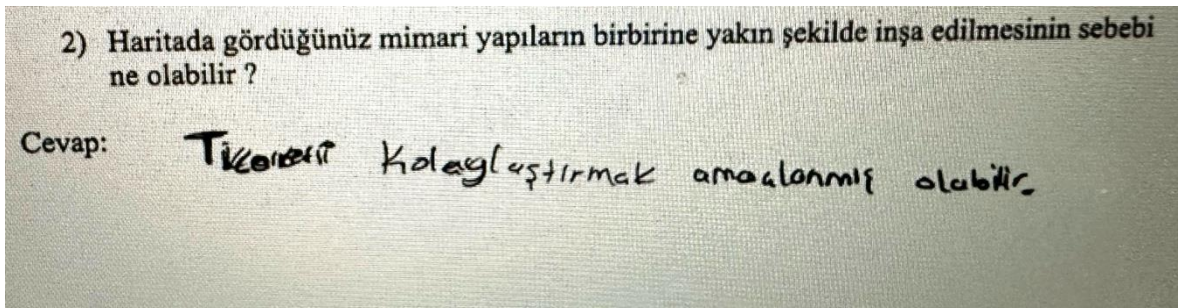
Şekil 4.53. Ö4'ün Gezi esnası etkinliği (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

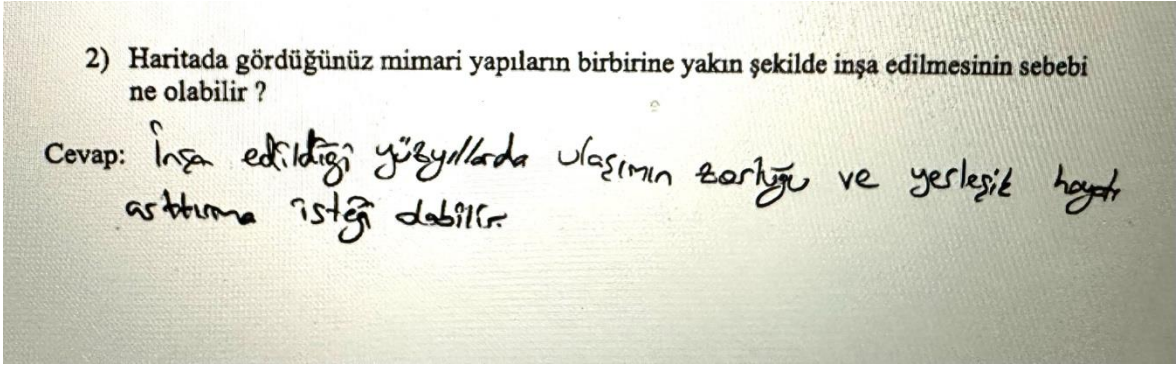
Şekil 4.54. Ö2'nin Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Tarihsel empati becerisinin alt göstergelerinden olan kendi duygu, düşünce ve yargılarından etkilenmeden incelediği dönemin özelliklerini kavrar göstergesi, tarihi olay ve olguların değerlendirilirken objektif olunması gerekliliği ile ilgili bir göstergedir.

Katılımcılara Bursa hanlar bölgesindeki etkinlik öncesi gezilecek alanın kroki haritası (EK-4 görsel-1) verilip incelemeleri istenmiş, daha sonra bu alan gezilmiştir. Kendi duygu, düşünce ve yargılarından etkilenmeden incelediği dönemin özelliklerini kavrar alt göstergesine yönelik olarak alanda bulunan mimari yapıların neden birbirine yakın şekilde inşa edildiği sorulmuştur. Katılımcıların cevaplarını incelediğimizde geçmişteki insanlarla empati kurarak onları anlayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 4.55. Ö3'ün Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Şekil 4.56. Ö1'in Gezi esnası etkinliğe (EK-5) ait çalışma kağıdı örneği 20.05.2024.

Ö1: “İnşa edildiği yüzyıllarda ulaşımın zorluğu ve yerleşik hayatı arttırma isteği olabilir.” derken, Ö4: “İnsanların iç içe yaşamaları veya ticaret için, bir yere gidip her ihtiyacı olan şeyi karşılamak için, daha kolay olur bu yüzden yakın inşa edilmiş olabilir” demiştir. Ö5: “Depremlere karşı dayanıklı olmaları için ve diğer afetlere”. diyerek afetlerden korunma amaçlı olabileceği fikrini öne sürmektedir. Ö1, Ö4 ve Ö5'in vermiş oldukları cevaplar da kendi duygu, düşünce ve yargılarından etkilenmeden incelediği dönemin özelliklerini kavradığı görülmektedir.

BÖLÜM V: SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

Araştırma sonucu elde edilen bulgular değerlendirildiğinde tarihsel kavrama becerisi alt göstergelerinden olan belgeler, görseller, kaynak kişiler, kalıntılar ve buluntular, sanat eserleri ve edebi ürünler gibi geçmişi anlatan kaynaklarda yer alan tarihsel verileri kendi cümleleri ile açıklar becerisinin 20 katılımcı tarafından kazanıldığı sonucuna ulaşılrken, Tarihsel bir olayı açıklarken belgeler, görseller, kaynak kişiler, kalıntılar ve buluntular, sanat eserleri ve edebi ürünler gibi geçmişi anlatan kaynaklarda sunulan verileri kullanır alt göstergesine 19 katılımcının sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tarihsel kavrama becerisini diğer alt göstergeleri olan; Tarihsel bir metindeki olgu ve görüşleri ayırt eder, tarihi bir belge veya metnin yazarı ve kaynağını belirtir, tarihsel bir metnin içeriğini kim, ne, nasıl, nerede, neden-sonuç ve ne zaman gibi temel sorular çerçevesinde çözümler durumlarını gösteren bulgulara ulaşamamıştır.

Araştırma sonucu ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde kronolojik düşünme becerisi alt göstergelerinden olan geçmiş, bugün ve gelecek arasında ayırım yapar, kronoloji içeren tarihsel verileri ve kaynakları yorumlar, belirli bir zaman akışına göre tarih şeritleri, tarihsel hikayeler, akış şemaları ve zaman kapsülleri gibi materyaller hazırlar becerisine katılımcıların tamamının sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Herhangi bir tarihi (yılı), çağ, binyıl, yüzyıl, yarı ve çeyrek gibi zaman kavramlarıyla ifade eder alt göstergesine 17, tarihsel bir olayı zamanla ilgili yanılığa düşmeden açıklar alt göstergesine 15, tarihsel bir metindeki zaman akışını belirler alt göstergesine 11 katılımcının sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tarihsel olayları milattan önce (MÖ) ve milattan sonra (MS) ayırmasına uygun olarak tarih şeridine yerleştirir, tarihi dönemlere ayırmaya yönelik yaklaşımları karşılaştırır ve tarihi dönemlere ayırmaya yönelik farklı yaklaşımlar önerir alt göstergeleri ile ilgili bulguya rastlanmamıştır.

Araştırma sonucu ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde tarihsel analiz ve yorum becerisi alt göstergelerinden olan tarihsel olaylar hakkındaki algı, önem ve yorumların yeni gelişmeler doğrultusunda değişebileceğini açıklar, tarihsel olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini analiz eder, tarihsel sürekliliği olan sorunları belirleyerek çağlar ve bölgeler arasında karşılaştırmalar yapar, tarihsel süreçteki farklı anlayış, dönem, gelişme, kurum ve uygulamalara örnekler verir becerisine katılımcıların tamamının sahip olduğu sonucuna

ulaşılmıştır. Diğer alt göstergeler olan tarihsel olayların yol açtığı fırsatları ve sınırlılıkları hakkında çıkarımlarda bulunur, geçmişte yaşamış insanların farklı bakış açıları olabileceğine kanıtlar gösterir, birbiriyle karşıt görüşler içeren tarihsel metinlerin benzer ve farklı yönlerini karşılaştırır, tarihsel olaylara ilişkin tarihçilerin farklı yorumları olduğunu kavrar, tarihsel kaynaklara dayalı olan ve olmayan görüşleri ayırt eder alt göstergeleri ile ilgili bulguya rastlanmamıştır.

Araştırma sonucu ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi alt göstergelerinden olan tarihsel kaynaklara anlamlı sorular sorar, farklı kaynaklardan tarihsel veri elde eder, tarihsel kaynaklardan elde ettiği verileri çözümler becerisine katılımcıların tamamının sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer göstergeler olan tarihsel verilerin geçerliğini ve güvenilirliğini sorgular, tarihsel kaynaklardan elde ettiği verileri bulgulara dönüştürür, tarihsel bulgulardan yola çıkarak ulaştığı sonuçları raporlaştırır alt göstergeleri ile ilgili bulguya rastlanmamıştır.

Araştırma sonucu ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde empati becerisi alt göstergelerinden olan dönemin şartlarına uygun olarak geçmişteki insanların duygu, düşünce ve amaçlarını tespit eder, tarihsel olayları dönemin bakış açısıyla değerlendirir, geçmiş olayları değerlendirirken tarihsel bağlam ve kronolojiyi doğru kullanır, geçmiş olaylara ilişkin elde ettiği veriler ve dönemin şartlarını dikkate alarak kendi tarih anlatısını oluşturur, kendi duygu, düşünce ve yargılarından etkilenmeden incelediği dönemin özelliklerini kavrar alt göstergelerine katılımcıların tamamının sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırma sonucuna göre tarihsel mekanlarda gerçekleştirilen tarih dersi etkinliklerinin, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine olumlu yönde katkı sağladığı görülmüştür. Fakat her alt göstergenin katılımcılar tarafından kazanılma düzeyi aynı değildir, farklılık göstermektedir.

Alanda yapılan çalışmalardan olan Pamuk (2021) Tarih ders kitaplarında coğrafi mekanın kullanımı çalışmasında tarih derslerinde tarihi mekan kullanımının önemini ortaya koyması açısından bu araştırmanın sonucu ile uyumlu görülmektedir. Her iki çalışmada da tarihsel düşünme becerilerinin kazanılmasında tarihi mekanların, kanıtların kullanımının önemi ortaya koyulmuştur.

Çalışma sonucunda; tarih öğretiminde tarihsel mekan kullanımının tarihsel düşünme becerilerinden olan tarihsel kavrama becerisi, kronolojik düşünme becerisi, tarihsel analiz

ve yorum becerisi, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma becerisi ve tarihsel empati becerisinin kazanılmasında etkili olduğu görülmüştür. Çalışma aynı zamanda tarih derslerinde mekan kullanımının önemini de ortaya koymaktadır.

5.2. Öneriler

Bu bölümde Milli Eğitim Bakanlığı, araştırmacılar ve öğretmenler için hazırlanan öneriler yer almaktadır.

5.2.1. MEB'e yönelik öneriler

Tarih dersi kapsamında gerçekleştirilecek tarihsel mekan gezileri için maddi destek verilmelidir.

Tarih dersi müfredatına, tarihsel düşünme becerilerini kazandırmaya ve geliştirmeye yönelik daha fazla içerik eklenmelidir.

5.2.2. Araştırmacılara yönelik öneriler

Tarihsel öğrenme becerilerini kazandırmaya yönelik farklı yöntemlerin etkililiği araştırılıp karşılaştırılabilir.

Tarihsel mekanlar ile ilgili yapılacak çalışmalarda sanal gerçeklik gibi teknoloji araçları kullanılabilir.

5.2.3. Öğretmenlere yönelik öneriler

Tarihsel mekanlarla ilgili etkileşimli etkinlikler ve oyunlar düzenlenerek, öğrencilerin aktif katılımı sağlanabilir.

Öğrencilere belirli tarihsel mekanlarla ilgili araştırma ve proje ödevi verilerek bağımsız olarak araştırma yapmaları teşvik edilip, tarihsel becerileri kazanmaları sağlanabilir.

Tarihsel mekanlara düzenlenecek geziler ile öğrencilerin yerinde görerek öğrenecekleri bir öğrenme ortamı oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Aksakal, S.(2015). *Tarihi Mekan Kullanımıyla İlgili Tarih Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Trabzon örneği*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve Tarihi Mekanlarla Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin “müze eğitime” İlişkin Görüşleri*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, İ. (2022). *Sanal Müzelerin Tarihsel Düşünme Becerilerine Etkisi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Battuta, A. (2023), İbn Battuta seyahatnamesi. (S. Aykut, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal kitabevi.
- Demircioğlu, İ. H. (2009). Tarih Öğretmenlerinin Tarihsel Düşünme Becerilerine Yönelik Görüşleri. *Milli Eğitim*, 184, 228-239.
- Demircioğlu, İ. H. (2014). Tarih Öğretiminin Amaçları. M. Safran içinde, *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri için Özel Öğretim Yöntemleri* (s. 67-68). Yeni İnsan yayınevi.
- Dilek, D. (2007). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Doğanay, A. (2014). Davranışçı ve Bilişsel Öğrenme Kuramları. M. Safran içinde, *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri için Özel Öğretim Yöntemleri* (s. 39-50). İstanbul: Yeni insan yayınları.
- Evcin, E. (2009). Tarih Eğitiminde Çağdaş bir Yaklaşım: Yaşayan Tarih ve Tarihi Yeniden Canlandırma. *IV. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu* (s. 368-369). Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınları.

Gotobursa. (2024, Mart 2). *Bedesten*. Gotobursa:
<https://www.gotobursa.com.tr/tr/mezan/bedesten-131/> adresinden alındı.

Gökkaya Nişancı, M. (2010). *Tarihsel çevrenin tarih eğitime etkisi: Adalar örnekleme*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Iggers, G. G. (2003). *Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*. İstanbul: Tarih vakfı Yurt Yayınları.

İnalcık,H.(1992) Bursa. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (c. 6 s.445-449). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kabapınar, F. (2021). Pozitivist ve Yorumlayıcı Felsefeyle İlişkisi Bağlamında Eğitim Araştırmalarına Bakmak. Y. Kabapınar içinde, *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretiminde Eylem Araştırmaları* (s. 16-17). Ankara: Pegem Akademi.

Koldaş, M. ve Pamuk, A. (2020). Tarih ders kitaplarında kanıt temelli öğrenme yaklaşımı: Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı örneği. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(Eğitim Ve Toplum Özel Sayısı), 6413-6436. DOI:10.26466/opus.825129

Koza Han. (2024, 6 2). T.C. Bursa Valiliği: <http://www.bursa.gov.tr/kozahan> adresinden alındı

Lefebvre, H. (2014). *Mekanın Üretimi*. İstanbul: Sel yayıncılık.

Milli Eğitim Bakanlığı (2023). *Tarih Dersi Öğretim Programı*. (9-0-11.sınıflar)

Milli Eğitim Bakanlığı(2024). Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı (9,10 ve 11.Sınıflar)

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği (2018). <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=18812&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonnetmeliği&mevzuatTertip=5>

- Nalbantoğlu, A. (2022) *Tarihsel Düşünme Becerilerinin Kazanımında Kanıt Temelli Öğrenme Yaklaşımının Kullanımına Yönelik Bir Uygulama*. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Nora, P. (2006). *Hafıza Mekanları*. Ankara: Dost Kitapevi.
- Pamuk, A. (2022). The Use of Geographical Space in History Textbooks, *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 6(14), 90-136. DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.300>
- Stradling, R. (2003). *20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Şahinel, M. (2021). Etkin Öğrenme. Ö. Demirel içinde, *Eğitimde Yeni Yönelimler* (s. 153). Ankara: Pegem Akademi.
- Seyhan, E. (1992). Bursa. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (c. 6 s.445-449). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazıcıoğlu, M. (2010) ; *Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstanbul'daki Bazı Mekanların Kullanımı*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Yelken, T. Y. (2014). Oluşturmacı Öğrenme Kuramları. M. Safran içinde, *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri için Özel Öğretim Yöntemleri* (s. 52-53). İstanbul: Yeni insan yayınları.
- Tanman, B. (1995). Emir Hanı. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (c.11 s.133-134). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Türkmen, S.F. (2019) *Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algıları ve görüşleri*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Chronological Knowledge and Understanding (2024, Mart,10). Thinkinghistory.co.uk.
<https://www.thinkinghistory.co.uk/chronology/index.htm> . adresinden alındı.

Historical Research Capabilities (2024,Mart 10). Ucla History.
<https://phi.history.ucla.edu/nchs/historical-thinking-standards/4-historical-research-capabilities/> adresinden alındı.

Historical Analysis and Interpretation (2024,Mart,10). Ucla History
<https://phi.history.ucla.edu/nchs/historical-thinking-standards/2-historical-comprehension/> adresinden alındı.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.

EKLER

Ek 1: Veli Onam Formu

Ek-1

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "Tarih derslerinde tarihi mekan kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine katkısı: Bir eylem araştırması" adıyla, Nisan 2024- Mayıs 2024 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Çalışmanın tarih derslerinde mekan kullanımının öneminin anlaşılması konusunda belirleyici olacağı, öğretmenlerinin tarih derslerinin kazanımlar ile uyumlu olacak kısmını tarihi mekanlarda işlemesi uygulamasının yaygınlaşması, hedeflenmektedir.

Araştırma Uygulaması: Etkinlik kağıdı doküman analizi şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı :Betül Tosun

İletişim bilgileri :

*Vetisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

Ek 2: Katılımcı Onam Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, Tarih derslerinde tarihi mekan kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine katkısı: Bir eylem araştırması” adıyla, Betül Tosun tarafından Nisan 2024- Mayıs 2024 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Çalışmanın tarih derslerinde mekan kullanımının öneminin anlaşılması konusunda belirleyici olacağı, öğretmenlerinin tarih derslerinin kazanımlar ile uyumlu olacak kısmını tarihi mekanlarda işlemesi uygulamasının yaygınlaşması, hedeflenmektedir.

Araştırmanın Nedeni: O Bilimsel araştırma O Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Mihraplı Abdülkadir Can Anadolu İmam Hatip Lisesi

Araştırma Uygulaması: O Anket

O Görüşme

O Gözlem

OÇalışma Yaprakçığı/ Etkinlik Kağıdı

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Betül Tosun

İletişim Bilgileri :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

Ek 3: Meb İzin Dilekçesi

T.C.
OSMANGAZİ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-41909377-605.01-102493476
Konu : Betül TOSUN'un Araştırma İzni

17.05.2024

MİHRAPLI ABDULKADİR CAN ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : Marmara Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 10.05.2024 tarih ve 791469 sayılı yazısı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Tarih Öğretmenliği tezli yüksek lisans programı öğrencisi Betül TOSUN'un "Tarih Derslerinde Tarihi Mekan Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine Katkısı: Bir Eylem Araştırması" konulu tez çalışmasını okulunuzda uygulama isteği 15.05.2024 tarihli ve 102385077 sayılı Makam Onayı ile uygun görülmektedir.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Kemalettin GENÇER
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek:

- 1-Makam Onayı (1 sayfa)
- 2-Veri Toplama Aracı (25 sayfa)

Ek 4: Gezi Öncesinde Uygulanan Etkinlik Kağıdı

BURSA HANLAR BÖLGESİ İÇERİSİNDE GEZİLECEK OLAN BEDESTEN, EMİR HAN, KOZA HAN'IN TARİHÇESİ VE ÖZELLİKLERİ

Öğrencilere Bedesten, Emir Han, Koza Han'ın tarihçesi hakkında bilgilendirme içeren paragraflar verilmiştir, daha sonra aşağıdaki kanıtlar verilerek sorgulamaları istenmiştir.

Kanıt 1

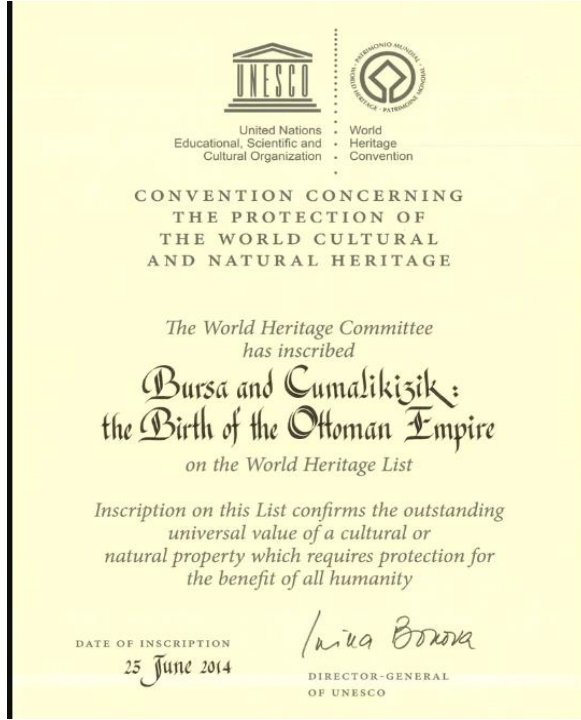
Bursa'da Zaman
Bursa'da bir eski cami avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdayan su;
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakın bir günü.
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden.
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
Ovanın yeşili göğün mavisi
Ve mimarîlerin en ilahisi.
Kaynak:
http://www.bursadakultur.org/ahmet_hamdi_tanpinar.htm

Kanıt sorgulama:

- 1- Yukarıdaki şiirde, Orhan zamanından kalma duvar neden ihtiyar bir çınar ile aynı yaşta görülmüş olabilir?
- 2- Şiirde Bursa'nın hangi yıllarından bahsedilmektedir?

Kanıt 2

Aşağıdaki belge Unesco Dünya Miras Komitesinin 15-25 Haziran 2014 tarihinde gerçekleşen 38. Dönem Toplantısında Orhangazi Külliyesi ve çevresini içine alan Hanlar Bölgesi'nin Miras alanı olarak Dünya Miras Listesi'ne girdiğini gösteren berat belgesidir.

<https://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/berat/>

Kanıt Sorgulama:

- 1) Yukarıdaki belge, Orhan Gazi külliyesi ve etrafını kapsayan alan Hanlar Bölgesi'nin UNESCO Dünya Miras listesine girdiğini kanıtlar bir berattır. Sizce bu bölge hangi sebepler ile Dünya Miras listesine girmiş olabilir?
- 2) Hanlar Bölgesi'nin tüm Dünya'ya ait bir miras değeri taşıdığını düşünüyor musunuz? Neden?

Kanıt 3

<https://www.normhaber.com/kralice-elizabeth-14-yil-once-bursayi-da-ziyaret-etmisti-354931>

Kanıt sorgulama:

- 1) Yukarıda verilen fotoğraftaki kişiyi tanıyor musunuz?
- 2) Yukarıdaki fotoğraf nerede çekilmiş olabilir?

Kanıt 4

Bursa Bedesteni. Türk sanatının en büyük bedestenlerinden olan bu eserin, evkaf kayıtlarından I. Bayezid (1389-1402) tarafından hayratına gelir sağlamak üzere 802'de (1400) yaptırıldığı öğrenilmektedir. 1958'de bir yangın felâketi geçiren bedesten harap olarak bazı kısımları yıkılmış, fakat yeniden yapılmıştır. Enlemesine uzanan dikdörtgen mekân, altı masif pâyeye ile on dört bölüme ayrılmıştır. İçeride de duvarlara bitişik dükkânlar bulunur. Herhalde dışında da dört çarşı vardı. 1958'den sonra yapılan tamirde dış dükkânlar beton olarak tamamlanmış ve çevre çarşılarının dış dükkân dizileri, eski kompozisyonu tamamlamak kaygısıyla yine betonarme olarak ihya edilmiştir. Yangından önce bunların yerlerinde belirli üslupları olmayan dükkânlar bulunuyordu. Bursa Bedesteni etrafında teşekkül eden çarşı, yakınındaki Ulucami ile bedesten arasını kaplamaktadır. Bunların arasında Emir, Bey (Bezzâzistân-ı Atîk), Koza, Fidan, Geyve-İvaz Paşa, Pirinç, Karacabey, Katır, Tuz, Çukur, Eski Tahıl, Yeni Tahıl hanları ile Gelincik, Sipahi, Okçular vb. çarşıları bulunmakta, çok geniş bir alanı kaplayan bu tesislerin aralarındaki muayyen bir düzeni olmayan sokaklarla da çarşı kompleksi tamamlanmaktadır. Bu sokaklardan bir kısmının sonradan üstleri örtüldüğünden Bursa'da da bir Kapalı Çarşı meydana gelmiştir."

Kaynak: Eyice, Semavi. Bedesten, İslam ansiklopedisi , 5.cilt. 302-303.

Kanıt sorgulama:

- 1) Yukarıdaki paragrafa göre Bedesten nedir?
- 2) Bedesten'in geçmişte ve günümüzdeki kullanım alanı benzerlik göstermekte midir? Nasıl?
- 3) Osmanlı Devleti dönemine ait ilk bedesten yapısının hala kullanılıyor olması size ne düşündürüyor?

Kanıt 5

“Hepsi 9000 dükkândır. Evvelâ kale gibi dört demir kapılı ve demir zincir ile bağlanıp zaptedilmiş kale kapıları gibi büyük bir bedesteni var. Burada o kadar kıymetli mücevher kap-kacaklar, hediyelekler ve hatıralıklar var ki bir diyarda yoktur. Bu bedestenin dört tarafında Kuyumcular Çarşısı başka bir ulu yolun iki tarafına yapılmış baştan başa kârgir yapılardır. Gazzazlar Çarşısı, Kavukçular Çarşısı, Takyeciler Çarşısı, ipekçiler Çarşısı, Bezzazlar Çarşısı, Terziler Çarşısı, Hallaçlar Çarşısı ve Hamhâlet Çarşısı, özellikle hepsinden donanımlı ve süslü gelincik gibi Gelincik Çarşısı başka bir ana yolun iki tarafında ûd, amber, zebât, kalle-misk, gülsuyu ve başka güzel kokular satılır süslü bir çarşıdır ki içinden geçmekte olan gelip-giden yolcuların dimağları kokulanıp insan mutluluktan bir adım, dışarı gitmek istemez. Ta bu derece güzel çarşılardır. Bu anılan on adet esnafın dükkânları bedestenin dört tarafını kuşatmıştır. Hepsi kârgir yapı ve düzen üzere kurulu tamamı kurşun örtülü toloz (tonoz) kemerlerdir ve ara ara bazı yerlerinde demir pencereleri vardır.”

Çelebi, E. (17.yüzyıl). Seyahatnamesi (cilt 2). Yapı Kredi yayınları.

Kanıt sorgulama:

- 1) Bedestende yer alan çarşılar hangileridir?
- 2) Evliya Çelebi’ye göre Bedesten’ de ne tür ürünler satılmaktaydı?
- 3) Özellikle hepsinden donanımlı ve güzel olarak anlatılan Gelincik çarşısında neler satılıyor olabilir?
- 4) Evliya Çelebi’nin anlattığı dönemdeki bedesten ve çarşı ile günümüzdeki Bursa çarşısı arasında meydana gelen değişiklikler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Kanıt 6**Kanıt sorgulama:**

- 1) Geçmişte yukarıda resmi verilen handa bir dükkan açacak olsaydınız, bu ne dükkanı olurdu?
- 2) Emirhan'ının, günümüzdeki kullanım alanı nedir ?

Yönerge

*Etkinliğe başlamadan önce videoları dikkatlice izleyiniz. İlk üç soruyu birinci video olan Kapalıçarşı videosu, sonraki üç soruyu Emirhanı, son üç soruyu ise Koza Han videolarını izleyerek cevaplayınız.

- 1) Videoda Bedesten Kapalıçarşı içerisinde yer alan hangi çarşılarından bahsetmektedir ? (1:00 -1.12 dk arası)

- 2) Bu çarşılardan en çok hangisi dikkatinizi çekti ? yazınız.
- 3) Kapalıçarşı tarih boyunca hangi afetlerden etkilenmiştir ? (0:50 - 0:55)
- 4) Emirhanı'nın çevresinde neler görüyorsunuz ? yazınız.
- 5) Emirhanı geçmişte hangi amaçlarla kullanılmış olabilir ? yazınız.
- 6) Emirhanı'nın günümüzdeki işlevi nedir nasıl kullanılmaktadır ? yazınız.
- 7) Koza Han'ın ortasında merdiven ile çıkılan yapı nedir?
- 8) Koza Han'ın üst katı ve alt katını inceleyip, bu katların her birinin hangi amaçlarla kullanıldığını yazınız .
- 9) Bu hana neden Koza Han ismi verilmiş olabilir?

Etkinlik için ayrılan süre 40 dakikadır.

Ek 5: Gezi Esnasında Uygulanan Etkinlik Kağıdı

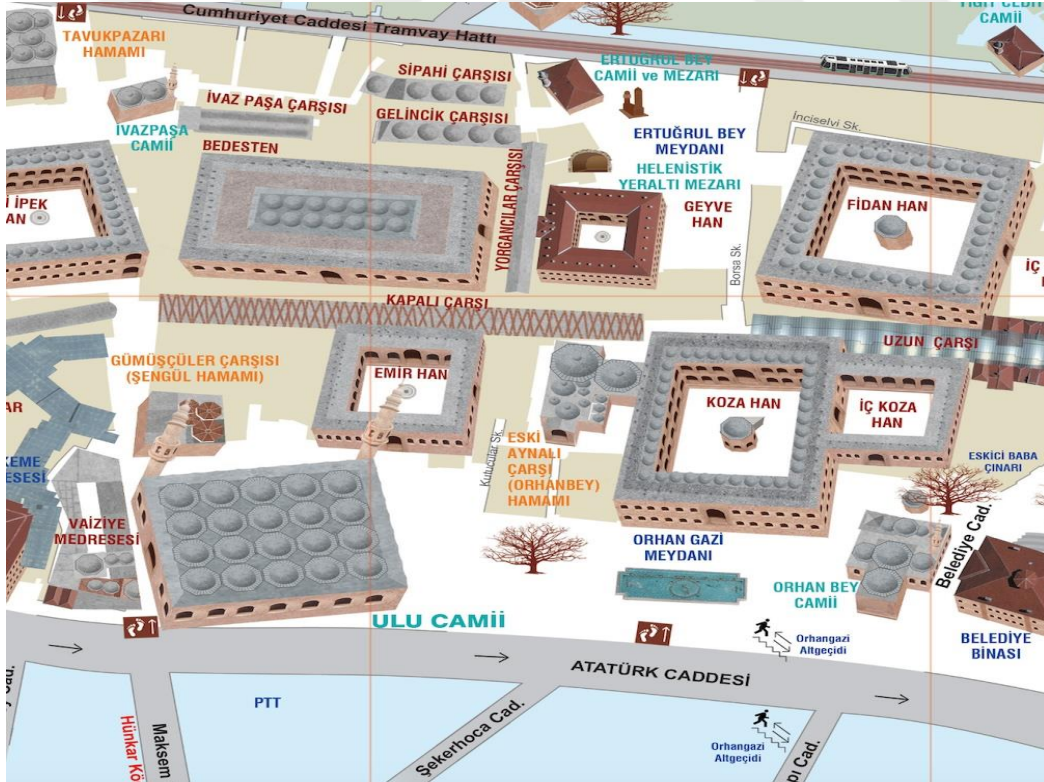
GEZİ ESNASINDA UYGULANACAK ETKİNLİK

Bursa Hanlar Bölgesi'nde Bedesten (Kapalıçarşı), Emir Han ve Koza Han'a gerçekleştirilecek gezi için mekana gidilir. Sırası ile Bedesten / Kapalıçarşı, Emir Han ve Koza Han gezilecektir.

Etkinlik için ayrılan süre 60 dakikadır

Öncelikle öğrencilere Bursa hanlar bölgesi ve çarşıları haritası verilerek incelemeleri ve haritadan faydalanarak şu soruları cevaplamaları istenecek.

Görsel 1: Hanlar Bölgesi kroki

<https://www.bursa.com.tr/tr/turizm-haritalari/222>

Haritayı inceleyerek şu soruları cevaplayınız.

1) Haritada gördüğünüz mimari mekanlar nelerdir ?

Cevap:

2) Haritada gördüğünüz mimari yapıların birbirine yakın şekilde inşa edilmesinin sebebi ne olabilir ?

Cevap:

Kapalıçarşı gezilirken aşağıdaki yönerge takip edilecektir.

Yönerge

Kapalıçarşı doğu girişinden giriyoruz ve ilerliyoruz.

- 1) Çarşıda ilerlerken bazı kısımlarda şu şekilde içe doğru açılan bölümler görüyorsunuz . Bazıları sokağa bazıları ise farklı çarşı bölümlerine ayrılmaktadır. Bu bölümler hangi amaçla açılmış olabilir ?

Cevap:

Çarşının içindeki bölümlerden düğün çarşısı bölümünün önünde durularak sorulur.

- 2) Bu çarşıya düğün çarşısı denilmesinin sebebi ne olabilir?

Cevap:

“Yapıldığı dönemde bankacılığın ve borsacılığın çekirdeğini oluşturan bu yapı, ülkenin en değerli mallarının alınıp, satıldığı ve kıymetli eşyaların saklandığı bir yer olarak yüzyıllarca kullanılmıştır. Günümüzde kuyumcuların yoğunlukta olduğu bir yapı olarak kullanılmaktadır.” (gotobursa, 2024)

- 3) Geçmişte ve günümüzde çarşı olarak kullanılan Kapalıçarşı'nın gelecekteki durumu (işlevi) ile ilgili öngörünüz nedir?

Cevap:

Bakırcılar çarşısı içerisinden yürünerek, Ulu Çarşı bölümüne geçilir. Havlu dükkanlarının önünden geçerken durulur ve şöyle sorulur:

- 4) Bu çarşıya neden Bakırcılar Çarşısı denilmiş olabilir?

Cevap:

- 5) Buradaki dükkanların yerleşim planına baktığımızda aynı ürünleri satan dükkanların yan yana bulunduğunu görüyoruz ? Bunun sebebi ne olabilir ?

Cevap:

- 6) Geçmişte insanların bu çarşıya gelme sebepleri sizce nelerdir?

Cevap:

- 7) Bugün insanların bu çarşıya gelme sebepleri neler olabilir?

Cevap:

- 8) Evliya Çelebi seyahatnamesini düşündüğümüzde, Kapalıçarşı'nın geçmiş ile bugün arasında benzerlik ya da farklılıkları nelerdir?

Cevap:

Emir Han gezilirken aşağıdaki yönerge takip edilecektir.

Yönerge

Emir Han'a Ulucami avlusundan geçilerek bina girişinde bulunan tanıtım yazısı beraber okunarak girilir.

- 1) Bu yapı kaç yılında inşa edilmiştir ?

Cevap:

- 2) Bu yapı günümüzden kaç yüzyıl önce inşa edilmiştir ?

Cevap:

- 3) Bu yapı hangi amaçla inşa edilmiştir ?

Cevap:

İçeri girilir dükkanların önünden geçerken sorulur:

4) Bu yapı günümüzde hangi amaçla kullanılmaktadır?

Cevap:

Merdivenlerden alt kata inilir ve alt kattaki dükkanların önlerinden geçerken sorulur.

5) Buradaki dükkanların mimari yapısı hakkında neler söyleyebilirsiniz, yazınız.

Cevap:

6) Buradaki dükkanların üst kattaki dükkanlardan farklı olarak penceresiz olmasının nedeni ne olabilir?

Cevap:

Alt katta yürümeye devam ederken durulur ve şu metin verilerek sorunun cevaplanması istenir.

“ Kare planlı (yaklaşık olarak 45x45 m) ve iki katlı olan hanın ortasında yine aynı planda (yaklaşık 26x26 m) üstü açık bir avlu bulunmaktadır. Zemin katta kuzeyde giriş,

güneyde ise yapının kitlesinden taşan ve Ulucami'nin kuzeydoğu minaresinin inşası sırasında bir bölümünün yıkıldığı bilinen dikdörtgen planlı ve tekne tonoz örtülü ahır bölümü bulunmaktadır ”(Tanman,1995).

7) Han'da ahır bulunmasının sebebi ne olabilir?

Cevap:

8) Geçmişte burada bulunan dükkanlardan birinde çalışmak ister miydiniz?
Neden?

Cevap:

9) Buranın Emir Hanı'nın Bursa'da inşa edilen ilk Osmanlı hanı olduğunu biliyor muydunuz ? Burada olmak size ne düşündürüyor ?

Cevap:

Koza Han gezilirken aşağıdaki yönerge takip edilecektir.

Yönerge

Koza Han'a alt katta bulunan Kapalıçarşı'ya açılan kapısından girilir.

“1548’de şehre gelen Fransız seyyahı Belon, buranın çok güzel ve müsait bir mevkide bulunduğunu, Lyon’dan daha geniş bir sahaya yayıldığını, İstanbul kadar servet ve nüfusa sahip olduğunu belirterek ipek sanayii sayesinde büyük şöhret kazandığını, her yıl 1000’den fazla deve ile Anadolu ve Suriye’den getirtilen ipeklerin burada işlenip boyandığını ve sonra da başka memleketlere gönderildiğini yazar” (İnalcık, 1992) .

1) Bu parçaya göre ipek ticaretinin Bursa için önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Cevap:

2) Handa çalışan insanların ihtiyaçlarını düşündüğümüzde ihtiyaçları neler olabilir?

Cevap:

Hanın ortasında bulunan mescide çıkılır incelenir ve şu sorular sorulur.

3) Burada mescit inşa edilmiş olmasının nedeni ne olabilir?

Cevap:

4) Burada bulunan mescit kaç yılında yapılmıştır?

Cevap:

- 5) Mescidin onarım geçirdiğine dair bir yazı görüyoruz. Bu onarım kim tarafından yapılmıştır?

Cevap:

- 6) Mescidin onarılmasına neden ihtiyaç duyulmuş olabilir?

Cevap:

Merdivenlerden Han'ın üst katına çıkılır.

- 7) Bu katta duvarlarda, hana ait arşivden fotoğraflar bulunmaktadır. Bu fotoğrafları incelediğinizde hanın tarihi süreçte ne amaçlarla kullanıldığı görülmektedir ?

Cevap:

- 8) Koza Han, bugün hangi amaçla kullanılmaktadır?

Cevap:

“Koza Han'ın eski zamanlardan bugüne dek şu adlarla anılmıştır: Han-ı Cedid-i Evvel, Simkeş, Beylik Kervansaray'ı, Cedid-i Amire .” (Koza Han, 2024)

- 9) Koza Han'a bugün başka bir isim verecek olsanız bu ne olurdu?

Cevap:

- 10) Görsel 1'de yer alan krokiden de yola çıkarak gezdiğimiz Hanlar Bölgesi'ni, bilmeyen birine anlatacak olsanız nasıl anlatırdınız ?

Cevap:

Ek 6: Gezi Sonrasında Uygulanan Çalışma Kağıdı**Gezi Sonrası Çalışma Kağıdı**

Etkinlik: Hanlar Bölgesinde yer alan tarihi mekanlara dair size verilen yönerge maddelerine göre öykü yazınız.

Yönerge Maddeleri

1. Size verilmiş olan hikayenin geri kalanını yönerge maddelere uygun olarak tamamlayınız.
2. Kapalıçarşı, Emir Han ve Koza Han, Koza Han Mescidi, Gelincik Çarşısı, Bakırcılar Çarşısı mekanlarına hikayenizde yer veriniz.
3. Hikayenizde kullandığınız mekanların geçmişteki kullanımına/işlevine/ inşa edilmiş amacına yer veriniz.
4. Hikayenizde kullandığınız mekanların inşa tarihlerine (hangi dönemde, günümüzden kaç yüzyıl önce inşa edildiğine, hangi padişah döneminde gibi bilgiler) yer veriniz.
5. Hikayenizde kullandığınız mekanların şimdiki kullanımına veya işlevine yer veriniz.
6. Hikayenizde kullandığınız mekanların mimarlarına yer veriniz.
7. Hikayenizdeki karakterlerin tarihi mekanları gördüklerinde neler hissettiğine veya neler düşündüğüne yer veriniz.
8. Hikayeye en az 2 farklı karakter ekleyiniz.
9. Eklediğiniz karakterlere isim veriniz.
10. Hikayenize bir isim/başlık veriniz.

Bursa'nın taş sokaklarında yürürken, genç Ali'nin gözleri etrafı şaşkınlıkla süzüyordu. Kapalıçarşı'nın kalabalığı arasında kaybolmuş gibiydi, ancak çarşının tarihi dokusunu hissedebiliyordu. Bir esnafın tezgahına yaklaştı ve sordu:

"Usta, bu çarşıda dolaşmak gerçekten büyüleyici. Bu yapıların hikayeleri var mı?"

Esnaf gülümsedi ve yanıtladı:

"Evet evlat, bu çarşıların hepsi binlerce yıllık hikayelere sahip. Mesela orada, Emir Han var. Bu han, Osmanlı'nın ihtişamlı dönemlerinde ticaretin merkeziydi. İpek yolu üzerindeki bu han, tüccarların uğrak noktasıydı. İpek yüklü develer buradan geçer, tüccarlar burada pazarlık ederdi."

Ali hayranlıkla dinlerken, esnaf devam etti: "Ve şu gördüğün Koza Han, adeta bir ipek cenneti gibidir. İpek böceklerinin ipliğiyle dokunmuş kumaşlar, burada sergilenir. Burası, Bursa'nın ipek ticaretinin kalbidir. Her bir ipeğin ardında bir hikaye, bir emek yatar."

Ali'nin gözleri ışıldarken, çevresine bakındı. Belki de bu eski yapıların hikayeleri, onun için yeni bir maceranın başlangıcı olabilirdi.

...